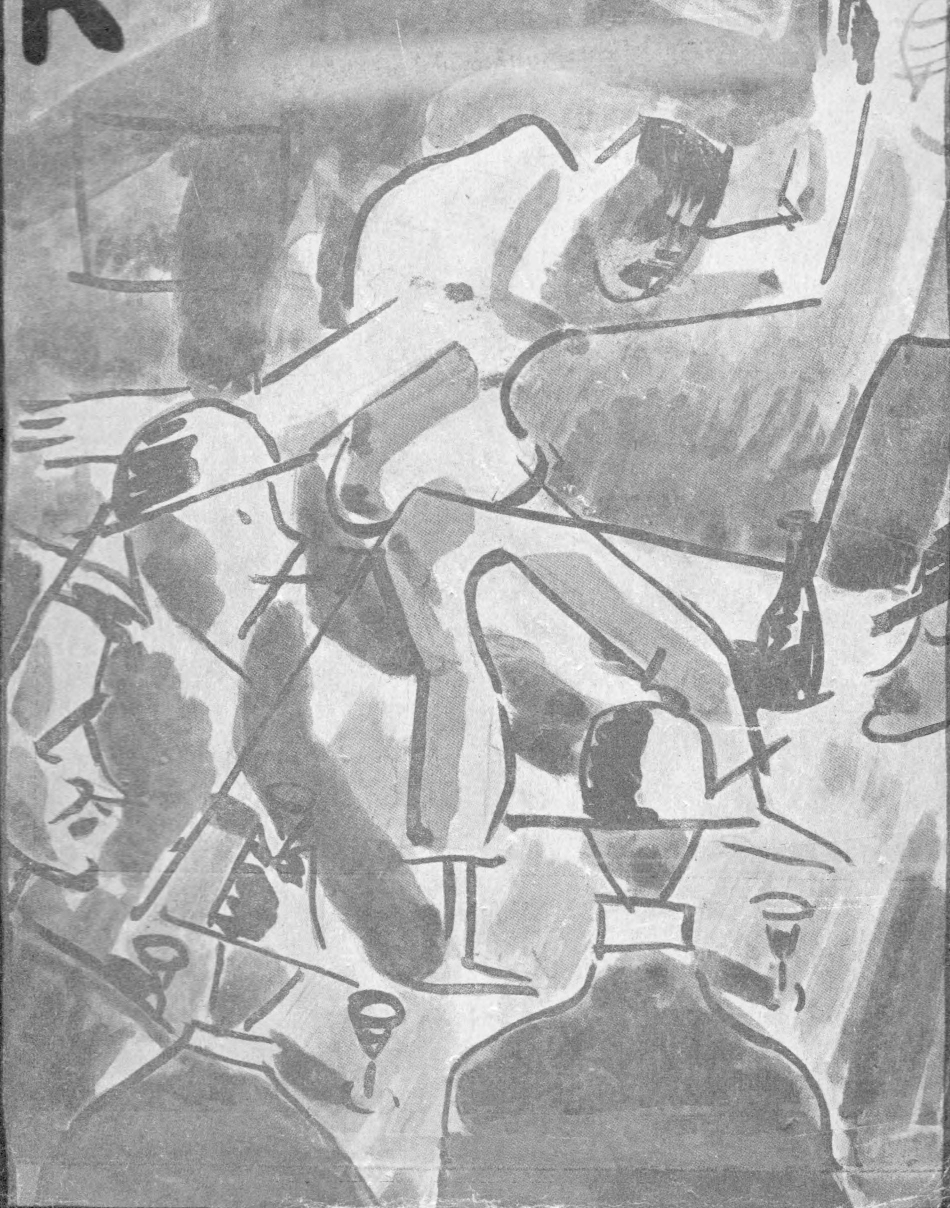
Viljo Kojo

Suruttomain Seurakunta.



SURUTTOMAIN
SEURAKUNTA

VILJO KOJO

SURUTTOMAIN SEURAKUNTA



HÄMEENLINNA 1921
ARVI A. KARISTO OSAKEYHTIÖ

ESITTELY.

Tässä kirjassa tutemme tuntemaan joukon taiteitijoita sekä erinäisiä muita henkitöitä yhteiskunnan kaikista kerroksista.

He astuvat esitte vapaassa, tapausten ja titanteiden satuttamassa järjestyksessä, otematta tuottaisia niin sanottuun »punaiseen tankaan» pujotettuja sätky-ukkoja, joitten täytyisi tehdä juuri niin tai ehdottomasti näin — kirjaitijan laatiman ennakkojäsentetyn mukaan — että kaikki päättyisi »hyvin» ja määrätyttä tavatta.

Jos henkitöiden ja tapausten kuvaus on paikotetten tiian subjektiivista, niin se johtuu siitä auttamattomasta syystä, eltei kirjoittaja ote kiistämättömästi puotueeton, vaan joskus jutkisestikin tuettu kuutuvaksi siihen »nuorten tunnustamattomien nerojen toverikuntaan, jonka asioita hän nyt on ottanut ajaakseen».

Hänen hyvin mahdolliset — kuitenkin vastoin parasta tahtoa tehdyt — erehdyksensä lienee siis helppo ymmärtää ja anteeksi antaa. Älköön kukaan viitsikö pahastua. Älköönkä kukaan salliko puhtaan tuntonsa tulla levottomaksi, vaikka olisikin tuntevinaan itsensä jossakin vastenmielisessä

naamiossa: kysymyksessähän on vain leikki, vain unhosta tullut, unhoon painuva, narrin lyhdyllä väritelty muistojen karnevaali.

Tuskin olisi kirjoittaja tullut tämäntapaista teosta ajatelleeksikaan, ellei seuraavaa kohtausta Brondan perhekahvilassa olisi sattunut.

Viluisena syyskuun aamuna, noin neljä vuotta sitten, ilmestyi kahvilaan Eero Sahlbom eli Pummi. Hän istahti kirjoittajan pöytään, heitti siihen suuren pakettin ja sanoi, että »siin' on sulle pino paperia, monenlaista paperia; ne on vielä rootmanni-vainaan peruja; ne saat sillä ehdolla, että kirjoitat koko sakista kirjan».

Ihminen on heikko; ja köyhä kirjailija, joka saa ilmaiseksi miltei kokonaisen riisin puhdasta paperia, lupaa melkein mitä tahansa. Pummille annettu lupaus on siis velvoittanut kuvaamaan joukkoa, jota sanottiin Suruttomain seurakunnaksi, *vaikka heidän elämänsä onkin ollut ja tulee kai aina olemaan huolta ja murhetta ja pettymystä, eli niinkuin virsirunoilija Joh. Rosenthal sanoo:* Tuska, vaiva äkeä, Työ ja meno levoton, Silloinkin, kun parhain on.

Että kuvaus muodostuisi täydellisemmäksi ja rootmanni-vainajan paperit tulisivat viimeistä arkkia myöten niille aiottuun tehtävään käytetyiksi, on kirjoittaja suunnitellut toisenkin osan, näihin kuvauksiin liittyvän, mutta näistä riippumattoman, ja se ilmestyy kenties jo kevääksi, jos eletään ja terveinä ollaan.

JOHDATUKSEKSI.

Kun Piirustuskoulun Johtokunta ennen kevätlukukauden loppua oli kokoontunut »Restaurant Karl Königin» Taiteilijahuoneeseen (»Konstnärsrummet») ja kokouksen puheenjohtajaksi, Johtokunnan puheenjohtajan poissaolon takia, oli valittu heprean, kreikan ja sanskriitin kielten lehtori, filosofian tohtori Frdr. Juho Blindbröms, pyysi Piirustuskoulun Johtokunnan vanhin, Johtokunnan entinen puheenjohtaja, Pawel Schituroff puheenvuoron ja — luotuaan yleissilmäyksen koulun vaikeisiin mutta loistokkaihin alkuaikoihin — pyyhki silmälasinsa, sekä — johdatettuaan mieliin nimet, joitten eurooppalaiselle maineelle tämä koulu oli perustuksen laskenut — alkoi, yhä punaisemmaksi ja punaisemmaksi lämmeten, puhua niistä epäkohdista, jotka, jollei niitä kiireesti korjata, vievät koko koulun, vieläpä koko taiteilijain ammattikunnan, häpeään ja perikatoon.

»Ajatelkaa», hän sanoi, »ainoastaan kaksi akateemisen sivistyksen saanutta oppilasta! Toiset mikä mitäkin, räätäleitä, räätälin poikia, suutarin poikia, mäkitupalaisten tahi kivityömiesten ja kadunlakaisijain lapsia. Herra

paratkoon sellaista sakkia! Ne demoraliseeraavat hyvän kasvatuksen saaneet, parempain ihmisten lapset.

»Kummallista muuten, että noitten moukkien antavat vaikuttaa itseensä, omaksuvat heidän tapojaan, puhuvat leveästi, liioittelevin sananparsin ja vertauksin, pukeutuvat huolimattomasti, käyvät noitten toisten mukana kuppiloissa ja ajurikahviloissa ja polttavat Mustaa Ankkuria ikäänkuin ei olisikaan mitään parempaa tupakkaa. Piirustussali haisee toisinaan kuin renkitupa; eikähän niitä voi millään estää tupakoimasta ainakaan niinä päivinä, jolloin opettajat, omain, tärkeämpäin yksityisasioittensa vuoksi, eivät jouda koululla edes pistäytymään.

»Sellaisista tavoista, jotka nyt ovat vallalla koulun oppilaiden keskuudessa, ei olisi voinut epäilläkään niitä oppilaita, jotka olivat koulussamme kymmenen, kaksikymmentä vuotta sitten. Mutta silloin olivatkin mitättömänä vähemmistönä, niin, suorastaan harvinaisuuksina nuo lyseoista, yhteis- ja tyttökouluista karanneet, erotetut tai kesken eronneet, joitten yleissivistys on luonnollisesti arvostelun alapuolella.

»Olen kuullut, että poikaoppilaat juopottelevat ja pelaavat koulun huoneustossa korttia, jotakin tukkijätkäinpeliä, rahapeliä, ja että tyttöoppilaat vihelt'elevät ja rallattavat ja eräät hanuria soittavat, remputtavat. Eivätkö ole nämä tapoja sangen talonpoikaisia, peräti paheksuttavia ja sopimattomia koulussa, jonka pitäisi olla hienojen tapojen, ylevien aatteiden ja yleensä korkeim-

man henkisen viljelyksen tyyssija! Sellaisten maalaistalkoiden ja nurkkatanssiaisten, sellaisen markkinamenon täytyy loppua!»

Kauppaneuvos Pawel Schituroff kuivasi hikeä tulipunaiselta otsaltaan, naamaltaan ja kaljulta päälaeltaan, näyttäen, miettivän, vieläkö jotakin sanoisi ja mitä sanoisi. Yhtäkkiä hänen harva ja harmahtava tatarilaispartansa alkoi täristä:

»Ja sitte niistä tulee sellaisia hampuuseja, jotka eivät osaa riisua päällystakkejaan ja hattujaan eteiseen eivätkä pyyhkiä jalkineitaan... tai käyttäisivät sitten kalosseja ... eivät osaa tervehtiä ihmisiksi eivätkä astua lattiamatoille... minä sain niitä neuvoa joka kerta, kun tulivat konttoriini siihen aikaan kun minulla oli kunnia olla Taiteilijaseuran rahastonhoitajana.»

Tällä välillä oli eräs Johtokunnan jäsenistä, vapaaherra af Gyllengafvel, tyhjentänyt punssineljänneksen ja pyysi nyt puheenvuoroa.

»Yhdyn edelliseen täydellisesti. Eikä minulla ole muuta lisättävää kuin eräs lystikäs mieleenjohtuma.»

Vapaaherra af Gyllengafvel sipaisi valkein sormin poskipartoihin yhtyneitä, reheviä viiksiään, kohotti raskaita, punertavia, paksujen kulmakarvain reunustamia silmäluomiaan, veti suunsa ironiseen hymyyn ja jatkoi:

»Muistan eräitä nimiä taiteen loistoajo lta, kaukaiseen muinaisuuteen painuneilta henkisen elämän suuruuden ajoilta. Ajattelen italialaisia mestareita, nimiä sellaisia kuin Leonardo da Vinci, Andrea del Castagno, Jacopo

della Quercia, Luca della Robbia, Antonio da Sangallo, Polidoro da Caravaggio, Sebastiano del Piombo ja monia muita. Hyvät herrat! Millaisia nimiä olette viime vuosina nähneet koulumme oppilasluetteloissa: Sonninen ja Tanninen, Andersson ja Pettersson!»

Ja vapaaherra af Gyllengafvel — kun toiset eivät älynneet nauraa — nauroi itse, hillitysti ja arvokkaasti, nerokkaalle vertailulleen.

Seuraavan puheenvuoron sai erään lyseon piirustuksen opettaja, hintelä, tuhkanharmaja herra, Fjalar Tuohelainen, joka oli hiljaisessa mielessään edellisen puhujan äänensävystä hiukan loukkaantunut, niin että jonkunlainen pieni, vaikeasti voitettava närästys pyrki tekemään hänen alkusanansa katkonaisemmiksi ja kirpeämmiksi kuin olisi ollut soveliasta niin valistuneelle henkilölle.

Parin kuivan yskähdyksen jälkeen hän alkoi:

»Tässä maassa on tosin vaikea saada sellaisia nimiä . . . Meillä ei ole yhtä jalokaikuisia nimiä kuin kaikenmaailman aatelissuvuilla ja . . . Sitäpaitsi tähän seikkaan ei järkeväin ihmisten kannata kiinnittää ainakaan erikoista huomiota. Sillä etevämmyyden johtuminen vanhasta ja kuuluisasta nimestä on satunnaisempaa kuin luullaankaan. Enkä usko vapaaherra af Gyllengafvelinkaan puhuneen tästä vakavassa mielessä, vaan ainoastaan jotakin sanoakseen . . hänellä ei ollut muuta sanomista. Mutta meillähän ei ole aikaa turhiin puheisiin.

Meillä on vakaviakin asioita, paljon huolestuttavampia puheenaiheita.

»Eräs seikka, johon olisi kiinnitettävä mitä vakavin huomio, on se, että taideoppilaissamme ei ole havaittavissa sitä aatteellisuutta, mikä on taiteen ja koko taide-elämän kohottaja ja suuruuteen viejä. Symbolismi on vetänyt viimeiset hengenvetonsa, historialliset maalaukset eivät innosta ketään nuoremmista, ja varsinainen aatemaalaus on meillä jo tuntematon käsite. Sensijaan on vieraista, ylikulttiveerautuneista maista tuotu kaikenlaisia hullutussuuntia, rappiolla olevain ihmisten viimeisiä keksintöjä, absinttihöyryisten aivojen houreita, joitten järjetön eriskummaisuus on villinnyt nuoret taiteilijamme futuristeiksi ja kubisteiksi . . .»

Joku keskeytti:

»Eihän meillä sentään futuristeja ole.»

»Eikä kubisteja. Eikä tule kai koskaan olemaankaan», lisäsi toinen.

Herra Tuohelainen häkeltyi hieman. Hän tapaili sanoja:

»Niin no . . jos nyt ei . . . mutta se nyt on sama mitä ne ovat nimeltään . . . sellaiset suunnat . . . vaikka heillä ei olisi mitään nimeä . . . Tarkoitin vain, että taiteemme on ohjattava jälleen terveelle pohjalle, kansallisiin aiheisiin ja symbolismiin . . . Oppilaat on saatava tajuamaan, että meillä on omat soreat solkikoivumme, valkoiset hankemme, sininen taivaamme . . .»

Siihen joku nauramaan:

»Eikö tuo liene sininen taivas muuallakin.»

Herra Tuohelaisen puheita ei juuri pidetty kuulemisen arvoisina, sillä ennemmin tai myöhemmin hän kadotti konseptinsa ja keitti sopan, jossa ei ollut lientä eikä suurusta. Nyt huomasivat toiset sen hetken tulleen ja alkoivat naureskellen keskustella minkä mistäkin.

Herra Tuohelainen punastui kuin koulupoika, huomasi jatkamisen hyödyttömäksi ja istuutui limonaatipullonsa ääreen.

Seurasi lyhyitä puheenvuoroja. Keskusteltiin syistä, joiden seurauksena kaameat rappeutumisilmiöt uhkasivat yhtä kulttuurielämän tärkeimmistä aloista, sekä ehdotettiin ja hyväksyttiin useita parannuskeinoja.

Vihdoin koottiin keskustelujen tulokset kokouksen puheenjohtajan laatimaan ja kauppaneuvos Schituroffin parilla lisäyksellä parantamaan ponteen, jonka tärkein kohta oli näin kuuluva:

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

3. Koulun entisten oppilaiden ei ole sallittava oleskella eikä käydä koulun huoneustossa, pylvästössä tahi käytävissä ja rappukäytävissä; samoin on opettajakunnan, etupäässä johtajan, valvottava, etteivät koulun oppilaat saa järjestää entisten oppilaiden kanssa yhteisiä juhlia tai illanviettoja, eivätkä muutenkaan näitten kanssa erikoisesti seurustella, jotteivät oppilaat tulisi vieroitetuiksi niistä harrastuksista ja tavoista, joita heihin,

koulun varsinaiseen työohjelmaan kuuluvan opetuksen ohella — ei ainoastaan koulun maineen ja menestyksen vuoksi, vaan myöskin heidän oman henkisen kehityksensä oikeaan ja hyödylliseen suuntaan ohjaamiseksi — edellisissä kohdissa tarkemmin selostettuja periaatteita silmälläpitäen juurrutetaan.

1.

KEVÄTKOSTEAT pääkaupungin kadut säihkyivät silmiä huikaisten kirkkaassa keskipäivän paisteessa. Vesikourut ja rännit pitivät sen vietävää kiirettä helisten, laulaen, välkkyviä helmiä suihkutellen.

Tuuli kirmaili vallattomana, hypähti esille milloin mistäkin päin, pitäen pilkkanaan nuorten, punaposkisten tyttöjen ihailtavaa kainoutta ja sallien kuluneille, julkeille, maalatuille naisille tilaisuuden yhä peittelemättömämpään julkeuteen. Se hypitteli olkihattuja, liian aikaisin käytäntöön otettuja, se juoksutteli vanhoja sekä nuoria, tekemättä poikkeusta edes itse Carl Jac. Klingsteniin, kunnianarvoisaan antikvaariin nähden, joka ruskean knallinsa jälestä pinkaisten oli leveine housuineen ja väljine takkeineen kuin mikäkin ilmetty kiukkusäkki.

Nikolainkirkon kello oli siirtänyt vanhat viisarinsa yli kahdentoista.

Sitä eivät kylläkään nähneet Johanneksen kirkon luona asuvat taiteilijanuorukaiset Iikka ja Ville, mutta heillä oli oma, yhteinen kellonsa, herätyskello, joka käydä ranksutti vanhan kaapin reunalla ja oli jo monta tun-

lla sillen yrittänyt suurella melulla saada isäntänsä jalkeille.

Ilkka, pitkä, mustatukkainen venkale, oli silloin kironnut, vetänyt kuluneen ulsterinsa korvilleen ja alkanut kuorsata heti pärinän lakattua. Ville, kalpea, laiha ja äkkipikainen, haukotteli, käänsi kylkeä ja toista, mutta kun unta ei enää tullut, alkoi hän etsiä paperossin pätkiä, saadakseen edes aamusauhut. Vaan mistäpäs niitä natsoja olisi löytynyt. Johan he olivat illalla yksin uunin porotkin kaivelleet.

Niin oli Villen täytynyt tyytyä kuvittelemaan, että kierrettyään pariin kertaan Aleksin ja Espiksen voi sattua tapaamaan jonkun pojista; ehkä saa muutaman markan rahaakin, pari paperossia kaikessa tapauksessa. Mutta niinpäs oli nyt säädetty, ettei hän ketään tavannut. Ja tuntiessaan, miten hänen nälkäinen mahansa painautui selkärangan turviin, oli hän alkanut luulotella, että kaikki vastaantulijat arvasivat hänen köyhyytensä ja hänen vatsansa tyhjyyden, eikä hän vihdoin tiennyt muuta keinoa kuin palata ilman sauhuja, ilman aamukahvia . . . Brondallekaan ei ollut asiaa: heillä oli siellä parin kolmen viikon maksamattomat synnit linekselle ja Reginalle, Almalle ja Hannalle . . luultavasti kaikille tarjoilijattarille.

Hän oli jo ollut oikaisemassa Sentraalipasaasin läpi kotiin päin, kun oli kuitenkin pistänyt päähän kurkistaa pasaasissa olevaan kahvilaan, jota sanotiin Hattupääksi, koska siellä istuttiin hatut päissä, tai Vekseli-

kahvilaksi siitä syystä, että siellä näki aina miehiä vekselintekohommissa. Ja eikös ollutkin tämä päähänpisto kuin Herran sormen viittaus: siellähän istui Jurikka, kirjailija Jukka Lehtinen, jonka Ville oli tullut tuntemaan pari viikkoa sitten, yksinään istui, poltteli jotakin holkkitupakkaa ja katseli Helsingin Sanomia. No, mitäs, Jurikka lienee arvannut toisen aivoitukset, koskapa hetken perästä kysyi, kun Ville ei mitään tilannut, että »otaks kahvia?» — »Kiitoksia vain! Meneehän se kahvi.» Tupakankin Ville sai, mutta rahasta ei ilennyt virkkaa mitään. Hyvä näinkin. Paljon pirteämpänä ja yritteliäämpänä oli hän tullut kotiin, missä Iikka yhä nukkui.

Ville oli sitten yrittänyt maalata keskeneräistä asetelmakuvaa, mutta se ei oikein ottanut onnistuakseen, kun ei ollut enää malleja, omenoita, jotka he olivat syöneet, ja kahvilasta tilattuja astioita, jotka oli käyty hakemassa pois, vaikka he olivat pyytäneet, että ne saisivat olla muutamia päiviä. Olisi pitänyt heittäytyä väleihin sen tytön kanssa, ajatteli Ville. Iikkakin, sellainen pitkä, komea poika, ei älyä senvertaa. Nousisi nyt edes miettimään, miten sitä tänään syömistä saadaan.

— Nouse nyt hitossa siitä! Kohta on ilta käsissä.

— Olkoon! — — minä jaksa — — makaan tässä vaikka tuomiopäivään. Eihän se nousten parane. Maatessa ei edes niin pahasti nälkä närvi.

— Haista nyt...! Täytyyhän meidän jostakin saada ruokarahat. Eihän tästä hittoja muuten tule... töistä eikä muista...

— Mistä ne nyt otat, ruokarahat?

— Onhan meillä tuo kello. Kanitetaan se.

— Voi voi kun olet... Minne se nyt kelpaisi.

— Kyllä se kelpaa. Liha-Taavetille.

— Vie veikkonen, murahti likka, minä en viitsi edes ajatella mitään mahdollisuuksia.

Villeä pyrki vähän harmittamaan. Hän oli kaikessa hiljaisuudessa toivonut, että likka menisi Liha-Taavetille, sillä Taavetti kohteli paremmin outoja lainaajia.

— Sinä kun et olisi niin helvetin laiska, niin tunnin perästä, poika, höyryäisi turpea pihvi kärsäsi alla.

— Miksei yhtä hyvin, jos sinä käyt siellä Taavetillasi?

— Jaa-ap'poika! Sepä se onkin että ei. Minä saan kellosta — ollaan nyt toivorikkaita — neljä markkaa, mutta sinä, jota Taavetti ei tunne, saisit siitä kympin.

Ja Ville innostui kuvailemaan, mitä kaikkea sitä sitten tehtäisiinkään:

— Viinatuikanterit alle ja sitten porsaanjalkaa, saakeli, sellaisia impyellisiä porsaansorkkia etikan ja punajuuren kanssa, ja pihvit, paksut ja hyvästi höystetyt... ja... Nukutko sinä saatanan lehmä!

likka lienee kuullut viimeiset sanat unensa läpi, sillä hiukan raotti hän raskaita silmälautasiaan; mutta kohta ne lupsahtivat jälleen kiinni.

Ville syöksyi suuttuneena, kello kainalossa, ovesta ulos, paukahti heti ensimäisessä kadunkulmassa yhteen jonkun knallipäisen jätkän kanssa ja kirosi. Jätkä tarttui tyynesti hänen kiiluviin takinlahveihinsa, asetti hä-

net melkein nostamalla vasemmalle puolelleen, piti hetken siinä ja sanoi:

— Siks' paljon minä olen sentään maailmalla liikkunu', että voin neuvoa sinua, nuori mies: tältä puolelta aina, kun tulet ihmistä vastaan.

— Oleks' sinäkin ihminen, tiuskahti pahansisuinen Ville, katsoa naristellen jätkän violettia nenää ja apinannaamaa.

Jätkä rypisti kulmiaan ja löysättyään oikean kätensä kohotti millimetrin verran knalliaan, kuiskaten hampaittensa raosta:

— En minä mitään pahaa tarkota, mut häjy minä olen.

Työnsi vakuudeksi kaksi kertaa leukaansa eteenpäin ja laski Villen jatkamaan matkaansa.

Liha-Taavetti ei ollut saanut nimeään ammattinsa takia, vaan luultavasti siksi, että oli niin lihava, tai oikeastaan siksi, että hänen lihavuutensa oli niin muodotonta. Hänen verisenpunainen naamansakin muistutti pikemmin oivallista, paistiksi tarkoitettua häränreisipalaista kuin ihmisen kasvoja.

Tämä, räkäisen liivinsä rinnuksilla, ison mahansa päällä, kaikenlaisia ketjuja ja pumpuloita rakastava möhkäle harjoitti oikeastaan sekalaisten tavarain kauppaa pienessä kellarikomerossa, mutta samalla oli tämä rihkamapuoti jonkunlainen panttilainakonttori niitä varten, joilla ei ollut oikeihin panttikonttoreihin kelvollista

tavaraa. Liha-Taavetille kelpasi mikä tahansa. Vaikka olisit, kuule, napit nutustasi tai puolipohjat kengistäsi hänen tiskillensä karistanut, niin hän olisi aivan asiallisesti käännellyt niitä pehmein, tummanpunaisin sormin, tarkastellut ainoalla, verestävällä ja rasvaisella silmällään, ja hänen laaja rintansa olisi alkanut röhistä ja vetelä suunsa lupsutella ja päästellä viisauden sanoja, kuten nytkin, kun Ville herätyskelloineen seisoi Taavetin kuluneen pöydän ääressä:

— Jaa jaa... Olisit vähän aikaisemmin tullut... Kerkesin juuri lainata. Olisit paria tuntia aikaisemmin tullut. Paljonkos tästä pitäisi saada?

— Kymppi!

— Jaa jaa... Saattaisitpa tarvita kympin, ja olisin kait tuon voinut antaakin, jos vähän ennemmin tulit... Hm... Et mahtane tulla parilla markalla autetuks'?

— En tule, mutta anna sekin.

Ville tiesi hyvin, ettei tutun miehen maksanut menettää aikaa tinkimiseen. Hän sai pari markkaa ja palasi kotiin. Iikka makasi yhä.

Nyt veti Ville ulsterin Iikan korvilta, eikä ollut Iikalla enää muuta neuvoa, kuin nouse pois. Hän oikoi pitkiä jäseniään ja kokoili ympärilleen harmahtavanpuhtaita alusvaatteitaan hakaneulojen ja lankanaulojen avulla.

Ville paiskasi kaksi markkaa pöydälle.

— Siinä se nyt on, pihvi! Otetaan nyt tuo sinun stillebenisi ja kiikutetaan Konttisen ukolle. Kai se siitä

pari markkaa viskaa. Saadaan edes jossakin murjussa joku paistettu makkaran pala ja kahvikupit.

Mutta Konttisen ukko, joka oli kehyskauppiaana saanut mielestään enemmän kuin tarpeeksi sellaisia maalauksia, töherryksiä, ei näyttänyt kovinkaan halukkalta. Kun pojat olivat tehneet panttaustarjouksensa, ei Konttinen vaivautunut edes katsomaan maalausta, järjesteli vain happamen näköisenä pieniä öljypainotaulujaan ja puheksi pölyä äitelänvärisiltä postikorteiltaan. Vasta nähtyään, että nuo junkkarit aikoivat seisoa siinä ties miten kauan, avasi jo suutaan kiusaantuneen näköisenä; ei kuitenkaan mitään sanonut vielä, ottipahan vain maalauksen, käänteli sitä ja katseli yhtä paljon maalaamatonta kuin maalattuakin puolta, ähki ja puhki. Vihdoin sanoi:

— Mitä minä näillä tällaisilla... Jäävät vain vetelehtimään tuonne nurkkiin... tiellä vain ovat... Paljonko tästä nyt sitten pitäisi saada?

Pojat vilkaisivat toisiinsa.

— Kaks' markkaa, sanoi Ville.

Konttinen kaiveli laiskasti liivinsä taskua, katsoen samalla maalausta nähtävästi äärettömällä inholla.

Pojista tuntui se taskun kaivaminen kestävän hirveän kauan, eikä kumpikaan ollut varma, tulisivatko nuo jäykät näpit taskusta tyhjinä vai vetäisivätkö esille kaksi markkaa.

Vihdoin heitti ukko tiskille markan rahan.

— Tuoss' on, sanoi, viskasi maalauksen johonkin nurkkaan ja kääntyi askareilleen.

Hetkisen katselivat pojat toisiinsa. Yrittivätpä suut omituiseen hymyynkin vetäytyä, mutta parasta oli kuitenkin kiiruhtaa, sillä ei ollut ukko Konttinen niitä miehiä, joille köyhät taiteilijan retkut saavat virnistellä.

Punavuorenkadulla tiesivät pojat halvan kolmannen luokan kahvilan, joka oli verrattain siisti ja jossa tarjoiltiin myöskin ruokaa. Ikkunaan oli asetettu postipaperiarkin puoliskolle kirjoitettu ruokalista: Lihapalleroita, nakkimakkaraa, kaurapuuroa. Ja lopuksi: Huom! Uusia perunoita! Niitä ei poikain kannattanut ajatellakaan. He tahtoivat saada vähän myöhemmin kahvia ja tupakkaa, ja niin oli heidän tyydyttävä ottamaan ainoastaan yksi annos lihapullia ja kaksi annosta puuroa.

Pari sälliä naureskeli viereisessä pöydässä heidän niukkaa ateriaansa, sillä heidän puolipuhtaat kätensä ja jonkunlaiset kaulusvehkeensä riittivät kyllä proletaareille todistamaan, että nämä nuoret miehet olivat herroja, kapitalisteja, sortajia, joilla ei tietysti ollut ruokahalua, joutilailla.

Pojat eivät siitä kovinkaan paljon välittäneet. Tärkeintä oli, ettei kukaan aavistanut heidän syövän viimeisillä, jokseenkin nöyryyttävin tavoin hankituilla penneillään. Ja vaikka vatsat jäivätkin enempää odottamaan, niin heidän ryhtiänsä paransi tieto, että tässä

ympäristössä heitä pidettiin ihmisinä, jotka elivät yltäkylläisyydessä, surren vain kadonnutta ruokahaluaan.

He tulivat naureskellen kadulle, ostivat lähimmästä kaupasta halpoja savukkeita ja päättivät kävellä tervehtimässä Fredikan sakkia.

2.

FREDIKAN sakkiin — Fredriksbergissä asustelevaan — kuului varsinaisesti neljä miestä, kaikki maalareita: Antti Forss, pitkä, vaaleatukkainen poika, leveäotsainen Santeri Andersson, joka oli Forssin kanssa ollut merimiehenä ja lyhentänyt nimensä Anssoniksi, pieni, mutta pippurinen Kosti Järveläinen, jonka pää oli loistanut kaljuna, hienoisten kiharain reunustamana niin kauan kuin muistettiin, sekä lihavahko ja hiukan laiskahko, filosofiaa harrastava, aina hyväntahtoisesti naurahteleva Ambrosius Tanninen.

Nämä olivat isäntinä siinä suuressa, vaaleanpunaisessa puutalossa, joka ei vanhuutensa ja hataruutensa takia muille kelvannut. Leskimatami Sutela oli sen, poikain kuuleman mukaan, luovuttanut heille ihan sulasta säälistä ja kristillisestä rakkaudesta. Keskikaupungillakaan ei tosin siihen aikaan maksettu suhteellisesti sen suurempia vuokria kalustamattomista huoneista, mutta mistäpäs matami Sutela sen olisi tietänyt; eikähän siellä olisi ollutkaan sellaista luhistumaisillaan olevaa puutaloa, joka olisi tuollaisille joutanut.

Talossa oli eteinen ja kolme suurta huonetta sekä keittiö, jossa isäntäväki talvisin asusti.

Nyt olivat kaikki huoneet käytännössä, sillä kevätaurinko jaksoi jo paahtaa ne lämpöisiksi. — Sellainen aikainen kevät kun olikin ja lämmin. —

Ambrosius yksin oli jäänyt keittiöön, mihin oli kerran, eläväinkuvain reklaamiplakaattien teosta sievoisen summan ansaittuaan, ostanut vanhan, hyvin suuren ja mukavan sohvan, leveän ja lämpöisen, jonka turviin hänen pyöreähköt muotonsa painautuivat mitä herttaisimpaan lepoon.

Tätä metsäisen mäen reunassa röhöttävää taloa kohti astelivat nyt pitkänhuiskea Iikka Vokkolainen ja keskimittaa ehkä hieman lyhyempi Ville Salo, astuivat ja lauloivat laulua, jota oli heidän aikanaan Piirustuskoulussa kymmenen, viidentoista miehen voimalla oikein neliäänisesti laulettu:

»Tuli poltti Turun linnan,
Pursi söi sen puuron hinnan...»

Pursi oli erään senaikuisen oppilaan nimi. — Kengät, jotka pitkin keväisiä teitä rämpiessä olivat imeneet itseensä vettä sekä reiällisistä että reiättömistä kohdista, turskivat ja tyrskivät heidän askeltensa tahdissa.

Väliin pysähtyivät he ihailemaan metsää, jonka kautta oikotie kulki, ja kallioita, joitten laet lämpöisen näköisinä kutsuivat tuoksuvien, mataloiksi räähistyneitten petäjiensä juurelle. Mikä sitä kiusausta olisikaan voinut

vastustaa! Kilvaten pojat lähimmälle kalliolle juoksemaan! — Silloin se sattui se kohtalokas tapaus, joka kannusti Iikan kauniina keväisenä päivänä kopioimaan postikortista eräälle opettajakokelaalle, juuri seminaarista päässeelle, aatteita ja ihanteita saarnailevalle nuorukaiselle, Böcklinin inhottavan Meri-idyllin.

Se oli nimittäin niin, että juuri heidän päästyään kallion laelle kohotti Iikka oikean koipensa hyvin korkealle ja sanoi:

— Hyvästi iäksi, kenkä-parka!

Se oli siinä kiireessä töksähtänyt terävään kiven särmään ja muistutti nyt tosiaankin enemmän liossa ollutta lipeäkalan puolikasta kuin kenkää. Pohja oli kokonaan irtautunut ja riippui vetelänä, muodottomana lämpsänä kaikenlaisten välipohja-aineiden ja pahvitäytteiden pursuessa vapaasti esille. Iikan täytyi riisua molemmat kengät ja lipsiä loppumatka paljain jaloin. Eikä siinä mikä ollut lipsiessäkään. Luntahan ei enää tiellä ollutkaan, oli vain kuraa ja siellä täällä likaisenkeltaista hyyhmää.

Harakanpesä — sen nimen olivat pojat talollensa antaneet — näytti verrattain hauskalta siinä kadun tai oikeammin maantien varrella nyt, kun kevätaurinko välkähteli sen ikkunoissa ja pienen pienet lehdenalut suuressa, etelään viettävässä puutarhassa tirkistelivät rohkeina silmuistaan.

Antti Forss tuli eteisen ovelle vastaan, hymyilevänä, paidanhiat käärittyinä, pari pensseliä kourassa. Hän se-

litti, että oikea työhulluus raivosi nyt Harakanpesässä: Ansson on kadottanut ruokahalunsakin maalatessaan liian ahkerasti; Järveläinen ottaa ylös maisemaa ikkunasta, ollen samalla mallina... Ambrosius keittää puuroa, tutkii Schopenhaueria ja puristelee näppylöitä naamastaan.

Totta se oli. Täydessä touhussa olivat pojat. Järveläinen oli saanut kankaalleen luonnoksen keväisestä, vasten aurinkoa nähdystä kalliomaisemasta, kiireeltään yhtä kaljusta kuin hänen päälakensa; pari vaivaista petäjää siellä vain louhien lomassa kyyhötti yksinäisinä, surullisen näköisinä vänttyröinä. Anssonin kankaalle taas oli ilmestynyt ikkunan valoisuutta vastaan tummana figurina seisova maalari telineittensä ääressä. Molemmat taiteilijat koskettelivat siveltimillä puolivalmiita taulujaan niin hartaasti, etteivät edes vastanneet tulijain tervehdykseen. Saattoi heti huomata, että he olivat saaneet oikean otteen, josta ei mielellään luopuisi etenkään niin jokapäiväisten vieraitten takia.

Forss naurahti ymmärtäväisesti heidän innolleen, ja enempää häiritsemättä menivät he kolmisin viereiseen kamariin.

Siellä saivat likka ja Ville selityksen: Taiteilijaseura oli ostanut heiltä kolmelta. Ukko Schituroff oli kylläkin kovasti vastustanut sellaisten taulujen lunastamista, ihan oli kiukun hiki kiilunut hänen punaisella naamallaan. Ukko oli selittänyt, että saahan niitä esim. Saksasta tauluja, oikeita tauluja, oikeitten taiteilijain tekemiä

kahdellakymmeneläviidellä, viidelläkymmenellä markalla. Mitä järkeä siis olisi ostaa näiltä tällaisilta nuorukaisilta, jotka eivät ole mitään taiteilijoita ja joista ei koskaan tulekaan taiteilijoita. Eihän voi tulla — — tuollaisista... köyhistä sälleistä, jotka eivät edes osaa pukeutua, eivät esiintyä. Pitäisi toki ensin osata esiintyä, jos mielii taiteilijaksi.

He olivat siten päässeet täydentämään värivarastonsa, saaneet sapuskoita ja työintoa, joka talven pitkään, mätiä perunoita ja sitkeätä jätkänmakkaraa pureskellessa, oli hiukan lankautunut. Väritkin olivat jo olleet vähissä, muutamat tärkeät lajit niin vähissä, että vain se, jolla todistettavasti oli tiedossaan joku pieni tilaus, sai pusertaa juuri ja juuri tarvitsemansa määrän.

— Ambrosius on ollut vähän totisempi näinä päivinä. Eivät ostaneet... Syksyllä muka ostettiin neljälläsadalla, — selitti Forss. — Mutta oma syynsä, — jatkoi hän nauraen, mikä pakko on syödä niin paljon puuroa, ettei enää huhtikuussa ole ennen joulua saadusta neljästäsadasta killinkiäkään jäljellä.

Keittiöstä kuului silloin herttainen naurunhörähdys. Ambrosius oli kuullut raollaan olevasta ovesta Forssin sanat.

Ja kun pojat työnsivät välioven auki, niin he näkivät näyn, jonka nimenä voisi olla: »Filosofisen tyyneyden symbooli.»

Ensinnäkin itse Ambrosius kuuluisassa sohvassaan, köyhyydestä ja vastoinkäymisistä huolimatta hyvin-

voipa ja hymyilevä, käsissään joku Schopenhauerin teos, jonka viisautta hän nähtävästi vertaili Nietzschen yli-ihmisfilosofiaan, sillä tuo siihen aikaan muotiin tullut teos »Näin puhui Zarathustra» oli avonaisena sohvan vieressä olevalla pöydällä, sikäli kuin Blomin punaiseksimaalatusta ruoka- ja sekatavarakaupasta tuotua tyhjää laatikkoa voitiin pöydäksi sanoa. Pöydällä oli sitäpaitsi puuterirasia ja peilinsirpale. Niitä Ambrosius tarvitsi likistellessään pyöreistä poskilihoistaan noita iankaikkisia näppylöitä. — Niin, siinäpä se köllötteli, Ambrosius, hämmennellen tuolloin tällöin puuropataa, joka suhisten ja puksahdellen höyrysi lattialla, hänen kätensä ulottuvilla, käryävän priimuskeittiön liekillä.

Ansson tuli keittiöön, pyyhkien värin tahraamia sormiaan Järveläisen entisten, Piirustuskoulun aikoina kukallisten ja ansaittua huomiota herättäneitten kesäliivien jätteisiin.

— Nyt minullekin alkaisi suurus maistua, sanoi hän, mutta sillä ei ole ollut, Ambrosiuksella, taaskaan aikaa hoitaa priimusta . . . Piruko sen lienee riivannut tuohon filosofiaan . . . ikäänkuin sillä nälkä haihtuisi.

— Jospa hyvinkin . . . sielun nälkä, arveli likka.

— Niin, myönteli siihen Forss, saattaapa se olla sielulle samanlaista veitikkaa kuin puuro vatsalle.

Ambrosius innostui:

— Filosofia, niin, on se . . sehän on tieteiden tiede, sielu, kaikki . .

Ansson keskeytti puoleksi totisena:

— Keitä sinä vain puuroa ja katso, ettei se pala pohjaan. Tiedemies!

Ambrosius nauraa hörähti:

— Mitä on yhden puuron pohjaan palaminen maailman käsittämättömässä kaikkeudessa.

— Ole hänessä . . . kaikkeuksinesi! Etkö muista mitä Sokrates sanoi: Tunne itsesi! Ethän sinä mikä filosofi taiteilija . . . puurokuningas.

— Joo. Sokrates oli sielutieteen edeltäjä. Platon taas aatteiden mies . . .

— Sinä nyt olet ennen muita Epikuroksen oppilas, tai ole mitä helvettiä haluat, nyt haisee pohjaanpalamalle!

Ja Ansson tempasi puuron tulelta välittämättä Ambrosiuksen väitteestä, ettei se ollut vielä kypsä.

Senjälkeen kiiruhdettiin etsimään lautasia, joista yksi oli halkinainen, toisen reunasta palanen pois, kolmas vanhuuttaan keltainen, mutta ehyt, ja neljäs . . . niin, se ei oikeastaan ollutkaan mikään lautanen, se oli kerran maailmassa palvellut kastikekulhona, ja siitä söi Ambrosius itse, sillä se oli iso ja syvä.

likka ja Ville, ottamatta vastaan ystävällistä puurotarjousta, selittivät tulleensa suoraan lihapatain äärestä ja siirtyivät jälleen viereiseen kamariin, jota pidettiin vierashuoneena ja kirjastona. Se oli kyllä siistimpi kuin n. s. atelieri, mutta täälläkin oli lattialla makkaran ja juuston kuoria, maaliriepuja, kelvottomia pensseleitä, tyhjiksi puristettuja väripötkyjä sekä muutamia jalkaan

voipa ja hymyilevä, käsissään joku Schopenhauerin teos, jonka viisautta hän nähtävästi vertaili Nietzschen yli-ihmisfilosofiaan, sillä tuo siihen aikaan muotiin tullut teos »Näin puhui Zarathustra» oli avonaisena sohvan vieressä olevalla pöydällä, sikäli kuin Blomin punaiseksimaalatusta ruoka- ja sekatavarakaupasta tuotua tyhjää laatikkoa voitiin pöydäksi sanoa. Pöydällä oli sitäpaitsi puuterirasia ja peilinsirpale. Niitä Ambrosius tarvitsi likistellessään pyöreistä poskilihoistaan noita iankaikkisia näppylöitä. — Niin, siinäpä se köllötteli, Ambrosius, hämmennellen tuolloin tällöin puuropataa, joka suhisten ja puksahdellen höyrysi lattialla, hänen kätensä ulottuvilla, käryävän priimuskeittiön liekillä.

Ansson tuli keittiöön, pyyhkien värin tahraamia sormiaan Järveläisen entisten, Piirustuskoulun aikoina kukallisten ja ansaittua huomiota herättäneitten kesäliivien jätteisiin.

— Nyt minullekin alkaisi suurus maistua, sanoi hän, mutta sillä ei ole ollut, Ambrosiuksella, taaskaan aikaa hoitaa priimusta . . . Piruko sen lienee riivannut tuohon filosofiaan . . . ikäänkuin sillä nälkä haihtuisi.

— Jospa hyvinkin . . . sielun nälkä, arveli likka.

— Niin, myönteli siihen Forss, saattaapa se olla sielulle samanlaista veitikkaa kuin puuro vatsalle.

Ambrosius innostui:

— Filosofia, niin, on se . . sehän on tieteiden tiede, sielu, kaikki . .

Ansson keskeytti puoleksi totisena:

Sitä rupe Perkele Seuraa-
man Sen Sielu dule Suu
Ren waiwaan Ja Piinan
on astettu 1 Wa 1858
Ja on annettu 2 ruplaa
Ja 20 Kopekkaa Ho
Pijassa.»

Ville ja likka katsahtivat toisiinsa.

— Eiköhän tämä ole Johannes Pessin isäukon raamattu. — Totta kai. Minkäs muun Pessin raamattu tänne olisi joutunut.

Järveläinen sitten selittikin, että hän oli lainannut sen Johannekselta, katsellakseen sieltä sopivan kohdan alttaritaulua varten.

— Se kuuluu olevan ainoa isoisän jättämä perintö.

— Vaan kyllä on Paul Pettärson Pessi laatinut ankarat uhkauksetkin, niin ettei se ole ihmekään, tuon säilyminen muun maallisen tavaran jälkeen.

— Onkos Johannes mennyt jo sinne kotimökilleen? Sitähän ei ole näkynyt Brondallakaan moneen viikkoon.

— Kyllä se sinne on painunut . . . runoilemaan . . . Äläpäs huoli! Minähän sain siltä kirjeenkin joku päivä sitten.

Rakas Kosti!

Täällä minä taas olen, louhoisen mäen syrjässä. (Backstugusittare!) En ole vielä ennättänyt alkaa mitään. On mennyt aika lepäillessä ja ihmetellessä tätä hiljaisuutta ja katsellessa äitimuoria ja

isäukkoa, jotka mielipahakseni vuosi vuodelta vanhenevat. Siellä ne parastaikaa pihalla köpöttelevät Helunaa juottelemassa. Monta kertaa ne ovat sinua muistelleet, että mukava herra se oli se taiteilija. Sitä ukko erityisesti ihailee, että kykenit vetelemään nurkantakaista piipussasi ja hoksaamaan, kuinka saakelin hyvää tupakkaa se oli.

Mut voi veli kulta, tätä hiljaisuuden suuruutta ja ihanuutta! Arvaathan sen, kun on ihan tyyni, aikainen aamu, ja suuri, punertava aurinko kun kömpii tuolta notkosta niin loistavana, uljaana ja muhoilevana, että koivut ja lepät neitseellisine silmuineen punastuvat ja tulevat levottomiksi; ja jokaisella oksalla, jokaisen ruohon päässä päilyy kastepisaroita kuin säihkyviä jalokiviä. — — Tai ajattele sydänpäivän harrasta äänettömyyttä. Ei linnun laulua, ei lehden liikahdusta. Ei muuta kuin hiljaisuutta, hiljaisuutta vain . Taivas niin haikean korkealla ja niin selkeän sinisenä, ettei pienintä pilvenhattaraa . . .

Ja sitten: Aurinko paistaa. Korkea sydänpäivän aurinko. Hiljaisuus . . . hiiskumaton hiljaisuus . . . Silloin helähtää kaukana metsässä, helähtää kuin kultatiuku pienen linnun laulu . . . toisen . . . kolmannen . . koko metsä on jo säveliä täynnä; — siihen minä haaveistani herään; siihen herää kanakin, joka on torkahtanut tuolla mäkitupalaisnavetan luhdin rapuilla; se yrittää

nyt käydä kukosta, kurkottelee kaulaansa, niskojansa vääntää nujertaa, tehden epätoivoisen, onnistumattoman veisausyrityksen, sufragetti . emansipeerattu. Silloin tulen levottomaksi ja ajattelen: Pirun pitkiä nämä päivät ja ikäviä täällä metsässä, yksinäisyydessä. Ja silloin, sellaisena hetkenä minä tavallisesti »otan pännän käteeni ja mustepullon eteeni ja lähestyn sinua» tai jotakin toista kaveria, en siksi, että erikoisesti sinua tai ketään ikävöisin, en siksi, että toivoisin teidän kirjoittavan tietoja sieltä Baabelista, vaan siksi, että saan nekin hetket kuin huomaamatta kulumaan sekä siksi, että tunnen kummallisen halun tosiaankin »lähestyä» toista ihmistä. — Tällä kertaa se halu on taas täytetty, se on kotvaksi ohitse, ja minä maleksin paljon rauhallisempana täällä metsissä ja kiipeilen alushousuisillani tai aivan alasti tuonne korkeille, vaaleanharmaan karpeen peittämille kallioille, minne ei kukaan eksy, missä ainoina elonmerkkeinä ovat metsälintujen ruoputtelemat kuoppurat mustissa mättäissä, muutama jäniksen jättämä papana ja teeren paska.

Hyvästi ja voi hyvin! Johannes.

Niin. Johannes Pessi, nuori runoilija, oli siis kadonnut kesälaitumilleen. Ja toverit pääkaupungin melussa, kiusoissa ja puutteissa ajattelivat: Onnen myyrä!

He tiesivät myöskin, että Johannes Pessi, mäkitupalaisen poika, osasi aina elää maassa maan tavalla. Kau-

pungissa ollessaan aina siististi puettuna, melkeinpä liian huolellisesti ajeltuna, pestynä ja kammattuna. Häntä olisi voinut luulla pikemmin konttoristiksi kuin runoilijaksi, niin tarkoin hän varoi puheenparreksi tullutta taiteellisen huolimatonta ulkoasua. Hän saattoi olla päivän syömättä, silityttääkseen sillä rahalla pukunsa, mutta kukaan ei saanut sanoa: näkeehän sen, että se on joku taiteilijanuorukainen, säveltäjä tai runoilija. Aivan epäluuloisella tarkkuudella hän varoi syrjäisten kiusallista huomiota.

Nyt hän oli siis jälleen kotonaan. Nyt hän ei ollut herra eikä runoilija; mäkitupalainen vain, ei mitään muuta.

Mutta Fredikan sakki, johon Ville ja Iikkakin vieraina kuuluivat, alkoi keskustella vapun vietosta. Luultavasti tulisi mennyksi Piirustuskoulun vappunaamiaisiin. Ja jos sinne kerran mennään, niin silloin on hankittava niille ohjelman apua, päättelivät he. — Jallu pannaan keksimään jotakin helkkarin lystiä. Ja Pummi! Päätetty asia. Täytyy vain ottaa kyttyräselkä sakkiin. Se on mukava poika ja se saa yhä kotoaan rahoja; saa kustantaa konjakit.

— Entäs, tiedättekö, pojat! Piirustuskoulun johtokunta on kompuroinut takajaloilleen ja . . .

— Kyllä se jo tiedetään, mutta eihän sellaiset päätökset mitään merkitse. Niitä päätöksiä on tehty ennenkin. Ne jäävät päätöksiksi. Ukko Schituroff ei tule vappunaamiaisiin. Eikä sinne tule muita opettajiakaan kuin

Norsu, jolla on hyväntahtoisuutta sellaisissa juhlissa, naisväen lähettyvillä, yhtä paljon kuin mahaakin.

— Vannomatta paras. Vaikkei sinne juuri ukko Schituroff tulisikaan, ja vaikkei meillä mitään pelkoa hänestäkään ole, niin oppilaille siitä voi tulla ikävyyksiä, huomautti nyt Ambrosius keittiöstä.

— Mitä ikävyyksiä! Mehän voimme sitäpaitsi selittää, että tunkeuduimme väkisin. Ainoa ikävyys, minkä ukot voisivat odottamattomalla läsnäolollaan aiheuttaa, on se, että ilonpito ei sujuisi yhtä välittömästi, sekä se, että meidät voitaisiin käskeä ulos. Ja se olisi ennenkaikkea oppilaille korvaamaton vahinko, sillä mistä he saisivat sellaisia kuvaelmia kuin me aiomme heidän iloksensa järjestää. Esim. Melperin sotaanlähtö! Ajatelkaa pojat Pummia Melperinä . .

— Miksei Kullervona!

Se tuntui tosiaankin vielä hullunkurisemmalta.

— Niin! Kullervon sotaanlähtö! Siinäpä piilee jalo aatos!

— Sellainen kuvaelma meidän täytyy järjestää.

— Ja se ainakin katsotaan vaikka väkisin.

3.

VILLE Salo määrättiin neuvottelemaan ullanlinnalaisten, Annerfeltin ja Sonnisen kanssa.

Harmaa, vanhaa herraskartanoa muistuttava Ullanlinna siellä Kaivopuistossa, meren rannalla, oli kovin virkeänä tänään. Melkein kaikki ikkunat auki. Kuului naurua, kuului vihellystä ja viulunsoittoa, laulua ja kinastelua — ei, selvää riitaa . Sonnisen ääni: — Saatanan Jeremias mokoman lutkan takia potemaan ylös siitä on noustava! Tuoss' on pahimpaan tuskaan tyhjä maha! — kenellä meistä täysi lienee

Sisään tullessaan näki Ville Annerfeltin natisevassa kiikkutuolissa ja Sonnisen ryyppyineen sohvan vieressä. Siinä makasi selällään ihminen, mies, jolla oli säännölliset piirteet, suuret synkät silmät syvällä tummissa kuopissaan. Taidemaalari, syystä tai toisesta vähän epäonnistunut, tällä hetkellä köyhä ja kipeä Kalle Sinervä se siinä loikoili elämäänsä kyllästyneenä, laihana, kelmeänä, synkkänä.

Sinervän tiedettiin äskettäin kuolettavasti rakastuneen erääseen pastorin leskeen, köyhään, mutta pyylevään ja iloluontoiseen ihmiseen. Nyt oli hän pyrkimässä kiina-

laiseksi, ja Sonninen selitteli parastaikaa, että kyllä heille aina yksi mies mahtui kiinaamaan, mutta sen pitikin olla mies, joka ei vapissut.

— Haikeus helvettiin tässä talossa!

Mutta Sinervälle ei kelvannut ryyppy. Hän vain lojui surkean näköisenä ja väitti, että hänen sisuksensa eivät nyt ottaneet vastaan.

Vihdoin Sonninen kyllästyi kiusaamiseen, sanoi:

— Ota sinä, Salo, tuo ryyppy. Eihän tälle kelpaa mikään . hullu, saakeli .

Hetken perästä tuli Jukka Lehtinen, joka asui alakerrassa.

— Läksin kutsumaan meille. Sinne on keräytynyt aineksia. Piruko niitä yksinään nieleksii.

Mutta Sinervä täytyi kantaa ovelle asti, ennenkuin suostui tulemaan.

— Minä en jaksa mihinkään, hän sanoi, — panna nyt tyhjä säkki kävelemään.

Kaikki ymmärsivät kuitenkin, että vain suru sorti miehen sellaiseksi. Tiedettiinhän, että hän sai syödä äitipuolensa luona. Ja kun mikään ilo ei häneen pystynyt, sanoi Sonninen:

— Meneppäs, Annerfelt, ja soita se pastorska tänne. Minä syön mittani vaikka mitä, jollei tämä Sinervä ala punertua . Kiesus Kreis — onpas hyvää koljaattia vielä Sano että minä olen täällä ja sinä ja hän . me, te, he — koko pisnes!

Vähän aikaa siinä oltiin; jo tuli pastorska, kuhahti. Mistä lie saanut rahat silkissä suhista, köyhä akka. Ja niin oli nauru suussa ja somana, joutava; oikein oli nätti, ei siinä mitä. Ihmekös se, vaikka olikin Sinervä pihkaantunut. Alkoipas nyt teerenpeli! Näki kaikesta, että ihan sulaa kiusaa se vain teki Kalle-raukalle, joka ei tiennyt miten olla.

Vihdoin poika humaltui hiukan ja tuli rohkeammaksi, siirtyi lesken viereen, joka otti kainaloonsa hänen surkealta näyttävän päänsä, nauroi ja silitteli laihoja poskia pehmein sormin, vanutteli tummia, puutteen ja surun ohentamia kiharoita ja sanoi, että se on sellainen surun ressu tämä Kalle, sellainen orpo raukka . . .

— Niinhän se on, naurettiin, — murheen kryyni .

Sonninen ehdotti, että herrasväki nousisi sinne ylös vähän haaveilemaan. Se tekisi varmasti hyvää; tälle Kallelle ainakin . . . Ei vielä . . . kom'an! — Kalle! Pane se kalomelipulveri siitä tuolilta piiloon, sanoi hän kuiskaamalla.

— Mitä se on?

— Se on pirunmoista myrkkyä.

Ilta, keväinen ja lämmin, oli tyyntynyt ja hämärtynyt.

Leski käveli hyräillen ympäri huoneen, pysähtyi hetkeksi ikkunan luo, josta näki suoraan puistokäytävälle . . . ihmisiä iltakävelyllä . . . koirineen, miehineen . . .

Kalle oli laskenut kätensä hänen tiukalle vyötäiselleen. Niin seisoivat he hetkisen äänettöminä, kunnes leski nauroi helähytti, pyörähti ympäri ja alkoi tanssia yksinään.

— Eikö sinulla ole pientä ryyppyä?

— En tiedä ... oli täällä ... mutta .. Minä käyn alhaalta ...

— Älä huoli vaivautua. Menemme alas molemmat. Mitäs me täällä. Ikävä ... niinkuin mitkä katumuksen tekijät.

Kalle yritti lyödä leikiksi:

— Mitäs meillä on ... katumista?

— Eipä olekaan, naurahti leski melkein halveksivasti, alkaen rallatella jotakin kevyttä operettisäveltä ja pyörähdellä.

Kalle oli ymmällä. Nyt olisi ollut tilaisuus sanoa mitä tahansa, mutta se oli aivan mahdotonta. Hän olisi tahtonut että toinen olisi vakavana odottanut jotakin ... keskustelua, leikitöntä ja totista ... Vaan ei se rauhoittunut, ei istuutunut edes, vaikka Kalle monasti oli pyytänyt. Viimein istahti hän itse. Nyt vasta hän muisti kalomelipulverin. Siinä se tosiaankin oli tuolilla. Hän pisti rasian taskuunsa, heittäytyi sohvan selustaa vasten ja pyysi:

Tulisit tänne istumaan.

— Ei, en minä. Minä menen alas ..., lystiä poikia nuo ..

Ja sitä tietä se menikin.

Siinä istui nyt taidemaalari Kalle Sinervä. Yksin. Surullisena. Hyljättynä. Nälkäisenä. Totisesti hän oli nälkäinen ja toivoton. Kahteen päivään ei äitipuoli ollut antanut ruokaa. Haukkunut oli, että riski mies, nuori, parhaassa iässä, viitsitkin.

Alhaalta kuului naurun rähinää, kun leski avasi oven meni sinne poikien kanssa iloittelemaan. Menköön!. Pirunmoista myrkkyä. Hyvä on. Sillähän tästä piinasta pääsee. Hänen kätensä olivat niin raukeat, ettei hän ollut saada rasiaa taskustaan... Polvet siinä istuessakin vapisivat. Ja yhtäkkiä valtasi hänet sellainen haikeus, että kyyneleet pusertuivat esille ja virtasivat pitkin laihoja poskia. Hän ei jaksanut enää uskoa mihinkään, ei toivoa mitään. Miksi elää? Ei hän osannut maalata, ei tehdä muutakaan työtä Kaksi päivää syömättä, kahvitta.

Ulkoa ja alhaalta kuuluvat äänet tuntuivat vierailta, kummallisilta. Kaikki olivat oikeastaan aina olleet hänelle ventovieraita toverit, kaikki. Nauraneet olivat hänen töilleen. nyt nauravat hänen rakkaudelleen. Naurakoot. Sitä eivät ainakaan saa tietää eivätkä nauraa, ettei äitipuoli ole antanut ruokaa Eivätkä ne naura, kun löytävät ruumiina.

Hän haki juomalasillisen vettä, kaatoi puolet pulverista paperille ja täytti rasian hienolla ohrajauholla, jota oli nurkassa, paperipussissa, sekoitteli huolellisesti, ettei Sonninen huomaisi, nielaisi varaamansa kalomeli-annok-

sen veden kanssa ja paneutui vanhalle sohvalle selälleen odottelemaan kuolemaa.

Hän loikoi siinä liikahtamatta, muistellen kaikkia kuulemiansa myrkytysjuttuja ja itsemurhia, alkoi vihdoin tajuta, että tämä myrkky oli siis hitaasti vaikuttavaa ja kuvitteli joutessaan, mitä pastorin leski sanoisi . . . Ehkä se pyörtyy ehkä heittäytyy tähän, suutelee, itkee, katuu Äsken tuossa tanssi ja nauroi .

Muistui mieleen joitakin tanssiaiskuvia . naamiaisia . avorintaisia naisia . ruusuja . . musiikkia, iloa ja hälinää . . säveleitä, keinuttavia, huumaavia, läheneviä ja loittonevia .

Mutta kaikki kauniit kuvat särkyivät; aina joku ilkeä epäsointu keskeytti säveleet, ja aina palasivat ajatukset äitipuolen köyhään asuntoon siellä Hermannissa, viimeisten mökkien joukossa . . sinne, missä oli likaista ja ahdasta, arkipäiväistä, vihamielistä, köyhää . Itsepintaisina palautuivat mieleen laihat ateriat: silakat, perunat tai sillit ja vetinen hapanmaito Niistä kuvista johtui kuitenkin toiset, hauskemmat: Hän loikoilee niukan aterian syötyään jossakin siellä metsässä, kalliolla, polttelee savukettaan, kuuntelee lintujen laulua, helkytystä, ja katselee vihreitä latvoja . . . sinistä taivasta korkealla liitäviä pilviä Eikä ajattele oikeastaan mitään. Tuntee vain, että hyvä on olla juuri sillä hetkellä. Mikä lienee tosin määrittelemätön pelko siinä lähellä ihan, ja jonkunlainen alakuloisuus odottamassa, mutta kun yhä vain on ajattelematta mitään, tuntee sel-

laisen aran ilon, jota melkein hengittämättä koettaa säilyttää mahdollisimman kauan . . .

Äkkiä hän tunsi pahoinvointia, mutta koetti pidättää myrkkyä tulemasta ulos, maaten yhä vain liikahtamatta, vaikka se vaatikin aivan ylivoimaista ponnistelua. Vihdoin oli hänen kuitenkin pakko nousta, ja hetken perästä tiesi hän, ettei hänen vatsansa ollut koskaan ollut tyhjempänä. Nyt siellä ei ollut myrkkyä eikä yhtään mitään. Hänet valtasi välinpitämätön raukeus. Hänen ajatuksensa lepäsivät yhtä elottomina kuin hänen laihat jäsenensäkin. Jotakin käsittämätöntä huminaa oli kuuluvinaan ja joitakin ääniä kuin maan alta ja niinkuin unen läpi. Ei hän tuntenut iloa eikä surua, ei nälkää, ei kerrassaan mitään muuta kuin raukeuden, joka hyväili hänen jäseniään ja sumensi hänen viimeisenkin tajuntansa, kunnes hän nukahti luisevat sormet hyvin hiljalleen kohoilevan rinnan päällä ristissä.

Alhaalla, Jukka Lehtisen pienessä kamarissa, jatkui vapun vastaanottojuhla, eikä kukaan edes sattumalta muistanut Kalle Sinervää. Pastorin leski oli kutsunut hyvän ystävättärensä, kauniin, vaaleaverisen, huikentelevaisen Enni Sompalan, rakennusmestarin rouvan, jonka mies oli matkoilla, jonkun maalaiskirkon rakentamista valvomassa. Tämän kaunottaren mukana seurasi hänen miehensä hyvä ystävä, rakennusmestari Junttila, hyvin totinen ja tärkeä herra, joka naurahteli vain omille joutaville tai puolirivoille sukkeluuksilleen. Hän

oli ihastunut paitsi itseensä myöskin rouva Sompalaan, joka antoi tämän varakkaan moukan tarjota hänelle hienoja päivällisiä ja illallisia sekä juominkeja.

Pullea pastorin leski istui mielellään Sonnisen ja Lehtisen välissä ilmeisesti nauttien näitten suorasukaisten miesten keskusteluista sekä pienistä viattomista taputteluista, joita hän sai puolelta ja toiselta ilman erikoista tarkoitusta, ilman äitelää tunteellisuutta, peittelemättömästi ja rehellisesti. Leski näytti erikoisesti iloitsevan siitä, että kaikki näkivät, miten hänestä pidettiin. Mutta herra Junttila punotti ja hikoili ja oli äkäinen siitä, ettei hänen yksinään annettu puhua, kehua itseään ja omaisuuksiaan. Hän tarkkasi kiusaantuneena ja kateellisena Annerfeltin ja Salon välitöntä leikinlaskua rouva Sompalan kanssa, joka näytti ihan unohtaneen mahtavan rakennusmestarin. Ja kun tämä siinä, sananvuoroa saamatta, käänteli munanmuotoista päätänsä nytkäyksittäin vuoroin kuhunkin äänessä olevaan päin, näytti hän jäykkine silmineen ja karvattomine, rypistettyine kulmineen vihaiselta mullikalta, jonka tekisi mieli puskea.

Jokikinen kerta, kun rouva Sompalan savuke sammui, alkoi herra Junttila kiireesti kaivella tulitikkuja paksuilla, punaisilla sormillaan, mutta aina kerkesi joko Annerfelt tai Salo tarjota ennemmin tulen.

Vihdoin paiskasi rakennusmestari laatikkonsa pöytään niin että astiat helisivät, ja hänen päämurikkansa nytkähteli puoleen ja toiseen uskomattoman nopeasti, sieraimet paisuivat, ja humala kihosi aivan sananmukai-

sesti ohueen, punertavaan tukkaan asti. Hän ähki ja ojenteli lyhyttä kaulaansa kuin olisi ollut tukehtumaisillaan, kunnes lopuksi laukesi huutamaan rouva Sompalalle:

— Eikö minun tuleni kelpaakaan tänä iltana?

Toiset vaikenivat ja hymyilivät.

Lehtinen tyrskähti nauramaan.

— Tämäpäs on . . . sankari . . .

Rouva Sompala taputti Junttilaa poskelle, joka paistoi kirkkaan punaisena ja kiilui hikisenä.

— Ethän sinä ole tarjonnut tulta. Minä jo arvelin, että olet kokonaan unohtanut minut.

Sellainen leikki oli vain tuulta tuleen. Herra Junttila kimposi seisomaan, tempasi tikkulaatikkonsa, pusersi sen suuressa kourassaan tuhannen nuuskaksi, paiskasi lattialle, iski elefantinjalkansa päälle, karjuen:

— Mitäs sinä oikein ketkuilet? Tiedäthän sinä, että minä olen rikas, minulla on miljoonia, mutta mikä sinä olet . . köyhä raukka . . ei sinun kannata yhtään ketkuilla . . . minulle . . .

Nyt olisi voinut syntyä aika rytäkkä, sillä tämä oli kaikista liian törkeätä. Lehtinen kimmastui.

— Mene helvettiin rähisemästä! Moukka . . . Mokoma taikina, joka pursuu ihmisten silmille .

Mutta rouva Sompala tunsi sankarinsa parhaiten. Hän ei ollenkaan loukkaantunut. Hän vain nauroi ja näytti nauttivan siitä, että oli vihdoinkin saanut tuon puhvelin ärsytetyksi.

— Tiedetäänhän se, että sinä olet rikas, — hän selitteli, — rikas ja väkevä, mutta älä nyt viitsi näyttää mahtiasi ja voimiasi... uskotaan se muutenkin.. minä pyydän sinulta anteeksi...

— Ei minulta huoli mitään anteeksi pyytää minä en anna mitään anteeksi... minä en ole yhden tuollaisen varassa.

— Ei, ethän sinä ole, mutta minä pidän sinusta niin hirveästi, nauroi rouva Sompala.

Nyt alkoivat toisetkin ymmärtää, ettei tässä ollut kysymys muusta kuin ylettömästä typeryydestä, äärettömästä moukkamaisuudesta, joka oli selvää, suurenmoista huumoria vain.

Rouva sai kun saikin miehen tyyntymään. Vähitellen alkoi vihainen hahmo sulaa hymyileväksi.

— Minä vain näytän, ettei minua akkaväki vetele nenästä... eikä komentele. Minä se olen joka komennan. Jos tahdon, niin polvillaan ovat. Tuossa paikassa, tuossa ovat polvillaan, hehe, jos minä vain tahdon.

Saadakseen rakennusmestarin jankutuksen loppumaan, ehdotti Sonninen, että mentäisiin koko joukko Emanuel Penttilän häihin.

— Voimmeko me kutsumatta? — Missä ne ovat? Näin myöhään? — kyseltiin.

Sonninen sanoi:

— Kiesus 'Kreis! Eihän ne ole mitkään tavalliset häät, nehän ovat Manun häät, ponimaajes! Mennään

vaikka aamulla... Ne ovat siellä kahvilassa, kenraalskan kahvilassa. Manu nai kahvilan, koko pisneksen!

— Rahaa kanss'?

— Ehkä sitäkin, mutta suuren ihmisen, ison, sellaisen... se on vielä verrattain pulska muori... ja sit' on paljon!

Rakennusmestari käänteli hermostuneena päätänsä, nytkäytteli.

— Eikä mennä...

— Kyllä mennään! Pappa saa tulla tai olla tulematta.

Ja Sonninen nousi, kohautti housujaan, tiukensi remmiään ja viittasi kämmenellään.

— Ketä lähtee?

Kaikki muut nousivat paitsi rakennusmestari. Hän istua töröttí, ei edes sanonut mitään.

Jollakin käsittämättömällä tavalla sai rouva Sompala hänet kuitenkin lähtemään. Mutta niin hutikassa kuin olikin, hoksasi hän heti kahvilaan tultua, että ei tämä ollut oikea paikka eikä ollut tämä kelvollista menoa eikä edes siivoa elämää. Ja hänen pikkutärkeä persoonansa vainusi, että tässä saattoi mennä kunnia ja maine. Eikä hän aivan aiheettomasti pelännytkään. Sillä melkein jokaisessa pöydässä istui selvästi tunnettavia ilotyttöjä, jotka humalapäissään rallattelivat ja riitelivät. Jälkeenpäin kuultiin, että niitä oli ollut sataviisikymmentä kappaletta. Manu oli tuntenut jonkun niistä ja käskenyt sen kutsumaan vaikka koko ammattikunnan. Pitäähän niittenkin joskus päästä häihin, oli Manu

saapunut. Sulhasmiestä ei näkynyt, ei morsianta, mutta palvelusväki tunsi Sonnisen ja pyysi heitä viereiseen huoneeseen, pianohuoneeseen, jonka avonaisesta ovesta kuului juuri viulun viritystä.

Siellähän se oli Manukin morsiamineen, ympärillään musiikkiopiston poikia, pari neitosta sekä Jallu.

Tulijoita tervehdittiin isolla äänellä; Manu pyyteli istumaan.

— Entisten syliin, jos ei muuanne mahdu ... Mutta tuo herra ... tuo saatanan rapamaha ... mikä se on? Eihän se piru mahdu mihinkään enää.

— Pannaan se pikkukamariin, ehdotti Jallu, sielläpän on vapaa istumapaikka.

Herra Junttila olisi nyt mielellään tehnyt jotakin, mutta hän oli niin lopullisesti suuttunut, ettei hänen humalainen päänsä keksinyt, mitä olisi tehtävä. Hän oli tosiaankin hitaudessaan jäänyt viimeiseksi, jäänyt paikatta ja toljotti siinä keskellä, nytkäytellen päätänsä ja tavoitellen sanoja. Eikä hän mitenkään jaksanut käsittää, että häntä, miljonääriä, uskallettiin kohdella sillä tavalla.

— Roskaväkeä ... helvettiin ... renttuja ... pas —...

Jallu meni tarjoomaan hänelle ryyppyä. Junttila yritti lyödä sen maahan, mutta Jallu oli sukkela poika. Hän tempasi kätensä kauemma, kääntyi seurueen puoleen ja ilmoitti hyvin totisena:

— Äksy on. Eikä sille kelpaa Jumalan viljakaan. Sellaiseen puhtaaseen muotoon puserrettu leipä ... Jospa

tämä herrassöötinki on ummella. Manu! Lähetäppäs vahtimestari hakemaan eläinlääkäri. tai kätilö.

Nyt sai jo Junttila selvän: tietysti tuollaista rakkia oli lyötävä... tai potkaistava...

Hän yritti potkaista ensin; oli lentää selälleen — eihän sellaiset koivet, pökkelöt, niin paljon kohoa — yritti lyödä; ei onnistunut.

Jallu peräytyi pöydän luo.

— Katsos tuota perkelettä! Seisoo liikahtamatta kuin latina-H, ja eikös yhtäkkiä ala tapella! As joutava, millaiset kujeet tällä on.

— Tule pois! komensi rakennusmestari rouva Sompalaa, joka nauroi toisten mukana; ja odottelematta edes vastausta, työntäytyi rakennusmestari ovelle ja suureen kahvilasaliin. Siellä ottivat eräät humaltuneet naikkoset hänet naurunsa aiheeksi. Muutamat pyrkivät mukaan, toiset kutsuivat pöytäänsä ja lupasivat tarjota mitä vain hantelsmanni haluaa — he luulivat tätä ihrakääröä kauppiaaksi — ja taputella lupasivat ja pussata.

Herra Junttila mulkoili ympärilleen. Hänen humalaiset aivonsa muodostelivat kaiketi hyvin sekavia kuvia, sillä hän ritisti väliin silmänsä kiinni, väliin katseli ympärilleen ja murisi jotakin, kunnes hänen mielikuvansa ja niiden yhteydessä sekavat, katkonaiset mietelmät alkoivat äkkiä purkautua räjähdyksittäin.

— Hiljaa! Hiljaa! Se on uskottava!

Lattia paukkui hänen paksun jalkansa iskuista.

Kun minä sanon: hiljaa! niin sitä on toteltava; sellainen herra minä olen . . . — jaa!

Ja tosiaankin hänen hirmuinen karjuntansa sai aikaan kohtalaisen hiljaisuuden, jonka vallitessa hän jatkoi:

Minua on loukattu; minua! Mi-nu-a! Kapitaalia on loukattu minun persoonassani. Koko maailman yliherraa, kaikkien herrojen herraa, rahaa, omaisuutta, on loukattu. — Ei passaa . ei passaa! Kuuletteko? Hä!

Hän ärjyi ihan sinertävänä, ja hänen paksut, punaiset kätensä tärisivät, hänen ulkonevat silmänsä kiertyivät kuin hamaralla lyödyn härän, ja rillit hänen hikeä pisaroivan nenänsä selässä vapisivat ja välähtelivät.

— Mitä? — Kuka sanoi jotakin? Koko joukko — sontaa! Minun rinnallani olette kaikki paljasta — Ketä on? — Ketä te huoria, varkaita, lapsentappajia — sikoja ihmisen rinnalla Minä ostan teidät nahkoinenne, karvoinenne — tietäkää! Yhteiskunta . . . Tule pois! Enni! Pois tästä sakista — tästä pesästä Enni!

Hän tuijotti lasittuneilla silmillään erääseen pöytään, jossa istui kolme tyttöä. Yhdellä niistä oli plyymi, valkea, sellainen kuin Ennilläkin. Junttila sen oli kerran Ennille ostanut — ja paljon muuta hän oli ostanut . . . hänellä oli siis lupa komentaa, käskeä pois, tehdä mitä tahansa. Niin! Ihan mitä tahansa!

Yhtäkkiä harppasi hän pöytää kohti, horjahti, kaatoi viereiseltä pöydältä jotakin — vishylasin — kahviku-

pin — ja sai ensin silmilleen jotakin märkää, sitten aika napsakan korvatillikan, jota säesti Orpo-Pekaksi nimitetyn, pienen, vuosia sitten vanhentuneen, harmaan ja ärtyisen lutkan käheä sadattelutulva:

— Perkeleen kölhä! Kaikkia helvetin elehvantteja ! Saisit mölytä ja kompurehtia tuolla Korkeasaaren häkissä... saatanan pyrokraatti!

Rakennusmestari huomasi samalla, että eihän se ollutkaan Enni... mikä lie ollut — siellä pöydässä, kauempana... hän havahtui hiukan — sitten hän kadotti muistinsa. Ei tiennyt, mistä oli siihen joutunut, mitä tehnyt...

Vahtimestari oli kuullut hänen kiljumisensa ja juoksi nyt ajamaan häntä ulos. Mutta hän oli saanut itsepintaisen halun jäädä ihmettelemään; hän siis pani lujasti vastaan, tajuttomana melkein, huidellen raivona ympärilleen, saaden potkuja, iskuja — rillit tipahtivat — hänen käsivarsiansa väännettiin peräti mahdottomaan suuntaan, lihavalle takapuolelle muksahteli ilkeitä, polvella annettuja tärskyjä, samalla kun vedettiin takaapäin kauluksesta niin että hän oli tukehtua. Hän tunsi olevansa tekemisissä monen miehen kanssa, rimpuili, heittäytyi roskaiselle lattialle, kohotettiin sieltä siivottoman näköisenä könttänä, ja parin tuolin kaatuessa, jonkun pöydän rysähtäessä syrjään paiskattiin hänet ovea kohti, ovesta kadulle, mahalleen ohikulkijain jalkoihin. Siinä joku tarttui kaulukseen, nykäisi ja sanoi kuivasti, virallisesti, kiinteästi:

— No! Kiipee koivilles vaan!

Mutta koska herra Junttila sillä hetkellä ei kyennyt nousemaan — ehkei halunnutkaan — kuului äkäinen vihellys, joka oli korvat halkaista. Ajoi siihen ajuri, auttoi pyynnöstä poliisia, nousi taas pukillensa ja sai määräyksen ajaa pääpoliisiasemalle.

Samana yönä pani järjestysvalta toimeen suursiivouksen »Edenin Tarhassa», Emanuel Penttilän morsiamen omistamassa kahvilassa, joka sittemmin erinäisistä syistä suljettiin korkea-arvoisan maistraatin harkitsemaksi ajaksi.

*

Kun Sonninen ja Annerfelt palasivat kotiin, oli jo aamupuoli.

Ikkunoista kajasti kevätyön hämyinen valo, joka kykeni heikosti valaisemaan vain ikkunan edessä olevan pöydän. Muualla oli vain varjoja, vaaleampia ja tummempia, joitten keskellä vähät huonekalut kyyhöttivät ikäänkuin peljäten yön hiljaisuutta ja pimeyttä.

Sonninen tunsi itsensä kovin väsyneeksi — miten lienee parina edellisenäkin yönä unettomuus kiusannut — hän heittäytyi siis sohvalle, suoraan Sinervän tyhjälle mahalle. Sinervä säikähti hereille, parkaisten kaameella, luonnottomalla äänellä. Sonninen hypähti pois kiroten muistamattomuuttaan ja alkaen etsiskellä tulitikkuja. Saatuaan tulen lamppuun otti hän kalomelirasian ja käytti pulverista suurimman osan siinä vakavassa uskossa, että se on aamulla tehnyt tehtävänsä.

Mutta aamulla hän heräsi kovasti ihmetellen pulverin tehottomuutta: hyönteiset hänen villoissaan olivat entistään levottomampia. Hän kiroili kaikki kironsa. No mitä ihmettä: olihan se nyt jo liikaa, että moitteettoman siisti mies, saatuaan jostakin — kenties poliisiputkan pahnoista — kiusallisen pikkukarjan, ei pääse siitä eroon lääkärien suosittelemalla myrkyllä. Sinervän ja Annerfeltinkin täytyi herätä siihen meteliin. Ja lopuksi eivät Sinervän nälässä ja murheessa ja kurjuudessa lopen herkentyneet hermot kestäneet. Hän purskahti itkemään; ja niin itki poloinen, että koko ruumis värisi. Toiset kummastelemaan. Johan tämä oli käsittämätöntä: aikamies itkee, pullistaa, koettaa jotakin änkyttää, mutta otapas selvä!

— A-a... Anna — a-anteeksi!

— Mitä helvettiä? Älä uikuta.

— Minä otin niitä pulvereita... varastin...

— Askihan oli täysi yöllä?

— Sekotin ohrajauhoja... illalla...

— Joko sinä olet järkesi kadottanut?... Olisithan voinut sanoa, että tarvitset — ja mitä tässä sitten on suremista! Saahan tätä lisäksi... Katsos poikaa, kun kainostelee vielä; onhan tässä kohtalotoveri sinulle...

— Ei, en minä — otin — ja nielin...

Nyt kelpasi nauru toisille. Syödä kalomelipulveria, päästäkseen hyönteisistä!

— Olisit katsonut reseptiä. Ulkonaisestihan ne on määrätty käytettäväksi.

Vihdoinkin sai Kalle selittäneeksi, että hän oli yrittänyt itsemurhaa. Hän tunnusti nyt kaikki surunsa, vastoinkäymisensä, nälkänsä, koko hirveän kurjuutensa. Hän ei jaksaisi enää nousta. Hän oli niin voimaton, että liikuttipa kättä tai jalkaa, tai päätänsä käänsi, heti alkoi koko ruumis hiljallensa vavista. Hän hoki puoleksi kuiskaten:

— Kunpa olisin kuollut — — pois tästä kirotusta elämästä — — enpäs kuollut — — enpäs kuollut — —

Toiset antoivat hänelle aika läksytyksen. Miksei ollut ennemmin sanonut, kertonut kaikkea. He alkoivat kiireesti etsiä jotakin syötävää, saivat kokoon pari palaista kuivaa leipää, vähän voita, eilistä puuroa, lasillisen maitoa.

— Ei minulla enää ole nälkä, väitti Kalle.

— Nyt sinun on syötävä. Ei sillä kalomeliannoksella viikkokausin eletä. Ala vain opetella vanhaan ruokajärjestykseen.

Kalle nousi vaivaloisesti istumaan ja katseli viereensä laitettua ateriaa haluttomana. Äkkiä hän sai taas hysteerisen itkukohtauksen, eikä syönnistä tahtonut tulla mitään. Hän häpesi nälkäänsä, saamattomuuttansa, herkkyyttänsä. Häntä kiusasi toisten ystävällisyys niin, että olisi tehnyt mieli heittää koko varustukset lattialle, mutta samalla tunsi hän, että se olisi väärin toisia kohtaan, se loukkaisi heitä, sillä tiesihän hän, että toiset tekivät kaiken vilpittömällä sydämellä. Ja niin alkoi

hän vihdoin syödä; hitaasti, eteensä tuijotellen; hänen kätensä vavahtelivat eivätkä toisinaan löytäneet suuta. Tosiaankin: hän oli ollut niin kauan syömättä, ettei enää löytänyt suutansa!

4.

KYTTYRÄSELKÄINEN kuvanveistäjä Markus Herttua, tukkukauppiaan poika, oli herkkä, vaikutuksille altis; kiusausten tullessa heikko, jälkeenpäin katuvainen. Hän ei kuitenkaan — monien ruumiillisista vammoista ja epämuodostumista kärsiväin tavoin — ollut epäluuloinen tai kavala, ei koskaan halpamainen eikä pitkävihainen. Oikeastaan hän oli liiankin hyväntahtoinen, joutuen toisinaan sen takia suorastaan petkutuksen uhriksi, kuten nytkin, kun hänen tehtäväkseen oli jäänyt pari päivää ennen vappua hankkia koko sakille viinat ja konjakit sekä vähän yhtä ja toista suolaista.

Hän oli ilomielin suostunut poikain ehdotukseen, pitäen aivan liian suurena korvauksena sitä, että kukin pojista antoi hänelle maalauksen tai pienen veistoksen. Niitten kanssa hän saisi menetellä mielensä mukaan, lahjoittajain sanoja käyttäen: myydä tai pantata, tahi pitää omina vastuksinaan.

Markus oli ihan itkeä ilosta.

— Vai myydä tai pantata! Rakkaat veljet! Ei tulisi kysymykseenkään! Vaikka ukolta tavallisina aikoina ei saa sovinnolla pennin pyöreätä, niin kyllä se aina

muistaa vappurahat antaa pyytämättä. Kyllä minä nytkin saan sen verran, että se riittäisi meille, vaatimattomasti tietysti, hyvin vaatimattomasti, mutta nyt minä näytän mammalle nämä taulut — se on vähän lempeämpi — ja sanon: Mamma kulta! Pojilla ei ole vappurahoja. Minä olen ostanut nämä taulut, mamma! — Ja silloin tulee toinen mokoma lisäksi, huomaatteko!

Ja pojat jäivät hyvin toivorikkaina odottelemaan vappujuhlaa, joka piti alettaman Markuksen ateljerissa ja päätettämän Piirustuskoulun suurissa saleissa.

Mutta Markuksen ostoksien ja valmistelujen kanssa kävi näin ikään:

Ostettuaan viinakset ja reikäleivät, juustot ja sardiinit, savustetut lihat y. m., aikoi hän ottaa ensimäisen ajurin ja ajaa ateljerilleen. Mutta ajureitapa ei ollut juuri sillä hetkellä saatavana. Ja kun hän siinä taivasteli puoleen ja toiseen, vihelteli ja odotteli, niin eikös takertunut hänen joukkoonsa pari sälliä, joista hän ei tiennyt, mitä ne olivat. Toinen oli vain joskus ollut hänen mallinaan ja sen tuttavuuden perusteella tuli siihen kadun kulmaan ja sanoi:

— Päivää! Taitaa olla herralla meininki ruveta vapun viettoon.

Markusta huvitti sällin häikäilemättömyys. Hän naurahti ystävällisesti ja sanoi, että niinpä kyllä, sellaisethan ne olisivat aikomukset.

Sälli, joka tunsi Markuksen heikkouden, sanoi:

— Minä tietäisin pari hauskaa tyttöä tuolla Sörkän puolella. Me olimme niitten luo menossa. Tulkaa mukaan. Ne ovat siistiä tyttöjä.

Markus, ikäänkuin rauhoittaakseen omaatuntoaan, koetti vielä katsella ajuria, mutta kun niitä ei näkynyt, arveli hän, että voisihan siellä käydä, tyttöjen luona.

Eihän sällit oikeastaan tyttöjen takia. Niillä oli omat metkunsa mielessä.

Toinen sanoi:

— Ei ne ole vielä vapaana. Ne pääsevät kahvilasta kuudelta vasta. Vaan mennään siihen kahville, odotellaan tämä tunti tai mikä tässä on, puolitoista.

No lähdettiin sinne kahvilaan. Markus kahden sällin keskellä, kantaen voileipätarpeita, taskut täynnä viinaa ja konjakkia.

Toinen sälleistä kävi heti kahvilaan tultua sohkaisemassa tytöille jotakin, ja sitte he saivat siirtyä keittiön vieressä olevaan pieneen kamariin, missä oli kaksi sänkyä, pöytä ja pari tuolia; haalistuneitten tapettien repeytymiin oli pistelty postikortteja; pöydällä, tyhjän olutpullon suussa, koreita paperikukkasia ja sinisenkirjavalla lautasella ryssän matruusien, sakilaisten ja sakilaistyttöjen valokuvia.

Kyttyräselkäinen Markus katseli niitä, ihaili kauan aikaa erään tytön kuvaa ja kysyi:

— Tunnetteko tämän tytön?

— Kyllä ne kaikki tuttuja ovat . . . Reiluja jenttoja kaikki . . .

— Tämän kun saisi mallikseen . . .

— No mikäs, ettei sitä saisi. Saahan sen . . . Joskus pistää vain pienet ryypyt . . . Kyllä ne, kun ne vain näkevät, että on reilu mies . . .

Toinen tytöistä tuli nyt kahvitarjottimen kanssa, hymyili Markukselle kuin vanhalle tuttavalle ja pantuaan tarjottimen pöydälle, ehdotti että siirretään pöytä toisen sängyn viereen, kun ei ole muuten riittävästi istuimia.

Markus sai istua sänkyyn, ja sitten ehdotti sälli, että Sannikin istuisi ja tehtäisiin pienet plöröt. Sanni istuutui Markuksen viereen, sällit kahden puolen pöytää; ja Markus, tarkoittaen ottaa viinapulloista pienemmän, vetikin taskustaan — konjakkipullon. Siitäkös ilo! Toiset luulivat, että herra on kovin mukavalla tuulella, kun sellaisen pullon konjakkia aikoo tarjota. Sanni siirrähti lähemmäs Markusta ja sanoi, että johan nyt! — ja nythän tästä juhla nousee! Otti sitten aika siemauksen, tapautti taiteilijaa kevyesti poskelle ja lähti hiljalleen rallatellen, sanoi menevänsä hetkiseksi, että Iitakin pääsee vähän maistamaan.

Iita oli oikeastaan kauniimpi, mutta paljon kainompi, hiljaisempi. Hän vain hymyili eikä olisi mielellään istuutunut Sannin entiselle paikalle, kyttyräselkäisen herran viereen. Ja kun herrakaan ei muuta kuin hymyili vain ja odotteli, niin Sanni otti Iitan käsistä ja työnsi ihan Markuksen syliin. Tämä, pari konjakkikupposta ryypättyään, tunsi, että sepä onkin mukavaa, istua sellainen pehmeä tytön letukka sylissä, eikä ihan sovinnolla

tahtonut enää Iitaa päästääkään. Lopulta se kuitenkin nuljahti siihen viereen, mutta Markus piti kuitenkin itsepintäisesti vasemman kätensä tytön vyötäröllä, oikealla nosti kuppinsa ja sanoi:

— Iloitse morsian!

Oli se soma näky: Markus siellä sängyssä, tuskin leuka pöydän tasalla, koettaen halailla tyttöä, joka naureskelee ja pyristelee vastaan. Sällit hymyilevät ja ryypiskelevät ja jotakin sopottelevat, tai juttelevat sängyssä oleville, että siinäpä olisi sopiva pari; ottakaapas vähän parempi asento, herra taiteilija; no mitäs se Iita nyt . . .

Sanni tulee, ja laitellessaan gramofoonia kuntoon juttelee, että lähtisivät nuokin pari sälliä tuolta kahvilasta . . . siinä istuvat kaljapullon ääressä koko illan . . . kello kohta kahdeksan . . .

Silloin Markus heräsi.

— Onko kello todellakin kahdeksan?

— Onhan se.

— Sittenhän minun täytyy lähteä.

Markus muisti luvanneensa olla kahdeksalta atelierissaan, että pojat saisivat kuulla, miten juhlavalmistelut edistyivät.

— Eihän toki, — sanoi Sanni, ja saatuaan gramofoonin soimaan, tuli Markuksen toiselle puolelle, — nythän tässä vasta ruvetaan joutamaan, kun kahdeksalta suljetaan kahvila. Nyt vasta ruvetaan lystiä pitämään.

Ja Sanni otti Markusta kaulasta.

Markus-parka, tietäähän sen, huumaantui aivan. Ajatelkaas nyt, sellaisella miehellä, joka on niin lyhyt, että juuri leuka pöydälle ulottuu, miehellä, jolla on niin ruma naama, niin suuret ja ulkonevat korvat, toinen silmä huomattavasti toista alempana ja tämän kaiken lisäksi sellainen kyttyrä, että keuhkot niskassa ihan, sellaisella miehellä, ajatelkaas, ei sillä ole joka päivä mokomaa onnea. Kaksi sellaista sievää tyttöä! Niin että eihän sitä voi ihmetellä, vaikk'ei hän tullutkaan menneeksi kahdeksalta, vaan avasi toisenkin konjakkipullon, jäi istumaan pehmeään sänkyyn, kahden lämpöisen tyttölapsen väliin, humaltui, nukahti, herätettiin ja heitettiin kadulle kaikkine pienine paketteineen ja taaperteli vasta puolen yön seuduissa kotiin päin, yhäkin hyvässä hiprakassa, roikuttaen pitkissä käsissään nuoraan pujoteltuja reikäleipiä ja repaleisia paketteja, joitten kulmista pilkisteli makkaroita ja sillinpäitä.

Markus pysähtyi vähän väliä ja töllisteli pää kekassa melkein pilvettömän, tyynen ja lauhkean kevätöisen taivaan sineen. Hänen pakettinsa hipoivat silloin tällöin maata, niin pitkät olivat hänen kätensä; ja viis veisasi hän yöllisistä vastaantulijoista! Hän vihelteli, laulelikin hiljalleen ja oli iloinen, tietämättä miksi.

Vaikka hän nyt muistikin seikkailunsa päättyneen huonosti, niin hänestä tuntui kuitenkin sangen kauniilta ja merkilliseltä kaikki, mitä oli kokenut. Hän muisteli ilosta sykähtäen tyttöjen naurua ja silmien loistetta, pehmeän-kimmoisia käsivarsia, rintoja . . . paperiruusuja,

tumman olutpullon suuhun pistetyitä . . . sinisenkirjavia tapetteja, postikorttien suutelevia pareja . . . pienen kamarin sauhuista hämäryyttä, jonka keskellä loistelivat keltaiset konjakkilasit .

Niin. Nuo syrjäkaupungin salaperäisten kamarien ilot, ne kaikki olivat olleet hänelle uutta, aivan tuntematonta. Hän oli kuullut vain puhuttavan niistä. Ja nyt oli hän itse kokenut kaiken tuon, hän, kyttyräselkäinen, ruma piru! Hhe'! Hän oli halannut tyttöjä, Iitaa ja . . . Hän oli . . .

Äkkiä keksi hän Eero Sahlbomin, jota kyyditsi ajuri numero 3 . . . vai oliko se 5?

— Hei! Annapas seista! Pummi! Eks' tunne?

Pummi, joka myöskin oli vähän tuiterissa eikä tiennyt, että kyttyrä oli sakin valtuutettu, viittasi ajurin eteenpäin ja huusi niin että katu raikui:

— Piru minä tommosta kapsäkkiä tunne!

— Saatana! No. Mene vain!

Markus ei kironnut kovasti eikä hän ollut suutuksissa. Se tuli vain siksi, että hän oli juuri äsken ehtinyt kuvitella, miten hän saa nousta Pummin viereen, lepuuttaa sekä käsiänsä että jalkojansa ja kertoilla, millaisilla matkoilla oli ollut. Olipa hän ajatellut sitäkin, että he menisivät yhdessä vähäisen jatkamaan. Sillä hänessä eli yhä jonkunlainen vaistomainen tieto, että hänellähän on viinaa ja . . .

Silloin hän myöskin muisti laskea pakettinsa kadulle ja ruveta tarkastelemaan taskujaan. Ja hyvin perin-

pohjaisesti hän tarkastelikin, ennenkuin uskoi, ettei hänellä ollut viinaa . . . eikä rahaakaan enemmän kuin se satalappunen, jonka oli pistänyt liivinsä taskuun.

Syvissä aatoksissa hän nyt asteli, hokien puoliääneen:

— Sällit, saatanat . . . sällit, saatanat . .

*

Kova onni oli nyt ottanut vainotakseen hyväsydämistä miestä.

Kun hän seuraavana päivänä ilmestyi Brondalle surullisena ja sairaana, ei siellä ollut ketään, kelle kertoa tämä onnettomuuksien onnettomuus. Eikä hän voinut olla yksinään tänä murheen ja ahdistuksen päivänä. Ja kun hän vihdoin tapasi hyvän ystävänsä, kirjailija Gösta Hanssonin, kadulla, ihan sattumalta, niin hänelle oli ennättänyt käydä uusi vahinko. Hän tunnusti Hanssonille, ettei hänellä ollut yhtään rahaa, mutta sen sijaan suuri halu saada jutella pienen ryypyn ääressä. Tietysti he menivät silloin Hultiin — sehän oli Hanssonin käyntipaikka — ja vähitellen, saatuaan hyvät ruokaryypyt ja konjakkia kahvin kanssa, aloitti Markus surullisen tarinansa.

Hän kertoi sitä liikutettuna, kertoi vedet silmissä, miten häntä oli petetty, miten aina pettävät häntä.

Tämän tarinan viimeinen osa oli sellainen, että hän oli — etsiskellessään poikia — tavannut tuossa Brondan ulko-ovella tuntemattoman, mutta tutunnäköisen miehen, ihan rehellisen näköisen miehen, joka sanoi: kuules kyssä, etkö osta konjakkia. — Ostan, vastasi Markus,

kyllä minä ostan; ja antoi rahat, ainoat rahansa. Mies kun oli saanut rahat, niin nauroi toiselle päin naamaa ja sanoi, että joskus toiste saat konjakin. Ei ole nyt, sanoi; ja meni tiehensä.

— Saakeli! Mutta perkele!

Markus löi nyrkkinsä pöytään niin että lasit tanssivat.

— Minä lähdenkin nyt ja näytän! Nyt justiin! Sika!

Mutta Hansson alkoi rauhoitella:

— Niitä on monta, jos ne enää mistään tapaatkaan. Saat selkääsi vain. Hylkää. Vieköööt, raukat.

Ja he keskustelivat maailman pahuudesta, ja Markus suli lopulta aivan hentomieliseksi. Hän ihan ui kyynelissä ja haaveili mahdottomia.

— Saisipa nukahtaa sellaiseen uneen, josta herätessään olisi aivan toinen mies. Ei surua olisi eikä vaivaa . . . Eikä kyttyrää eikä mitään . . . muuta kuin elelisi vain ja iloitsisi . . . ja päivä laskisi, toinen nousisi, olleet unohtuneet . . . kaikki . . . Aina hyvä olo ja hyviä ajatuksia sydän täynnä ja hyvä sana jokaista varten ja joka hetkeä varten . . . viimeistäkin hetkeä varten, jolloin vilpittömästi huokaisisi: ota haltuusi, rakas taivaallinen isä. — — Vaan eipäs. Aamulla heräät, häpeät eilisiä ajatuksiasi, sanojasi, töitäsi, kyttyrääsi, kaikkea. Ja ala taas pitää varaasi, etteivät hyvät ihmiset, Jumalan kuvat, tallaa jalkoihinsa. — — Kun omistaisi pienen maatilkun, sitä tonkisi eikä välittäisi mistään mitään . . . Mitäs, niinkuin pellossa! Tuoss' on järvi, pohjaa et löydä; viskaat häneen verkon, tuoresta muikkua vaikka miten pal-

jon. Tuossa metsä. Lintua jotta kohajaa vain! Ja pelto . . . työntäisi leipää, ruista nurin niskoin. Hehe! Se se olisi elämätä vasta.

Niin näytti tosiaankin toivottomalta vapunvietto, että Markus aikoi jäädä pois koko juhlista.

— En ilkeä näyttää silmiäni pojille, hän sanoi. — No mitäs, minä tällä tavalla menetellyt. Jos oli joku pojista mukana, ei minkäänlaista vahinkoa tapahtunut, mutta minun kun piti, poloisen, yllättää heidät suurenmoisilla varustuksilla. Nyt on kaikki hukassa. Kunnia ja mainekin mennyttä kalua.

Ei ollut kuitenkaan apu kaukana. Hansson tarjoutui pelastamaan Markus-raukan. Hän lainasi tarvittavat rahat ehdolla, että saisi ne takaisin syksyllä. He lähtivät nyt yhdessä ostoksille, ja niin tuli kuitenkin tosi juhlasta, jota niin suurella jännityksellä odotettiin.

5.

IIKKA ei siis päässyt ulos. Ei ollut kenkiä. Hän istui uskollisesti kotona ja maalasi akvarelliluonnoksesta öljyvärimaisemaa. Ja vihelteli. Kaikenmaailman lirutukset tulivat hänen mieleensä, senkin seitsemät kohdat konserteissa kuulemistaan sinfonioista, lauluista ja sonaateista, kunnes hän kyllästyi viheltämiseen sekä maalaamiseen, otti taskunsa pohjalta viimeisen litistyneen ja vääntyneen savukkeen ja heittäytyi makuulavalle lepäämään.

Villeä vain ei kuulunut.

Hän oli pari kolme tuntia sitten lähtenyt Iikan asialle, sopimaan herra Kaihorinnan kanssa kopiosta, josta tämä oli muutamaa päivää aikaisemmin jutellut Iikalle, sekä pyytämään pientä etumaksua.

Aatos Kaihorinta, juuri valmistunut kansakoulunopettaja, hankittuaan itselleen paikan, asunnon ja morsiamen, oli nyt tullut pääkaupunkiin ostamaan huonekaluja sekä, kuten hän itse sanoi, auttamaan nuoria taiteilijoita teettämällä muutamia kopioita. Alkuperäisiä maalauksia hän ei ostanut siksi, että vanhojen taiteilijain maalaukset olivat hänen laiselleen miehelle liian kal-

liita ja nuorten maalauksilla ei ollut mitään arvoa. Niitä hän ei olisi tahtonut ilmaiseksikaan. Hänen periaatteisiinsa kuului antaa nuorten maalarien vain jäljentää mestariteoksia, että oppisivat itsekin joskus tekemään kopioitavaksi kelpaavia maalauksia.

Nyt oli Ville lähtenyt tämän mesenaatin puheille ja viipynyt siellä likan mielestä käsittämättömän kauan. Kun Ville siis vihdoin tuli, oli lauhkea likka vastoin tapojaan aivan tuskaantunut, alkaen hörpöttää viipymisestä.

— Missä hitossa sinä olet näin kauan maleksinut? Sinua on kai syötetty ja juotettu, mutta minun vatsani laulaa päivällistä kuin kukkopilli. Saitko rahaa?

— Viipyyhän sitä, kun joutuu tuollaisten kanssa taiteesta keskustelemaan, riitelemään. Enkä ole yhtään kylläisempi kuin sinäkään.

— No yhäkö sinä olet niin lapsellinen, että viitsit ruohkata hampaissasi sellaisia asioita, joista kaksi riitelijää ei tule koskaan yksimielisiksi. Lörppö!

— Kyllä minä olen kuullut sinunkin riitelevän . . .

— Et ihan äsken . . .

— Ihan viime aikoina sinulta on tosiaankin mennyt sisu niin kaulalle, ettet saa suutasi auki muulloin kuin syödessäsi.

— Minä olen vain viisastunut, ei se mitään muuta ole, minun välinpitämättömyyteni.

— Kyllä siinä olisi viisautesi joutunut koetukselle, kun tämä kuohilas ihan vihaisena väittämään, ettei mei-

dän nuoremmista maalareistamme — eikä kuvanveistäjistä eikä säveltäjistä eikä kirjailijoista eikä koko sukupolvesta — lähde koskaan mitään hyvää. — Tietysti saatoin panna asiallisesti kampoihin vain maalaustaidetta koskevassa . . .

— Saitkos sinä rahaa?

— Ole nyt vaiti! Tämä kuuluu kaikki siihen. Niin, minä lopulta kysyin, että miten pitäisi maalata. Ei sanonut. Sanoi vain mitä on maalattava: aatteita, asioita . . . Siitä tuli pitkä juttu, kunnes sain kiristetyksi määritelmän: taulusta pitää nähdä, mitä se on. — Ja hän hämmästyi kovasti, kun myönsin, että tietysti, pitää nähdä. Hän sanoi sitten, että eihän näiden tauluista näe onko puu esimerkiksi koivu vai leppä tahi haapa. Minä kysyin, että nekö ovat sitten niitä parhaita maalareita, jotka maalaavat aivan luonnollisen puun. — Tietysti, se sanoi. — Ja sekös se olisi suurin mestari joka osaisi tehdä ihan oikean puun, vaikkapa koivun, joka todellakin olisi koivu, ihan oikea koivu, josta voisi vaikka halkoja tehdä?

— Niin, niin olisi, sanoi, mutta taide se on meidän pitää saada muistoksi joku . . . sanotaan nyt koivu, mutta koska sitä on hankala, mahdotonkin kuljettaa mukanaan, niin pitää olla taide . . . — Vai niin, minä sanoin, hyvästi sitte . . . — ja jäin tietysti ilman rahaa.

— Voi voi sinua! Sinä et siis myöskään saanut kopiotilausta?

— Sainhan minä kopion; postikortin; Böcklinin Meri-idylli. Se sinun on iltaan asti valmistettava. Minun täytyy nyt lähteä patronessan puheille. Se kutsui kerran näyttämään jotakin maisemaa. — Herra Salo, se sanoi, oleks te maalannu maisema? Käykää joskus näyttämässä minulle yks sellainen maisema, mut ei sitä sellaista uudenaikaista, vaan oikein ihan tavallinen kun on kaunis. Minä pelkään paljon sellaiset, kun nyt on muoti. — Olen nyt maalannut sellaisen, jonka näkemisestä ei pitäisi ainakaan kuoliaaksi säikähtää.

— Turha vaiva. Eihän se osta mitään. Sillähän kuuluu olevan seinillään vain joululehtien liitekuvia ja sellaisia opetusvälineiksi valmistettuja eläin- ja kasvikunnasta . . . tiedäthän, sellaisia . . .

— Se on sitten vale. Ne ovat sotkeneet. Minusta patronessa on sangen kunnioitettava rouva. Katsos, eihän sille mitään voi, ettei ymmärrä taidetta, eikä sillekään, että kuitenkin luulee ymmärtävänsä. Voit muuten painaa mieleesi, että patronessan miesvainajan sanotaan nuorempana olleen ulkomailla monet vuodet ja asiantuntijain opastamana hankkineen kolmisenkymmentä vanhaa, todella hyvää maalausta. Minä olen iloinen saadessani nähdä ne, vaikkei omista kaupoistani tulisikaan mitään ja vaikka saisinkin olla syömättä vielä huomiseen asti.

— Patrona Pettersson oli tukkipomo nuorempana ollessaan. Sitten vasta muutettiin nimi ja käytiin ulkomailla ja ostettiin jotakin roskaa . . .

— Kylläpäs sinä olet viisas . . . Mutta minä nyt kuitenkin menen.

— No mene, mene Herran nimeen! Mutta varovaisuuden vuoksi kyökin kautta.

Iikka ryhtyi nyt tulisella kiireellä jäljentämään, sillä kopiosta oli saatava jo tänä iltana rahat. Täytyihän saada kerran päivässä syödäkin; sitäpaitsi huomenna vapunpäivä, eikä miehellä kenkiä jalkoihinsa. Hän etsi nopeasti kaapista pari iänikuista leipäpalaa, kokoili jok'ikisen murun ja sammutti pahimman nälkänsä. Sitten katseli hän ikäänkuin jäähyväisiksi valkoista kangasta sääliväinen ilme kasvoillaan: sellainen hyvä kangas pilattava mokomaan . . . Otti siveltimet ja alkoi suoraan maalata, ajatellen: — Tämä nyt olkoon niin rikulleen tahi älköön, se on yhtä iljettävä kuitenkin, eikä herra Kaihorinta ole näkevä siinä yhtään virhettä.

*

Kahdesti sai Ville soittaa patronessan ovelle ennenkuin piikatyttö ilmestyi pelokkaana avaamaan, selittäen, ettei rouva luultavasti voi ottaa vastaan.

Sisältä kuului tosiaankin patronessan sydäntäsärkevät valittelut:

— Voi hyvä Jumala! Voi Don-parkaa!

Samassa hän kuitenkin ilmestyi ovelle ja huomasi Villen, joka heti käsitti, että ainoa temppu, joka nyt auttaisi, oli ottaa osaa patronessan suruun.

— Sehän on julmaa! Onko koira-parka yhä sairaana? Miksi hän sanoikin: koira-parka. Tietysti Don ei ollut mikään koira kuuluessaan patronessan perheeseen.

Rouva, joka oli jo kutsunut hänet vastaanottohuoneeseensa, käänsi nyt selkänsä, mutta nähtävästi ajateltuaan, että tämä taiteilija oli sillä hetkellä ainoa ihminen, jolle saattoi alentua juttelemaan sydänsurustaan, alkoi jälleen:

— Minun täytyy telefoneerata professori tänne. Ajatelkaa, ystävä-raukkani on jo kolme viikkoa sairastanut. Eikä kukaan ymmärrä, mikä sitä vaivaa. Professorikin on ihan toivoton. Rohdot eivät auta. Eikä sille kelpaa mikään ruoka. Sille on tarjottu kaikenlaisia herkkuja, viimeksi linnunlihajauhosta keitettyä velliä. Ei auta. Se ei tahdo mitään . . . pari suullista eikä se siitä yhtään virkistynyt . . .

Patronessan kalvaat kasvot olivat parissa viikossa ikäänkuin homehtuneet. Hän kuivaili kyyneleitä silkkisellä pitsinenäliinallaan.

— Nyt on professori sanonut, että jos se ei tämän viikon aikana parane, niin olisi viisainta antaa sen nukkua morfiiniunessa pois tästä kauheasta maailmasta. — — Vaan kyllä minä koetan vielä viimeistä keinoa. Tilaan Tukholmasta erikoisen taitavan professorin . . . Se tulee kalliiksi . . . En tiedä, voinko pitkään aikaan ostaa maalauksia . . . Siihen saan uhrata kymmenen tuhatta; vähintään kymmenen tuhatta. Mutta Miina! Miina! — Miina laittaa taiteilijalle ruokaa kyökin pöydälle.

Ville karahti punaiseksi. Oliko hän kuullut oikein? Totta kai. Ja kun nälkäinen nuorukainen suuttuu, niin siitä tulee oikea teatterikohtaus. Pidettiinkö häntä kerjäläisenä!

Hän kimposi pystyyn, hänen silmänsä ihan tulta iskivät, korvansa suhisivat kiukusta ja nälästä, ja hampaittensa raosta hän sähisi:

— Paljon kiitoksia! Minä olen tullut kutsusta näyttämään maalausta enkä nuoleksimaan kyökissä koiran tähteitä.

Kuin tuulispää hän harppasi eteiseen patronessan ilmeitten muuttuessa uteliaasta hämmästyksestä ylhäiseen ja kylmään ylenkatseeseen; hän oli kompastua paksuun mattoon, pudotti lakkiansa ottaessaan pari kolme patronessan hienoa hattua ja seisoi yht'äkkiä kauppaneuvos Schituroffin edessä, joka oli juuri päästetty eteisen ovesta. Ville ei tervehtinyt, vaan aikoi yhtä kyytiä edelleen.

— Nostakaa hatut paikoilleen! komensi herra Schituroff.

Mutta Ville huusi hänelle:

— Nostakaa itse!

Ja paiskasi oven kiinni niin että pielet tärisivät.

Kun hän tuli kotiin, oli likka puolivalmiin kopion kimpussa, katseli sitä juuri pitkät koivet harallaan, paletti ja pensselit kourassa, ja lauloi kauniilla äänellään erästä

laulua, joka oli tullut hänen mieleensä varmaankin siitä syystä, että hän maalasi kenkärahoja itselleen.

»Kun ei ollut mulla ulsteria yllä,
niinkuin vanhemmilla sälleillä,
vaan mä kuljin poika pikkutakkisilla,
risatohvelit jalvoissa...»

— Älä hänessä ulvo tuota iänikuista ruikellosta!

Ville vapisi vieläkin kiukusta ja katsoi Iikkaa kulmiensa alta mulkoillen.

Iikka nauramaan.

— Kaveri on tehnyt hyvät kaupat, näemmä.

Ville vain katsoa mulautti. Ja Iikka ryhtyi jälleen työhön viheltäen nyt samaa laulua, jota toinen oli kieltänyt laulamasta.

Kun jäljennös vihdoin oli valmis, soitettiin herra Kaihorinta hakemaan sitä. Hän tuli, katseli maalausta läheltä ja kaukaa, katseli molemmilla silmillä, katseli vain toisella nyrkkinsä lävitse, hymähteli ja kallisteli miettiväisenä päätänsä puoleen ja toiseen, sipaisi välistä pieniä viiksenalkuja, sipaisi nenänsä selkää ja taapäin pakenevaa leukaa, muutti jalkaa ja toista, piti hetken kädet puuskassa, hetken ristissä rinnan päällä, kunnes katkaisi pitkän äänettömyyden sanoen:

— Tjaa...

Sitten hän alkoi uudelleen katsella, ja uudelleen vallitsi hiljaisuus, sillä molemmat isännät olivat kovin raukeita ja haluttomia juttelemaan. He kuvittelivat mieluummin ateriaa.

— Tjaa . . . Siinä se on taiteilija, tämä Pök— . . . Böckliini.

Toiset eivät virkkaneet mitään. Alkoi harmittaa, kun siinä suotta tepasteli, aikaa menetti. Kohta suljetaan kaupat; jää vielä likka vapuksi paljain jaloin. Sehän se puuttuisikin!

Kaihorinta näytti ihmettelevän toisten vaiteliaisuutta. Hän oli nukkunut hyvin, syönyt hyvin, juonut kahvinsa määrättyinä aikoina ja halusi nyt keskustella taiteesta, joka sekin kuului ihmisen henkisiin tarpeisiin. Vihdoin viimein, haukuskeltuaan nykyiset taiteet ja kehuttuaan puolin ja toisin korkeammalla henkisellä tasolla olevat vanhat taitelijat, keksi Kaihorinta Villen vapaaherratarta varten maalaaman maiseman, humpuukin.

— Kas, sehän on aika hyvä maisema tuo . . . Siinä tuo luonnontuntu, kuinka sanoisinkaan . . . väreilee niin herttaisena ja kodikkaana . . . Se on oikein! Sillä tavalla vain eteenpäin; se vie tuloksiin; se viepi voittoon . . .

— Ja maineeseen . . . täydensi Ville.

— Ja maineeseen . . . niin . . . Se on hyvä alku tuo Painakaa päälle vain . . . Nyt olette löytänyt oikean pohjan .

— Kyllä minä koetan vielä räpiköidä pinnallekin sieltä pohjasta.

— Kuinka tarkoitatte?

Ville kiusaantui. Hän tiuskasi:

— Ostakaa se mestariteos!

— Tjaa... Minä en oikeastaan periaatteellisista syistä... Mutta kun tässä on poikkeustapaus...

Hän näytti kehittelevän jotakin hyvin valtavaa ajatusta, leuka käteen nojattuna.

— poikkeustapaus... juu... kuinka paljon te pidätte sen hintana?

— Viisikymmentä markkaa.

— Niin... Kyllähän se... minä nyt kuitenkin mietin huomiseen.

— Silloin se maksaa *sata*viisikymmentä.

Kaihorinta yritti muodostaa väkinäistä hymyilyä, mutta Ville näytti kovin totiselta.

— Minä ostan sen.

— Ja sitten mennään syömään; ei niinkuin siat, vaan ihmisiksi oikein, viinan kanssa.

— Mitä me nyt enää näin myöhään minnekään syömään; meidäthän on kutsuttu Markuksen luo tänä iltana, muistutti Iikka. Herra Kaihorinta tulee kai mukaan?

Kaihorinta vastusteli arvokkain elein:

— Minä tosin käytän hyvin harvoin alkoholipitoisia aineita...

— Entäs naisia?

Opettaja punastui, kiiruhtaen ovelle, mutta häntä pyydettiin odottamaan, kunnes Ville ehtisi juosta ostamassa Iikalle kengät.

— Numero neljäkymmentä?

— Neljäkymmentäkaksi!

Ville palasi pian. Hänellä oli kengät ja kaksi nuorta neitosta, Piirustuskoulussa olleita, nykyään jossakin valokuvaamossa työskenteleviä. Tytöt olivat sangen sieviä, mutta liian vilkkaita miellyttääkseen opettajaa, joka punastui tämän tästä ja näytti hyvin levottomalta päättäen siitä, että hänen täytyi tuon tuostakin korjata kaulustaan tai ojentaa halpahintaista kravattiaan, joka ei ollut läheskään yhtä vanha kuin pölyinen.

*

Markus otti heidät vastaan leveästi hymyillen ja näytti olevan erinomaisella tuulella, joka vain parani, kun hän älysi, että pojilla oli pari somaa tyttöä mukanaan.

— Ei, hyväinen aika. Enpäs ollut tunteakaan! Aune ja Emilia! Tervetuloa! Sepä oli hauskaa, että teidätkin saatiin kerran mukaan.

Eikä Markuksen leveä suu tahtonut ollenkaan lakata hymyilemästä; ja hänen terveet hampaansa, joilla hän oli toisten ihmeeksi jauhanut monta porsliinikuppia, välkkyivät himmeässä, paperilyhdyillä verhottujen sähkölamppujen valossa.

Kun vieraat alkoivat nyt katsella ympärilleen, näkivät he, että Markus oli koristellut atelierinsa hyvin aistikkaasti. Erikoisesti kiintyi heidän huomionsa pöytään, jonka valkoiselle liinalle oli olutpulloista ja sinivuokkokimpuista muodostettu komeita ryhmiä. Mutta keskellä pöytää, erikoisella korokkeella, seisoi tyhjä, melkein musta olutpullo, jonka suussa loisti viisi tulipunaista paperiruusua. Niitä ihailivat toiset originellina

päähänpistona, mutta Markukselle ne merkitsivät enemmän, ne toivat hänen mieleensä muutamia ihanoita hetkiä, jolloin kaunis, hiljainen Iita oli painautunut hänen puoleensa kuiskatakseen, että hän niin kovasti tykkäsi Markuksesta. Eipä Markus tuota tunnustusta totena pitänyt — kuka nyt tällaisesta kynttyrästä, hän ajatteli — mutta se lämmitti kuitenkin hänen mieltänsä, ja hänen sydämensä omituisesti sykähti sitä muistellessa, kun hän siinä availi paketteja ja autteli tyttöjä kahvinkeittohommissa.

Jopa alkoi tulla toisiakin vieraita. Pienenläntä, harmaahipiäinen Jalmari Vuorikoski eli Jallu, jonka leukapielissä versoi kummallisia pahkuroita, kiiluvia parturin ajelemina ja peseminä, saapu kokoisekseen kauhealla menolla, automobiililla ajaen, mukanaan punatukkainen Onni Punkari, sekä komea vahvarakenteinen Jalmari Soikka. Nämä kolme asuivat yhteisessä atelierissa, kukin omine erikoisharrastuksineen ja tapoineen. Jallu aina huolimattomasti puettuna, aina valmiina kaikenlaisiin koirankujeisiin, aina automobiilissä, jos vain varat kannattivat; Punkari hermostuneena ja hiukan sievistelevänä, erittäin vaativaisena pukunsa malliin nähden, teettäen jokaisen vaatekappaleen erikoisten, itse laatimiensa piirustusten mukaan; Soikka tavallisena, miellyttävänä herrasmiehenä, joka kävi kaupungin hienoston kutsuissa ja harrasti hyviä sikaareita. Hän oli tämän kolmimiehisen sakin varakkain, vaikkei rikas hänkään.

Ihmeteltiin, missä Fredikan sakki viipyi ja mihin oli eksynyt Gösta Hansson, joka oli luvannut tulla ensimäisenä. Vaan olkoot, ajateltiin, tottapa tulevat kun joutavat, ja juhla aloitettiin veisaamalla seuraavat, vanhan brandenburgilaisen virsikirjan säkeet:

»Mä korpin raato raihnainen
ja paha synnin pahka,
niin imen synnin itseeni
kuin rasvan imee nahka;
mä haukun, koira nälkäsuu,
o heitä, Luoja, armoluu,
purista piskin niskaa
ja taivaan iloon viskaa.»

Opettaja Aatos Kaihorinta ei kuitenkaan yhtynyt virteen, vaan istui totisena, omissa mietteissään. Hän ei ollut ensinkään iloinen, häntä suretti taiteen kohtalo, joka pakostakin oli joutuva näitten käsiin.

Mutta hänen ei annettu mököttää. Hänet tahdottiin mukaan. Kippis! — Ruokaryyppy oli mainiota. Ja kun Kaihorinta oli pari kolme kertaa kallistanut, tunsi hän olevansa puhevireessä. Hän oli päässyt kankeudestaan. Hän uskalsi sanoa jotakin, niin, hän piti suorastaan velvollisuutenaan sanoa.

— Hyvät herrat! Kunnioitettavat naiset!

Pojat tekeytyivät tarkkaavaisiksi, tytöt nykäisivät toisiaan ja suipistivat punaisia suitaan.

— Te olette puutarhureita siinä ryytimaassa, missä versoo kaunis taiteen kukkanen. Se on harvinainen lahja, kallis virka, joka vain harvoille ja valituille uskotaan. Monet ovat kutsutut ja harvat valitaan. Ken-

ties minutkin on kutsuttu, mutta ei valittu. Ja siihen katsoen olisi kunkin hellävaroin hoidettava hänelle uskotuita taimia, että kerran tulevaiset sukupolvet havaitsisivat heidän työnsä kestäväksi ja esimerkiksi kelvolliseksi. Mutta että kutsumuksenne kelvolliseksi tulisi, on otettava huomioon, että missä maassa ja millaisessa maaperässä menestyy tämä jalo kukkanen, missä vain rikkaruoho. Eli sanoaksemme erään ajattelijan sanoilla: »Tulee muistaa arvokkaasti maapallon liikuntalakia, siis kahta ehdotonta eri voimaa eli tekijää, maapallo itsenäisenä ainehistoineen, samoin ilmakehä eri tekijöineen, jonka sisällä ja ainoastaan juuri ilmakehän sisällä, on pallolla toimintamahdollisuutensa. Siis vastuu ja vaatimus ovat tekijät, joita ilman orjantappurakruunu ei ole mahdollinen ruusuista tehdyksi muuttumaan.»

— Hyvät herrat ja naiset.

Te kyllä ymmärrätte edellä lausumani viisaan vertauksen. Täten on minulla tilaisuus kiittää vieraanvaraisuudestanne ja tilaisuudesta saada lausua teille muutamia, toivottavasti mieleenpainettavaksi huomattavia sanoja, jotka, jolleivät lankea tien oheen elikkä kalliolle, kantavat kyllä hedelmän aikanansa ja vievät kauttanne taiteemme siihen suuntaan, joka on ainoa oikea, nim. aatteellisen ja ihanteellisen maailmankatsomuksen rajoihin, joitten rajojen sisällä, ja ainoastaan niiden sisällä, voi esille putkahtaa vesa, joka tunnetaan oikeasta kannosta lähteneeksi ja jonka tunnusmerkki on todellinen, puhdas, jalopiirteinen, syvämietteinen kauneus.

Kuului hyvä-huutoja. Jallu sanoi:

— Enempi sellaista, koulumestari! Enempi sellaista! Se oli iljettävän fiini puhe. Kiitoksia paljon!

Opettaja oli niin puheensa huumaama, ettei älynnyt tätä muuksi kuin täydeksi todeksi ja hymyili ja nyökäytteli Jallulle ikäänkuin sanoakseen, että mitäs turhia, eihän se nyt mitään. Tyttöjen tirskunta ei hermostuttanut häntä. Tuskinpa hän sitä kuulikaan.

Syömistä jatkettiin. Tuli vihdoin Fredikan sakki, jota kehoitettiin olemaan kuin kotonaan sekä vähän kiiruhtamaan, että ehtisivät samaan messuun.

Avatessaan uutta sillilaatikkoa, sanoi Markus, joka muuten istui Aunen vieressä ja oli päässyt tytön suosioon:

— Nyt tulee paisti!

Sitten hän nousi.

— Herrasväki!

Älkää luulko, että teistä mitään tulee. Älkääkä ensinkään luulko, että viitsisin vaivautua puhumaan taiteesta mokomalle joukolle. Ei! Minä tahdon kohottaa pikarini ja pitää lyhyen puheeni lyhyelle elämälle ja katoovaisten hetkien kalleudelle. Taide on jotakin ikuista. Luommeko me mitään ikuista, sen Herra tietää, mutta me tiedämme elävämme ja meidän on osattava elää niin, että tunnemme olevamme edes kosketuksissa jonkin ikuisen kanssa. Kauneus, joka muotoina, rytmeinä, sanoina ja sävelinä, tuhansin värein, miljoonin vivahduksin vaiheillamme karkeloipi, kauneus, jonka valta ulottuu yli maan piirin, kauneus, tyranni, jonka kah-

leita ihminen kaipaa, on määrittelemätön ja ikuinen. Sen orjana on ihminen vasta onnellinen. Meidän on mentävä vastaan aina, kussa se kulkeneekin, ja sydämemme olkoot sen tiellä, sen askelten alla, sillä sen jättämistä jäljistä tiukkuu taivaan hunaja ja autuuden mesi, ja se meidät vasta ihmisiksi, Jumalan kuviksi tekee. Olkoonpa tiemme lavea tai kaita, me opimme sitä rakastamaan, jos kuljemme ikuisesti elävän kauneuden palvelijoina määräämme kohti.

Minä kohotan maljani kauneudelle, jota ilman ei oikeata iloa ole, tyhjennän pikarini elämän ihanuudelle ja katoavain hetkien kalleudelle!

Ne, joitten veri on jäähtynyt ja sydän näivettynyt, ne tutkikoot kirjoista, mikä on oikein ja mikä on synti. Minä tuhlaan tänään kaikki, että käteni olisivat vapaat syleilläkseni huomista päivää.

Kaikki hypähtivät pystyyn, kaikki huusivat: — Hyvä! hyvä! — Markus olisi oikeastaan runoilija! — Markuksessa kytee sen riivattu kipinä...

Siihen iloon työntäytyi äkkiä Pummi. Hän oli parhaimmalla päällä, heilutti hattuaan ja toimitti, että joo, sen minä olen aina sanonut, että siinä pojassa sitä on tuota inkivääriä... ja siinä sitä on tuotakin ulosantia... tuotakin ilmineerauskykyä... Arvatkaas, josko on Pummi nyt kapteeni, josko on kapteeni...

Samalla hän oli riisuutunut paitahihasilleen, ja huomaamatta vieläkään tyttöjä, hän alkoi varustaa itselleen paikkaa pöydässä.

— Ai, täällähän on likkalapsiakin' Vörloot, nyt Pummi icke sitta tämä paikka, Pummi vill sitta mellan flickorna eikä prata strunt tämän enempi; icke mera.

Ja siirtyessään tyttöjen väliin:

— Hur står det... Kuinka seisoo se tykö? Vill tyttäret höra yks nätti finska folkvisa?

»Pappia pojasta meinattiin,
oli herrasvaatteet yllä.
Tuli tuosta likkain timpermanni
ja siin' oli virkaa kyllä.»

Puolen yön tienoissa vieraat kiittivät ja lähtivät. Muutamat olivat saaneet juhlista tarpeensa, mutta Markus oli niitten joukossa, jotka pitivät itsensä moitteettomasti aisoissa. Hän tahtoi ehdottomasti saattaa Aunea, joka kaikkien kummastukseksi ottikin hyvin mielellään vastaan isännän kohteliaan tarjouksen. Soikka otti Emilian suojelukseensa, ja niin lähdettiin pitkin kevät-öisiä katuja, ensin yhtenä joukkona, mutta vähitellen eri suuntiin jakautuen, kunnes Aune ja Markus huomasivat jääneensä toisista ja keskustelevansa asioista, joita ei kumpikaan olisi aikaisemmin luullut toisilleen uskovansa. — Kumpaakaan ei nukuttanut; yö oli ihmeellisen hiljainen ja lempeä. Kaukaa kuului vielä jonkun pojan laulamana Pummin esittämä

»Pappia pojasta meinattiin...»

*

Ihmeitä on monenlaisia, niinkuin sekin, että Aune Kivelä sinä iltana ihastui kyttyräselkäiseen Markukseen.

Aune ei tosin koskaan ollut kuulunut niihin tavallisiin tyttöihin, jotka ihastuivat ulkomuotoon, jopa pelkkiin rakuunan housuihin, mutta se oli kuitenkin melkein liikaa, että hän niin tyystin unhotti ruumiin, löydettyään mieleisensä sielun. Olihan Markuksella kauniit silmät, mutta nekin olivat niin huolimattomasti sijoitetut hänen suureen päähänsä, että ne näyttivät tuskin muulta kuin omituisilta. Tuon ruman kuoren alla piili kuitenkin hyvä sydän ja hehkuva sielu, harvinainen sielu.

Sen lämpöönkö sitten lienee ihastunut tuo levoton, vähän omituiseksi ja yltiöpäiseksi tunnettu tyttö, vai olisiko ollut, kuten joku ainainen epäilijä arveli, että Aune aikoo kerran päästä käsiksi tukkukauppiaan varoihin, joitten ainoa perijä on Markus. Niin tai näin. Sehän ei lopuksi paljoakaan merkitse.

6.

Saatuaan tietoonsa Johtokunnan päätöksen, olivat Piirustuskoulun oppilaat päättäneet järjestää viimeisen yhteisjuhlan niin suurenmoiseksi kuin mahdollista. Kaikki koulun salit olivat täynnä köynnöksiä ja koristeellisia maalauksia, pilakuvia ja juhlaa varten erikoisesti valmistettuja, mitä kummallisimpia lamppuja sekä paperilyhtyjä. Eräs sivuhuone oli sangen kätevästi muutettu katolista kirkkoa muistuttavaksi kappeliksi alttaritauluineen ja kattomaalauksineen, jumalankuvineen ja suitsutusastioineen, josta oikea pyhäsavu tihkui sinisenä ja huumaavana. Toinen nurkkaus oli sommiteltu turkkilaistyyliin, monin mataloin, levein sohvin, kymmenin pehmein pieluksin; seinät värikkäiden kangasten peittäminä, lamput aivan himmeinä. Kaikista muista lienee kuitenkin vienyt voiton se huone, joka oli koristeltu meren pohjaksi. Siinä oli yhteinen mielikuvitus saanut rajattoman liikkuma-alan. Sinivihreä valtaväri lattiasta kattoon, koralleja, kiviriuttoja kummallisine levineen, ihmeellisine metsineen, pahvista laitettu uponnut laivahylky, jonka ympärille köynnöstyivät merenpohjan kummalliset, puoleksi eläviä olentoja muistut-

tavat kasvit, pitäen saalistansa vankinaan mahtavin, monihaaraisin, kukkivin käsivarsin. Koko tämä outo maailma oli saatu hiljallensa huojumaan lankojen avulla, joita tähän työhön palkatut pikku pojat vuorotellen hoitelivat. Valo, joka ylhäältä, koko katon ylitse täyttävän sinivihreän paperin lävitse loisti, kajasti kuin kuutamo tähän satumaailmaan.

Tarjoiluhuoneen seinät oli koristeltu rokokotyylisin, suurin, idyllisin maisemin, joissa uljaat ritarit jahtihaukkoineen ja -koirineen samosivat tammipuistojen läpi ratsastaen, tai pysähtyivät jonkun vehmaan niittylehdon siimeksessä uneksivaa paimenetarta naurattelemaan.

Tähän huoneeseen näyttivät kokoontuvan koulun entiset oppilaat, eräät lähes kolmenkymmenen ikäisiä, muutamat vieläkin vanhempia miehiä. — Sonninen, pohjoismaiden voimakkaimpia ja merkillisimpiä kykyjä; Juho Mäki, selviltä päin Suomen harvasanaisin mies; Yrjö Annerfelt, kirpeäkielinen polemiikko, varsinainen ala etsaus; Aapo Kangas, muotokuvamaalari, painija, leveähartiainen, paksuniskainen; Väiski, pieni ja tanakka, samalla liian lauhkea ja liian raaka; omituisia mietteitänsä hautova, puuskapäittäin naurahteleva Rosberg; Eero Markkanen, joka oli tullut maaseudulta vappua viettämään; Fredikan sakin kanssa yht'aikaa tulivat Soikka ja Punkari sekä heidän holhoukseensa uskotut Jallu ja Pummi, joilla oli ollut kenraaliharjoitus Harakanpesässä, sillä heidän piti tänä iltana esittää kaksi kuvaelmaa.

Joukkoon oli myöskin liittynyt runoilijoita, kirjailijoita ja sanomalehtimiehiä: Runar Ekeblad, joka oli yhtä paljon sekä runoilija että maalari; Aappo Ylä-Koski, uhmaileva hirtehinen, geologian maisteri, joka matkasi kesät maita mantereita apostolin parilla ja tongiskellessaan kallioita, joen uomia ja maanvieremiä teki silloin tällöin runon pätkän ja pisti reppuunsa; Paavo Rastas, edellisen hyvä ystävä, joka kirjoitti runoa sekä proosaa, levoton sielu, kaikkeen tyytymätön ja seuraavassa hetkessä kaikesta ihastuva; maisteri Pekkola, filologi, sanomalehtimies, jonka erikoisalana oli tarpeen tullen sitovasti todistaa sukunsa ehdoton suomalaisuus, vaikka ulkomuoto oli mitä puhtaimman germaanin.

Hiukan myöhästyneinä, mutta sitä iloisempina tulivat vielä varatuomari Jalavainen, lääketieteen kandidaatti Iivarinen, runoilija Gösta Hansson ja kirjailija Jukka Lehtinen.

He sanoivat tulleensa vain Pummin ja Jallun esiintymisen takia ja ainoastaan sen takia, joten he vaativat ohjelmaa sikäli muutettavaksi, että kuvaelmat esitettäisiin heti. Tähän pyyntöön ei kuitenkaan voitu suostua, sillä esiintyjät eivät olleet vielä kunnossa eivätkä halukkaita: heidän piti saada ensin voileipiä ja kahvia, yleensä virvokkeita rasittavain harjoitusten jälkeen.

— Eiköhän mennä ripille... Otetaan vähän ehtoollista tuolla kirkossa, ehdotti silloin Gösta Hansson, jolla oli suuri eväspullo takataskussaan.

Tämän ehdotuksen sattui kyllä kuulemaan Norsu, joka juuri, Hanssonin huomaamatta, oli tullut lähelle, mutta, luultavasti Hanssonin harmaita korvalliskiharoita ja hänen tunnettua runoilijamainettaan kunnioittaen, ukko vain hymyili — onnekseen — ja kutsuttiin mukaan. Sellainen pieni synninpäästö näyttikin olevan Norsulle sangen tarpeellinen, sillä hän palasi paljon reippaampana, rohkenipa jo etsiä naamioidun naisväen joukosta mieleisensä, joka kaikesta päättäen oli hänelle entuudestaan tuttu, eikä suinkaan ruumiillisen kehityksensä puolesta kitukasvuinen. Pojat kyllä tunsivat tämän puolisivistyneen hedelmän, joka tovereineen, ties millä keinolla, oli ilmestynyt juhlaan. Ja mitäs, ei sellainen ilmestys suinkaan tyyliä rikkonut. Päinvastoin. Sehän oli vallan tarpeellinen naamiaistyyppi. Kun hän lyhyin, punaisin hamein, kukkuraisin povin ja uhkein huulin istui siinä itseänsä Bacchusta muistuttavan Norsun vieressä, ammentaen ruusuisin sormin täysinäisestä hedelmämaljakosta rypäleitä ja appelsiineja, niin olipa kuin olisi katsellut juhlaansa aloittelevaa bacchanaliryhmää, ja tulipa siinä ajatelleeksi latinalaista sananpartta: Sine Baccho et Cerere friget Venus — viinittä ja leivättä palelee Venus.

Tanssimusikanteiksi oli kutsuttu kolme italialaista hanurinsoittajaa, jotka pitkästyneinä suomalaiseen alkuhitauteen tekivät omin päinsä reippaan päätöksen ja antoivat vetopelinsä pauhata. Tanssijoita kuhahti kohta lattialle liiaksikin, pareja jos jonkinlaisia: krinoliinit ja

harsopuvut, frakit ja dominot sekaisin; monokkelisilmäiset herrasmiehet klownien ja cowboyien joukossa, ja kaiken keskellä Norsu lämpöisenä, iloisena, paksuna kuin valtava pajapölkky, lelluvan nymphinsä kanssa, jonka tukkaan oli kiinnittänyt rypäleitä ja kukkia. Oli kuin Rubensin »Silenus seuralaisineen», kyllästyneenä Lontoon National Galleryn hiljaisuuteen ja vakavain vahtimestarien tasaisiin askeleihin, olisi yht'äkkiä hyökännyt Piirustuskoulun vappunaamiaisiin tanssahtamaan valssia iloisten italialaisten sävelten humussa

Se oli menoa! Se oli muhinata! Kaikki jäykkyys oli jo tipotiessään. Ja nyt, kun tempo oli vilkastunut, saattoi kyllä huomata, että yksi ja toinen oli rohkaissut itseänsä vähintään kohtuullisesti. — Mutta mitä olisi tämä joukko ollut ilman Norsua! Kompositionin kiintopiste olisi puuttunut, koko joukko olisi ollut löysänä mylleksenä ajelehtiva rykelmä. Nyt se oli mahtava kokonaisuus, jonka yksityiskohtain kirjavuutta ja keveyttä Norsun ja hänen daaminsa uhkuva täyteläisyys ja heidän liikuntonsa leveä rytmi täydellisesti hallitsi.

Ei ollut liioin pelkoa, että Johtokunnan laatimat pykälät ja ponnet keskeyttäisivät juhlan. Sillä Norsu, joka oli opettajakunnan puolesta valvomassa menon viattomuutta, oli täten antanut merkin hyväksymisestään.

Olipa sentään niitäkin, jotka eivät tanssineet, vaan istuivat nurkissa. Ne olivat niitä, jotka aina, kaikissa

tilanteissa ja olosuhteissa rakastavat tai rakastuvat, ovat rakastettuja tai toivovat tulevansa juuri sillä kertaa rakastetuiksi. Runoilija Rastas oli myöskin sellainen. Hän istui nyt hämärän turkkilaishuoneen sopukassa, poltellen savukettan ja ihmetellen miksi Maj-Lis keskusteli niin hajamielisesti ja innottomasti. Väliin hän antoikin tytön olla omissa mietteissään, muistellen itse vanhoja asioita, sitä, miten tämä juttu oli alkanut, miten häntä oli kiusannut tieto siitä, että tyttö on rikas ja kymmenien tavoittelema, ja miten hän oli vähitellen huomannut jäävänsä tappiolle. Hän muisti niin selvästi viime vuotisen vappujuhlan. Siitä asti hän oli tuntenut sen epävarmuuden, joka parast'aikaa kiusasi häntä. Silloin hänen olisi pitänyt olla poissa. Kenties hän olisi voittanut juuri sillä. Mutta Maj-Lis oli kirjoittanut hänelle, vaatimalla vaatinut tulemaan. Ja hän, poika rukka, jonka housut olivat rikki, oli myynyt pari runoa eräälle viikkolehdelle ja ostanut torilta housut, lumppuhousut . . . kolmen ja puolen markan housut siihen aikaan . . . Oli ne rökäleet! Mutta mitäs, ehjät kuitenkin. Eikähän siinä oikeastaan mitä. Housut kuin housut. Vaan ollapas rakastunut sellaisissa. Se oli jo naurettavaa. — — Ja sitten minkäslainen kilpailija, ajatelkaas! Kuin metso; tepastaa Studelta tilatussa kevätpuvussa, kukkasukissa . . . sellainen mies! riikinkukko oikein. No mitäs, lähde nyt sitten sellaisen kanssa samaa naarasta . . .

Rastaan täytyi ihan naurahtaa muistellessaan niitä aikoja. Maj-Lis säpsähti.

— Mitä sinä naurat?

— Muistinpahan vain jotakin naurettavaa.

— Sinulla on paha tapa, moitittava tapa naureskella ihmisiä.

— En minä nytkään ihmisiä. Itseäni minä nauroin.

Maj-Lis näytti epäluuloiselta. Hän ei koskaan saanut täyttä selkoa tuosta runoilijasta, eihän sitä tiennyt, milloin se oli tosissaan, milloin leikkiä laski. Mitäpäs muuta, Maj-Lis kohautti siis somia olkapäitään, liikutti huuliaan ikäänkuin jotakin sanoakseen ja vaikeni.

Rastas tarkkasi hänen eleitään, naurahti uudelleen ja kysyi:

— Oletko sinä hermostunut?

— Entäs sitte?

Runoilija rypisti kulmiaan. Hän oli itse todellakin jonkunverran hermostunut ja luonteeltaan pikainen. Ja kun toinen nyt sanoi kärsimättömästi: Entäs sitte, loukkautui hän, suuttua töksähti ja tarjosi käsivartensa.

— Minä saatan sinut hauskempaan seuraan.

— Kiitos!

Neiti Maj-Lis ei tosiaankaan sanonut yhtään mitään muuta, vaan nosti niskansa pystyyn ja seurasi.

He astuivat ravintolahuoneeseen hymyilevinä, mutta salaisesti toisiinsa ja ympäristöönsä tyytymättöminä, liittyivät suureen, meluavaan seuraan, jossa herra Charles Hagen, tyhjäntoimittaja, runoilijan monokkelisilmäinen kilpailija, otti heidät vastaan mitä suurimmalla kohteliaisuudella ja esitti parille tuntemattomalle.

Hetken perästä pyysi Rastas kohteliaasti anteeksi ja poistui.

*

Merenpohjaan olivat vetäytyneet Fredikan sakki, Gösta Hansson, joka otti Rastaan nuorempana virkaveljenään hyvin ystävällisesti vastaan, varatuomari Jalavainen ja tohtori Iivarinen sekä Jallu ja Pummi.

He istuivat näyttämölle johtavan oven vieressä ja keskustelivat kuvaelmista, mutta Rastas huomasi kohta, että ne jäisivät esittämättä, jos keskustelua vielä vähän aikaa jatkettaisiin. Gösta Hansson, jonka vieressä hän istui, oli jo sillä asteella, jolloin hän saattoi olla hieman ikävä. Hän tahtoi kertoa tällä kertaa jostakin uudesta ideasta: henkisestä murhasta.

— — — Mutta henkisestä murhasta, hän sanoi, ei rangaista — — tuomarit — — — henkisiä murhia joka päivä — — raakoja — — toinen ajattelee toisen kuoliaaksi — — — henkisesti — — surmaa henkisesti — — — Täytyy saada — — säätää laki — — Ajattele, että — — — inhottavaa — — — — Kamala kohtalo — — — Kivi parka — — —

Varatuomari Jalavainen alkoi lausua Hanssonin runoa.

Hansson käänsi laimeasti päätään, kuunteli hetken.

— Mitäs niistä — — roskaa — — — vaikka — — ha-ha-ha! Kerran minä kirjoitin — — —

Jallu ja Pummi rähisivät, Järveläinen riiteli kaikessa ystävyydessä molempien kanssa, Ansson ja Forss kinailivat siitä, missä maassa on urheilu korkeimmalla, mutta Ambrosius Tanninen istui äänettömänä, vain toisinaan herttaisesti naurahdellen.

Rastas ehdotti, että kuvaelmat vähitellen järjestettäisiin.

— Herrassöötinki on hyvä ja järjestää vain, sanoi Jallu, ottaen samalla taskustaan kolme multaista, itävää perunaa ja yrittäen pitää niitä yhtaikaa ilmassa. Temppu onnistui kuitenkin tällä kertaa niin, että yksi perunoista kolisi pitkin lattiaa, toinen putosi suoraa päätä hänen omaan juomalasiinsa; vasta kolmannen hän sai kouraansa ja pisti taskuunsa. Sitten alkoi hän väittää, että niinpä hän oli ajatellutkin, että multainen peruna olisi juuri tarpeen vartioimaan ainetta sill'aikaa kuin isäntä itse on näyttelemässä. Tämän lisäksi hän vielä sylkäisi lasiinsa; mutta katsottuaan hetkisen tutkivasti pöytäseuraansa, alkoi hän nauraa, iski viekkaasti silmää ja joi juoman suuhunsa.

— Piru menköön takaamaan tuollaista seuraa. Pummi! Oplaa! Nyt lähdetään!

Pummi naurahti, yritti lähteä ja kaatoi vahingossa lasinsa.

— Vörrrpannate vinska moukka saatans tupla-aasi ja faan-anamma!

Hänelle oli vähitellen tullut tavaksi puhua milt'ei jokaisessa vähänkin erikoisemmassa tapauksessa tuota

kummallista kielisotkua, jota hän kutsui spirituoselliksi, selittäen tämän nimityksen johtavansa siitä, että spirituellit ihmiset saattavat spirituosan seurassa istuen käyttää tätä kieltä erinomaisella menestyksellä, korvata toisella kielellä toisen heikkoudet ja erittäinkin välttää kömpelöä tautologiaa sekä rytmin kompastelua samalla kuin on tilaisuus muodostaa vokaalisoinnultaan kauniimpia lauseita.

Tässä liitteessä sattui joukkoon tunkeutumaan joku kaikille tuntematon keltanokka, joka taivasteli ja oli olevinaan kovasti hutikassa, suuntasi vihdoin askeleensa Gösta Hanssonin luo, eteen ihan, ja selitti tuntevansa runoilijan, ihailevansa . . .

— Hahaha!

Poika nolostui vähän Hanssonin naurua, mutta penäsi vain itsepäisesti, että juu juu!

— Minä olen lukenut kaikki mitä runoilija on julkaissut . . . ja erittäin minä pidin . . .

— Hahaha!

— Erittäinkin minä pidin niistä . . .

Nyt Hansson kiusaantui. Hän rypisti otsaansa, hän murnisteli suutansa; sanoi:

— Mitä te haluatte? Rahaako? Minulla on niin vähän — — tässä on — — ja sitten täss' on tämä kello — tässä on kello ja lompakko — — no — — ottakaa pois ja jättäkää ihmiset rauhaan — — Eikö se piisaa — — Ei ole — — silmälasit on vielä — —

Ne putosivat lattialle, särkyivät. Ylioppilas raukka oli onneton. Hän nosti lasit, tarjosi ne ihailemalleen runoilijalle, pyyteli anteeksi, oli ihan liikuttavan naivi. Hansson otti lasit — tai eihän niissä enää laseja ollut — pisti ne jälleen taskuunsa ja sanoi:

— Menkää nyt tiehenne!

*

Näyttämö, jolla kuvaelmat piti esitettämän, oli äärettömän primitiivinen. Sen muodostivat kaksi suurta mallilavaa, joitten kolmelle sivulle oli pystytetty mustat taulut liidulla piirrettyine, lapsen harjoitelmia muistuttavine taloineen ja puineen. Taka-alalla olevalle taululle oli piirustettu useampia puita ja kirjoitettu suuresti ja kömpelösti: I Melperin sotaretki II Kullervon sotaanlähtö. Huom! Tuloista 5 % tukkukauppiasyhdistykselle! Pääsy vapaa!

Ensiksi esitettiin Melperin sotaretki.

Pummi — esiintyi sekä Melperinä että Kullervona — oli hankkinut itselleen irvikuvanaamion, pahvisen, punaiseksi ja vaaleanpunaiseksi maalatun, jonka sisästä ääni kuului kuin maan alta, kuin kummituksen ääni. Hänen pukunsa oli naurettava, fantastinen sotilaspuku, aseina saviruukku, reikäleipä ja suuri puukapusta. Jallun, hänen palvelijanaan, piti kitaralla säestäen laulaa tunnettu laulu:

»Ja Melperi lähti sotaan — —»

Jallu oli niin hutikassa, että sai tuskin minkäänlaista ääntä kurkustaan. Hän nauroi ja yritti laulaa kihistää, mutta kun hänen äänensä joskus kokonaan katkesi, ei hän voinut muuta kuin nostaa jalan niskaan, kolauttaa Melperiä kitaralla päähän ja jatkaa laulua siitä, missä taas pääsi ääneen.

Kuvaelma Kullervon sotaanlähdöstä oli kenties vieläkin vaikuttavampi.

Pummi, Kullervo, ratsasti tuolilla, isot sakset kepin nenässä keihäänä ja lihamylly vyöhön ripustettuna. Jallu, turkki nurin päällä, nelin kontin, Blomin kaupasta ostettu, palvattu lampaankäpälä suussa, esitti Kullervon uskollista koiraa. Punaisen valon leimahtaessa kohosi koira äkkiä takajaloilleen, otti lampaankäpälän käteensä, ja pudistellen sitä Kullervon nenän alla sanoi:

— Kun perille tullaan, niin muista huutaa sille Untamolle: Tärise keuhkotautinen!

Norsu oli jo aikoja sitten lähtenyt, toivottaen hauskaa jatkoa.

Kello kolmen tienoissa, tanssin väliajalla, tuli vahtimestari muistuttamaan, että olisi aika lopettaa. Jallu, joka ei tuntenut vahtimestaria — entinen oli vuosi sitten saanut virkavapauden sairastellakseen — kysyi, että mikäs mies tämä? —

— Kaikki ne olisivat vahtimestareita. Ei meitä petetä. Vahtimestarillahan pitää olla näin pitkä parta.

Tällä ei ole kuin tuollaiset kauppamatkustajan viikset. Virka mikä virka, ei se . ne pitää olla omat tuntomerkkinsä.

Väliaikainen vahtimestari, rokonarpinen, isomahainen lurjus, jonkun oluttuvan entinen ulospotkija, yritti suuttua.

— Kyllä teidät tunnetaan. Mekastatte joka paikassa. Kyllä sitä nyt on lähdettävä!

— Älä, älä sinä vain koske kalakourinesi toisen pyhäpäiväisiin vaatteihin. Katsokaas pojat tuota pirulta riivattua, joka on saanut päähänsä, että hän on vahtimestari . . .

Silloin lisahti kuorittu appelsiini vahtimestarin otsaan.

Jallu nauramaan.

— Ahaa! Alas tyranni!

Vahtimestari kuivaili naamaansa ja huusi vihasta tukehtumaisillaan, kellertävät silmät ihan kiehuvina:

— Ulos joka sorkka! Ja heti paikalla! Tahi minä haen poliisin! Ulos! Ulos!

Joku oli silloin antanut soittajille määräyksen ja kohta hukkui hirmustuneen vahtimestarin huuto hanurien älinään, tanssin jyskeeseen ja kaikenlaiseen rallatukseen ja ilonpitoon.

Tytöistä oli suurin osa jo lähtenyt saattajineen ja nekin, jotka olivat jääneet, alkoivat pelätä, ehdotellen tanssittajilleen, että lähdettäisiin ennenkuin tosiaankin saadaan poliisi tänne. Ja kun tytöt eivät ottaneet rauhoittuakseen, täytyi heidät saattaa pois.

Jallu ja Pummi, Fredikan sakki, Soikka, Aapo Kangas, Rastas ja eräs tuntematon lysti herra, vanha, matala, sorakielinen ylenannettu, jäivät nyt keskenään. He istuutuivat isoon pöytään, kokosivat eteensä kaikki juomantähteet ja odottivat vahtimestaria, joka oli välillä poistunut. Jokaisen lasiin saatiin puserretuksi pieni tilkka, mutta kukaan ei vielä ollut sitä maistanut, kun varatuomari Jalavainen ilmestyi jostakin piilopaikastaan punaisena ja naureskelevana, pahasti rutistunut hattu päässä. Hän ilmoitti nyt esittävänsä viimeiseksi iloksi kuvaelman mehiläisen elämästä. Kaikki vaikenivat. Tuomari alkoi silloin käsittämättömän nopeasti liikkua pöydän ympärillä, sinne tänne, ylös, alas, ja koko ajan hän lauloi: tii-tii-tii-tii-tii-tii... ja tyhjensi lasin toisensa jälkeen sekä poistui yhtä nopeasti hyvästiä sanomatta.

Käsien pauke ja naurunrähinä kannusti silloin vahtimestarin esille. Ja koska hän taas yhtä innokkaasti vaati joukkoa lähtemään, tapahtui hänelle niinikään, että Soikka ja Aapo Kangas, seuran vahvimmat junkkarit, ottivat hänet lujin kourin väliinsä, ilmoittivat toisille, että yleisön pyynnöstä esitetään vielä yksi ylimääräinen numero: Virkamiehen vaivat, ja alkoivat hypittää mies-parkaa, rallattaen jotakin tolkutonta melodiaa' joka lopulta muuttui Uuraan polkaksi. Siihen yhtyi nyt koko joukko. Valtavana pauhuna se kajahteli tyhjissä saleissa.

Harvoin näyttänee mies niin nololta kuin vahtimestari päästyään vihdoin irti. Hän läähätti kuin jänistä aja-

nut koira, hiki aivan virtasi pitkin rosoista naamaa ja älyttömänä seisoivat hänen silmänsä.

— Koetapas, Soikka, äkäsuonta! ehdotti Jallu.

Mutta Soikka, joka oli säästänyt taskumattiinsa aamutuikun, tarjosi ystävällisesti vahtimestarille, joka vapisevin käsin tarttui nöyrästi lasiin, nielaisi konjakin ja sanoi pakahtuvalla äänellä:

— Kiitos . . .

— Kiitos vain seurasta, vastasi Soikka, tyrskähtäen nauruun katsoessaan ukon avutonta olemusta.

— Se virkisti? kysyi Jallu.

— Ole hänessä . . . räpiskö . . .

Ja vahtimestari heilautti halveksivasti väsynyttä kättään. Hetken perästä hän pyysi kohteliaasti:

— Lähtekää nyt . . . herrat . . . kotiin . . .

Eikä herroilla nyt ollut mitään lähtemistä vastaan. Viides tunti oli jo puolessa.

Risteiltyään vähän aikaa pitkin katuja, oli heidän joukkoonsa liittynyt iloisia ylioppilaita sekä muita juhlista palaavia herrasmiehiä.

Tuntematon sorakielinen herra ehdotti aamukahville lähtemistä, ja kaikki törmäsivät nyt Sofian kadulle, ukko Anderssonin pienen kahvilan eteen, joka avattiin aamuisin viideltä.

Nyt oli kymmentä vaille ja kahvila siis vielä suljettu. Ensimäisinä tulivat perille tuntematon, lystikäs ukkeli ja Jallu. Nuo kaksi pätkää jäivät aivan litistyksiin muun joukon painautuessa ovea kohti. He nostivat epä-

toivoisina kätensä, jotka tuskin kohosivat muitten päiden tasalle. Heille jaeltiin kehoituksia:

— Pirujako siekailettel — Lyökää rampkat sisään! — Työnnetään koko ovi nurin!

Silloin kuuluu sisältä ukko Anderssonin jyskytys, jonka arvataan vaativan hiljaisuutta ja puhevuoroa. Joukko vaikenee hetkiseksi; sen ja ukko Anderssonin välillä syntyy nyt seuraava keskustelu, jonka aikana tuntematon, sorakielinen herra nauraa kihistää vain ja imee sammunutta sikaarin pätkää.

Andersson: Oleks' te sivistysihminen? Te tule kuin petoja . .

1. ääni joukosta: Avaa ovi, äläkä rupea opettamaan meitä!

2. ääni: Kyllä sinä kohta petoja näet, jos ei nyt aukene.

Andersson (tiukasti): Ei se sille auki! Minut ei pakota yks ihminen.

3. ääni: Mut meit' on monta ihmistä. (Naurua.)

Andersson: Se on hepeä, sikahepeä, että tulla piinata yks vanha mies.

Jallu: Kuule nyt, sinä läpimätä nauris! Jos et heti avaa oveasi, niin sinun saattaa käydä hullusti.

Andersson: Mine ei läpimätä nauris; ääni siellä, se käy ulos yks läpimätä nauris. (Naurua.)

Soikka ja Kangas työntäytyvät ovelle.

Jallu: Papan kello käy lehmänkellojen kanssa.

Andersson: Mine ei avata... ei myydä yks kahvikuppi koko teme päivä, ei yks bulla...

Soikka: Hais' itte! Sinut myydään koko äijä saaristolaiselle verkon kohoksi... korkkipussi. Ovi auki! (Ryskytystä, iskuja oveen.)

Andersson: Varo työntää lukkot rikki! Se on yks sisällemurto kun te vastata päälle.

Pummi: Älä haaskaa, setä, tuota ääntäsi. Sitä pihisee niin kovin niukasti vetisistä keuhkoistasi.

Andersson: Strunt...

Pummi: Tämä icke strunt, icke leikkiä heller. Eiks farbruuri ymmärrä: hungriga pojkar... smörgåsar me' kananmuna ja kirnupiimä... kaffe ja kakku ja liten snaps, va'

(Ukko Andersson oli jo kyllästynyt riitelemiseen eikä virkkanut mitään.)

Pummi: Ä' du dö'? Va'? Henki pois? Adjö... Lykkyä tykö! Hälsa mamma!

Alettiin jo keskustella toiseen kahvilaan menosta, kun ovi avattiin. Syntyipä nyt kolina ja rytinä. Ukko Andersson pakeni tiskinsä taa, katsellen sieltä kuin kesytetty leijona; eikä hän ääntä päästänyt, ennenkuin näki, että hänen pöytänsä oli vaarassa. Kahvilan toisessa nurkassa Järveläinen valitti paikan puutetta. Jallu tempasi silloin pöydän — ne olivat kaikki hyvin pieniä ja hyvin keveitä — heilautti sitä kerran päänsä yllä, huusi hei, hopl ja heitti Järveläiselle, joka otti sen kylläkin niin sievästi vastaan, ettei edes se jalka, joka puh-

kaisi hänen otsansa ja nyrjäytti hänen peukalonsa, saanut pienintäkään vikaa, mutta ukko Andersson ei sietänyt yleensä vallattomuutta, vaikk'ei siitä olisikaan ollut vahinkoa. Hän ryntäsi tiskin takaa, puikahti sinne takaisin, touhusi hermostuneena ja kähisi ihan sekapäisenä:

— Rosvot! Kuka heitti . . . kuka . möõbeli, kallis . . . maksettava.

Ja kun kiukuissaan ei keksinyt tarpeellisia sanoja, läjäytti hän kämmenensä tiskiin ja sähisi kuin kissa.

Nyt piti tuntematon, sorakielinen herrasmies tarpeellisena mennä Anderssonia rauhoittamaan. Hitaasti lähestyi hän tiskiä, leveästi hymyilevänä, pää niin pystyssä, että naama, joka — sivumennen sanoen — ei ollut erikoisella kauneudella tärvelty, oli melkein vaakasuorassa asennossa hänen lyhyen, monipoimuisen niskansa varassa. Hän nojasi oikean kyynärpäänsä tiskiin, otti mukavan, puoleksi makaavan asennon, alkaen tarkastella ukko Anderssonin eleitä.

— Piru vie, hän alkoi hirveästi sorautellen, herra Anderssonissa on vielä nuorekasta riehakkuutta, hehehe! Jos minulla olisi noin paljon temperamenttia, niin minä kuolisin nyrkkeilijänä, hehehe, hehehe! Perhana, jos rupettaisiin harrastamaan nyrkkeilyä; minä oppisin teiltä temperamentin, te minulta karkuunmenokonstin, hehehel

Andersson sanoi hänelle kerta toisensa jälkeen:

— Mene poisl Mene pois! Ei makaa tiskin päälläl Kuuleeko te?

Mutta toinen vain jatkoi yhtä iloisena.

— Mitäs turhia, herra Andersson, vappu on kerran vuodessa. Minä vastaan vahingosta. Jos nyt joku tuolin jalka, pöydän jalka... Ihmisen jalka on eri asia... minulta, hehe, molemmat jalat, kerran, vai lieneekö toinen kahdestikin, näin, yöllisillä retkillä, raps vain, ja siinä makasi mies, hehehe! Nyt ne on korjattu, kas, herra Andersson, toiseen polvesta asti tällainen instrumentti, hehe!

Hän oli kaikkien ihmeeksi nostanut toisen jalkansa tiskille näyttääkseen, että siinä oli tekosääri nikkelivipuineen. Ja sitten hän nauroi niin että vedet pienistä silmistä kihosivat, veti suuren lompakkonsa ja kysyi, saisiko jättää tällaisen satalappusen rauhanhäiritsemisestä herra Anderssonille.

Andersson ei ottanut rahaa, hän katosi, mutta hetken perästä tuli palvelustyttö ja kysyi:

— Kenen raha täällä on?

— Sen unohti herra Andersson, ilmoitti sorakielinen herra, pankaa se vain laatikkoon; jos hän ei sitä tahdo, niin ostakaa sillä seppele hänen haudalleen. Hän ei elä kauan, sellainen pippurisäkki, läkähtyy jonakin päivänä... onko sitten parempi... miks' ei kuolla rauhallisesti, kauniisti. — — Jaa, pojat, kun minä kuolen, niin... onko täällä kuvanveistäjää? Eikö? Saakeli!... niin minun kuonostani on otettava kuolinnaamio... siitä sen sitten saavat kaikki nähdä, miten mies osaa elää ja kuolla naurusuin. Hehe!. Minä heti, etukä-

teen jo maksaisin... Enhän minäkään tiedä, vaikka tuossa paikassa kuolisin... no hitto, tällainen rani... puolenkymmentä liikaa reikää miehessä, tohtorin tekemiä, jalat sellaiset jo mitättömät... pumppulaitos hataroitunut; jok'ikinen kimpi ja liitos horollaan, kaikki niin ja näin, saumat ja vuukaukset, jiirit ja kenkäykset
ei, sellaista masiinaa on käytettävä varovaisesti... varovaisesti, puolella höyryllä... tasaisesti sen pitää antaa käydä remputella, niin sitten se käypi, minkä käypi, hehe! Vaan annappas olla, jos...

Hänen esitelmänsä katkesi äkkiä ja hänen ilmeensä muuttui varsin jokapäiväiseksi, ihan tavalliseksi avuttomuudessaan paljon naurettavammaksi kuin äskeisessä ylenannetussa virnistyksessään. Sillä luiseva, pitkänpuoleinen, vanhahko rouvasihminen oli ilmestynyt ovelle ja näytti kotkankatsein etsivän jotakin.

Pian selvisi kaikille, että siinä seisoi lystin, sorakielisen herran ikävänlainen, kenties hieman ärtyisä ja ilkeämielinen rouva. Kun hän huomasi miehensä, suoristautui hän majesteetilliseen asentoon ja viittasi kädellään, joka näytti tottuneen hallitsemaan. Herra nousi, sai jälleen, ensi hämmästyksestä toinnuttuaan, entisen riivatun ilmeen, ja kumarrellessaan jäähyväisiksi pojille selitti hän lauhkeasti, ettei pidä luulla, että hän vaimoansa halveksisi elikkä vihaisi; eikä vaimokaan häntä vihaa; rakkaus, molemminpuolinen, vilpitön ja moitteeton, vallitsee heidän välillänsä, mutta täytyy ymmärtää, täytyy muistaa, mitä sanoo Syyrakki Apokryyfisissä

kirjoissa: »Kun vaimo kiukkuiseksi kääntyy, niin hänen hahmonsa vääntyy ja hän tulee häijyksi kuin säkki.» Jotakin sellaista se sanoo. Tämä on mielessä pidettävä, jos tahtoo, että avioelämä muodostuu onnelliseksi. Tosin se riippuu vähän vaimostakin. Sillä vilpillisyys ja salainen viha, se on sitä pahinta. Ei se mitään, että ihminen suuttuu ja rienautuu ja näyttää tuollaista rumaa naamaa kuin minunkin vaimoni; ei se mitään, kun se tapahtuu tarkoituksella kääntää kaikki asiat parhain päin; ei se mitään, se on sellainen vain kaunis tapa, joka on unohtunut huoneentauluista, mutta joudupas elämään pirun kanssa, joka tekeytyy enkeliksi, silloin on pian pääsi harmaana. — Hyvästi vain, hän sanoi, kyllä tavataan, kyllä tavataan, hehe!

Niin lähtivät aviopuolisot, vaimo edellä, mies pari askelta perässä, ontuen hieman tekojalkaansa. Yli kadun he vain menivät, portista, ja hetken perästä avautui siellä pienen tupakkakaupan kaksipuolinen ovi ikäänkuin olisi hyvätuulinen ihminen sylinsä levittänyt, ikäänkuin äskeinen herra itse olisi siinä hymyilemässä, vastaanottamassa: Ka, pojat, tervetuloa! Kotona ollaan, kotona ollaan! Tervetuloa!

7.

NE, jotka nyt kesän tultua onnistuivat tavalla tai toisella saamaan muutamia satoja rahaa, ostivat kuumeisella kiireellä värejä, varustautuivat lähtemään maalle ja uskoivat tekevänsä ihmeitä syksyyn asti. Monet erokahvit oli juotu, monet ankkurit nostettu. Kahvilassa istui nyt vain pieni osa noita junkkareita, lurjuksia, laiskureita, jotka syksyisin palaavat iaumana kuin heinäsirkat, meluten ja pöydistä riidellen.

Fredikan sakki oli jo lähtenyt, paitsi Ambrosius, joka kuljeskeli nykyään erään tytön kanssa niin vakavana, että saattoipa luulla hänen päättäneen antautua perheen isäksi. Tyttö, joka sisarensa kanssa omisti jonkun liikkeen, oli varakas ja lisäksi pulskanpuoleinen. Ambrosius lienee siis todellakin, muutamia viisaita, oikean filosofin johtopäätöksiä vetäistyään, päättänyt rakastua ja hylätä tuon kevytmielisen Fredikan sakin, mennä kristilliseen avioliittoon ja saada puuroa kyllikseen.

Toisin oli menetellyt Jallu, muutamia vuosia sitten, paljon tyhmemmin. Hän oli vain eräänä aamuna tullut atelieristaan, seisoskellut siinä pihalla ja katsellut nuorta italialaista tyttöä, ja kun Soikka ja Punkari oli-

vat jo lähteneet maille, piti Jallu luonnollisena kutsua tytön luokseen. Hän alkoi jutella ja viittailla, ja kohta nousivat he noita kaitaisia keittiön rappuja katon rajaan. — — Samana kesänä oli hänen mentävä tytön kanssa naimisiin. — No, mitäs siinä, sattuuhan sellaista, mutta parissa vuodessa oli tytöstä tullut paljon pitempi kuin Jallu ja väkevä kuin naarasleijona. Muutama perusteellinen ryyppyretki, muutama tappelu ja ero. Entäs Sonnisen naimiskauppa? — Hänkin oli erossa.

Mutta Ambrosius oli, nämä kaksi esimerkkiä silmäinsä edessä, alkanut viisaammin ja luultavasti lopettaakin paremmin. Harvoin hän kuitenkin näyttäytyi. Brondalle hän ei enää eksynyt ja jos hänet kadulla tapasit, niin näyttipä herttainen Ambrosius melkein vierovan sinua, ja hetkenkin juteltuasi huomasit kyllä, että hänellä on muita ajattelemisia, että hän toivoisi pääsevänsä sinusta mitä pikimmin. Suokaamme rauhansa kullekin. Kyllä kai hänestä kuullaan vielä joskus. Ehkä päästään ristiäisiin. Eipä sentään; Ambrosius ei harrasta kutsuja eikä kemuja, kuten Jallu, joka nyt, uusiin naimisiin mentyään, on kutsunut pari kolme hyvää veikkoa pitoihinsa, jotka ovat samalla kertaa vihkiäiset ja ristiäiset. Hän on aina ollut ripeä, tavallisia ihmisiä sukkelampi kaikissa toimituksissa.

Kun vieraiksi ja kummeiksi kutsutut — eräs kirjailija, eräs maalari rouvineen sekä sulhasen sisko — olivat saapuneet, ei Jallun atelieriin, vaan hänen isänsä, rehellisen ja kaikinpuolin kunniallisen suutarimestarin

kotiin, jossa toimitukset piti toimitettaman, ja kun he olivat onnitelleet ja istuutuneet, sanoi Jallu, hakien kaapista viinapullon:

— Mamma! Pojat, saatte nähdä, minulla on maailman paras äitimuori. Mamma tois ne sellaiset pikku lasit.

Ja kun mamma toi laseja, otti Jallu häntä kaulasta ja selitti, että siinä se on sitten kultainen muori; oikein totta; sellaista muoria ei ole joka pojalla. Se ymmärtää...

— Kiitoksia mamma!

— Ole hänessä nyt, esteli muori, naurusuin, saisit harjata tukkasi sileäksi ennenkuin pappi tulee.

— Niin onkin, se voi muuten tukistaa.

Suutarimestari itse oli istunut vaiteliaana tähän asti — hän oli herännyt ja koki hillitä itseään viimeiseen nikaraan — mutta nyt hän tähtäsi ankaran katseen sankalasiensa ylitse poikaansa ja murahti jotakin, että olisi nyt edes papin aikana ihmisiksi.

— Pappa ei hermostu nyt, ottaa tuosta vain jumalanviljaa.

— Enhän minä hänestä . . juuri pidä tapanani . . mutta kun tämä nyt on . . . vähän sellainen päivä, niin no, terveydeksi!

Ja irvistettyään ja pyyhittyään suunsa ja leukansa, arveli pappa, että olisi se nyt saanut jäädä siksi, kun pappi olisi ollut ja mennyt ja . . . eikä nyt ennen . . .

— Ka mikäs väli sillä olisi. Minun ainakin pitää vahvistaa uskoani . . . eikä se sillä yhdellä ryypyllä . . .

Pappa murahti, mutta ojensi jo lasinsa hänkin, ja maistettuaan sen puolilleen, nousi ja vei lopun toiseen kamariin, aukaisi sitten katuoven ja kurkisteli ja kelloaan katsoi.

— Eipäs sitä jo näy, pastoria.

— Jaa'a! Ei näy pastoria, innostui Jallu. Se on jo myöhästynyt. Täst'edes se on kymppi joka viideltä minuutilta sakkoa.

Nyt tuli äitimuori harjoineen.

— Älähän nyt hulluttele taas... Tuoss' on harja.

— No muori silittää poikansa pään... pitää vain varoa, etteivät täit putoa pois... ei saa häiritä niitä pahasti... ja niille pitää laittaa nätti esplanaati, bulevaardi, tähän näin vasemmalle puolelle... saavat promeneerata...

Muori läpsäytti nyt Jallua poskelle ja nauroi samalla, että sellainen on, villitty, tuo poika.

— Ei saakeli! Halkaiseppas ne patit! Tuoppas nyt peili — — Ai saateri! Jopas tuli nätti poika. Mutta hei, tyttö, näytähän toki sitä miestä kummisedille ja -tädeille!

Morsian, nuori ja sievä, tasatukkainen ja iloinen, kantoi pojan nähtäväksi. Se touhusi yhtä mittaa kuin isänsäkin, pureskeli ja möykähteli ja heilutteli pientä nyrkkiään. Tuo pikkumies ja hänen äitinsä saisivat kai kerran olla mallina jonkun kirkon alttaritauluun. Ryhmä näytti ihmeen kauniilta ja kokonaiselta, ja valkoisten uutimien ja kevätkukassaan olevain ruusujen

ylitse loistava aurinko kimalteli gloriana tytön ruskean tukan äärillä.

Pappa pyörähti nopeasti ovelta sisään.

— Pastori tulee.

Ja hermostunein, vavahtelevin vanhuksen sormin kohenteli hän silmälasejaan, korjaili kaulusvärkkejänsä ja pyyhkieli takkinsa rintamuksia, napitti nuttunsa, aukasi sen taas jälleen ja neuvoi poikaansa.

— Auta sitten pastorilta paltto.

— Se vielä puuttuisi! Myöhästyy ensin. Ei meitä petetä.

Ukko katsahteli häneen kärsimättömästi ja paheksuvasti, mutta ei kerinnyt sanoa mitään. Pastori oli jo ovella.

Jallu heti vastaan sangen kohteliaana. Auttoi palttoon naulaan ja pyysi istumaan.

Viinakset ja ryyppylasit oli jo viety pois ja pöydälle oli rakennettu valtava pino kaikenlaisia kahv leipiä. Kupitkin olivat jo odottamassa. Juteltiin keväästä ja kauneista ilmoista, kunnes pastori ehdotti, että alettaisiin sitten ne toimitukset.

Vihkiminen tapahtui sattumalta hyvin suuren peilin edessä, joka oli vinossa, papin takana, niin että hän peilistä katsoen näytti olevan yliluonnollisessa asemassa vihittävään, pienenläntään pariin nähden, ikäänkuin pilvissä leijaileva pyhimys.

Ryypyt olivat ilmeisesti vaikuttaneet Jalluun. Hän kääntelehti levottomana, teki huomautuksia vaikka

millaisia ja asettui vihdoin väärälle puolelle. Pastori huomautti siitä ystävällisesti. Jallu vaihtoi kiireesti paikkaa.

— Ahaa! Näin päin, sanoi Teivanen akalleen.

Vieraita pyrki vähän naurattamaan, ja kun pastori alkoi: Kaikkivaltiaan, iankaikkisen... silloin näytti ihan siltä, kuin ei Jallu voisi kovin kauan suutansa hallita. Hän lipsutteli näppejään ja vaihtoi jalkaa, ys-kähti pari kertaa, mutta kaikki meni kuitenkin onnellisesti, kunnes sormus oli annettava. Jallu kaiveli taskujaan; ei löytynyt. Hänen kätensä penkoivat yhä kiireellisemmin, pari taskua jäi nurin, ja lopulta hän erehtyi sanomaan:

— Mihin helvettiin se sormus... onko kukaan nähnyt... mamma... tai isäukko?

Hän pyörähti ympäri ja sai papalta nuhtelevan silmäyksen.

Vihdoin hihkaisi Jallu:

— Ai saakeli! Se on täällä vuorin välissä! Tässä on. Sitähän minä, että taskussa sen piti olla... milläs hit —

Silloin hän vasta huomasi kiroilleensa, katsoi nauraen pastoria ja hänen pahkurainen naamansa kiilui hikisenä ja hieman nolona. Vihdoin sai hän sormuksen esille, puristi sitä pastorin leuan alla ja sanoi puoliääneen:

— Kyllä pysyt...

Pastori hymyili hiukan, luki edelleen luettavansa ja alkoi puhua nuorelle parille, miten ihmisellä on suuria unelmia, sankariunelmia, joiden toteuttaminen ei aina

onnistu, mutta kahden kulkiessa on helpompi saavuttaa niitä. Ja hän jatkoi, että on hetkiä, jolloin tunnemme sitä ja sitä ja jolloin mielessä, ajatuksissa ja rinnassa on intoa ja uskallusta. Hän puhui siintävistä metsistä ja kauneista maisemista. — Jallu, kädet selän takana, osoitti jo selviä hermostumisen merkkejä; hän lipsutteli näppejään ja polviaan notkutteli. Onneksi hänen kärsivällisyytensä kesti kauemmin kuin pastorin puhe.

Sitten annettiin pojalle nimi, ja pastori siunasi häntä ja toivotti hänelle yhdeksän hyvää, kahdeksan kaunista. Vaan poikapa ei viitsinyt kuunnella niin kauan. Hän älitti viis papin sydämellisistä sanoista, vaan antoi äänettömän, mutta näkyväisen ja vaikuttavan merkin siitä, että hänet oli nyt vietävä pois. Ja nyt ruvettiin tarjoamaan kahvia, jota pastorikin joi kolme kupillista, mutta yhtään ryyppyä ei ottanut, vaikka kiittikin jokaisesta, jonka Jallu tarjosi. Isäukkokaan ei papin aikana ryypännyt, vaan jutteli jumalan valtakunnasta ja uskosta ja korjasi aina hänelle tarjotut ryypyt toisen kamarin puolelle, korttelin vetoiseen tuoppiin.

— Panen sitä vähän tallelle. Sattuu vaikka mikä kipeys . . . vaikka äitille sattuisi mikä . . . poltto . . .

Pastori lähti. Jallu auttoi palttoota ja pisti samalla salaa, kuten häntä neuvottu oli, papin käteen satamarkkasen, joka oli kaikkien mielestä ihan liikaa, kuten he vähän myöhemmin selittivät.

— Ei me napilla pelata, kivahti Jallu ja yritti jatkaa raamatunlauseella, mutta sotki niin että sanoi:

Kuka härkänä on sen pitää elatuksensa saaman.

Kaikki rähähtivät nauramaan, paitsi ukko, joka pari kertaa keskeytettynä sai vihdoin selittäneeksi, että raamatunlause, jota poika lienee tarkoittanut, kuuluu: Joka evankeliumia julistaa, hänen pitää evankeliumista elatuksensa saaman.

— Tai sitten sinä sotkit yhteen toisen paikan: Riihtätappavan härjän suuta ei pidä sitoman. Edellinen kohta sopii tietysti tähän, sillä . . .

— No olkoon nyt härkä tai evankeliumi, isäukko jättää nyt vain koko jutun . . . ja ryyppää miesten mukana. Selitelkööt akat raamattua.

Lopuksi kävi kuitenkin niin, ettei Jallun mielestä viinaa ollutkaan tarpeeksi, ja hän hankkiutui lähtemään toisten mukaan.

Ukko yritti narrata häntä. Sanoi:

— Tuollahan on vielä kamarissa jos miten paljon.

— Älä sinä, ukkeli! ryyppäile sinä vain omiasi . . . Poika on meille syntynyt ja lapsi on meille annettu, mutta viina loppui kesken, mistäs saadaan viinaa? No ei hätää, kyllä sitä löytyy, vaikka onkin sabatti ja kallis aika.

Eikähän siinä mikään auttanut. Mukaanhan se lähti.

Brondalle! Nyt piti koko joukon Brondalle, maalarin rouvineen ja kirjailijan kanss', ja kahvia ja paljon sämpylöitä ja vishyvesiä ja vaikka mitä. Entäs viinaa! Onkos viinaa? Ei. No ei sille mitä, onkos trokareita? Totta kai. Ainahan sellaisia on. Missäs kahvilassa niitä

ei olisi. Ja kohta on Jallun takataskussa limonaatipullollinen pirtua. Ja linekselle, tarjoilijattarelle, alkaa Jallu nyt kertoa, että heillä tehdään nykyään kahden miehen miesten töitä. Tietääks' lines? Niin. Ja sellainen poika, että se tarttuu kohta säkään kiinni. Siitä se lines tykkää, eikö niin? Hahaha! lines, ei niin kiirettä. Se on yhtä sukkela poika kuin isänsäkin. Eilen aamulla se teki tällaisen tempun...

Jallu alkoi piirtää marmoripöytään jotakin sellaista, jota tuhma ei tunne, ja josta viisas ei virka mitään.

tällaisen tempun... näin se oli siinä, ja äiti oli tuossa ja pilikukku tuossa... tuossa noin, ei, se on vähän tännempänä... ja äiti tuossa... no! Äiti sille lörpötteli siinä, tuossa noin... eihän poika muuta kuin nauroi sellaisille lasten jutuille ja pst! Hahahaha! Suoraan! Noin tuollaisena kaarena pst! Hahaha! Kuin konekivääristä! Kuularuiskusta! Noin! Suoraan! Kaarena! Saakelin mukava epeli. Kunhan se alkaa kävellä, niin minulla on sellaiset koiranketjut ja kaularemelit... minä talutan sen tänne Brondalle kuin foxterrin.

Tämä esitelmä häiritsi erästä idealistia, mutta erittäinkin sitä näppylänaamaista neitiä, joka oli nähtävästi päättänyt valloittaa idealistin miehekseen, lukemalla hänelle kahvilassa viidenkymmenen äyrin naisromaania hyvin kuuluvalla, korvia vihlovalla äänellä.

Nyt hän oli pysähdyttänyt lukemisensa, hänen pullakat poskensa punastuivat ja hänen huulensa, ulkonevain hampaitten peitoksi täyttämättömät, tekivät

liikkeitä, joitten oli kai määrä ilmaista halveksimista ja syvää paheksumista. Idealisti, joka oli saanut siinä niin mukavasti silmät auki torkkua, veti olemattoman leukansa korkeitten kaulustensa suojaan ja kääntyi varovaisesti katsomaan, mistä johtui lukemisen pysähtyminen.

— Katsos saakeli, millainen nenäapina! innostui Jallu. — Voi viheliäinen! Minä piirustan siitä kuvan!

Piirtäminen keskeytyi kuitenkin, sillä opettajakokelas Aatos Kaihorinta tuli kahvilaan ja kyseli Iikkaa.

— Ei ole nähty nyt. Mutta koulumestari on hyvä ja istuu vain.

Opettaja esiteltiin seuralle, ja istahti tilaten kahvia ilman leipää.

— Tulee oikeastaan juotua liiaksi kahvia täällä Helsingissä...

— Taitaa tulla, myönsi Jallu, siksihän minä aina miedonnan tällaisella nesteellä, hän sanoi, näyttäen pulloaan.

Neidiltä, joka toi kahvin, kysyi hän:

— No, Elsa! Miten se kävi viime yönä? Onko sillä Elsan sulhasella ollenkaan...

— Ei saa puhua tuhmaa, kielsi opettaja hyvin totisena, punastuen.

— Mitä tuhmaa? Eiks' herässöötinki ymmärrä leikkiä? Vai onko koulumestarilla niin vilkas mielikuvitus? Saakelin tärkeitä ihmisiä. Vaan otetaan tästä vähän...

— Ei, kiitoksia, ei... minä en...

— Ai-ai! Hörloot! — Tahoks' sinä? kysyi hän äkkiä Paavo Rastaalta, joka juuri nousi kahvilaan.

Rastas tuli pöytään, tervehti välinpitämättömästi ja istuutui antaen Kaihorinnan seisoa ja odottaa esittelemistä. Hän oli taas sillä päällä, ettei välittänyt, mitä hänestä ajateltiin. Hän ei ollut edes näkevinään opettajaa, joka mokomiin miehiin tottumattomana näytti olevan kahden vaiheilla, jäisikö vai siirtyisikö toiseen pöytään. — Rastas tilasi kahvin, sekoitti mitään puhumatta ja murjotti.

Kirjailija onnitteli häntä.

— Sinähän pääsit valtion kantakirjoihin. Onneks' olkoon!

— Niin. En ymmärrä mistä se armo nyt lankesi. Ei pitäisi oikeastaan kenenkään ottaa vastaan mokomia rahoja . . . hävettää . . . julkinen vastalause olisi kaunein kiitos sellaiselle lautakunnalle, joka on tehnyt niin monta tyhmyyttä . .

Rastas oli niitä miehiä, jotka voivat tarrata hyvin vakavasti tuollaisiinkin vähäpätöisiin asioihin. Hän saattoi kyllä seuraavassa hetkessä nauraa jonkun toisen vakavuudelle, mutta nyt, kun ei ollut toista tosissaan puuskuttelevaa, erehtyi hän itse sellaiseksi; hän intoili aivan naurettavalla vimmalla, meni lopulta yli aisoista ja potkiskeli jo kuvaamataiteiden laitumilla:

— Ja sellaista se on kaikkialla. Eipä ole sen siistimpi jako toisillakaan aloilla. Sama iänikuinen hapatus kaikkialla. Niin kauan kuin mies vielä jotakin saisi aikaan,

niin kauan kuin hänen suonensa ovat kalkkiutumattomat ja päänsä selkeä, niin kauan kuin hän uskaltaa yritellä, niin kauan hänet pidetään pannassa. Yritelköön, rimpuilkoon, tottapa talttuukin, eihän nälkä halkaise. — Aina vain ja kaikkialla samat vaivaistaloperiaatteet... köyhäinhoitohallituksia, jotka etsiskelevät ja holhoilevat henkisesti vaivaisia. Maalareista pidetaan parhaina niitä, jotka ovat puolittain värisokeita, kuvanveistäjistä niitä, jotka muovailevat suurimpia eleitä, sellaisia haa!-monumentteja, joissa ei ole muuta kuin tuo haa! tuo tylsämielisten huudahdus, jonka ei suinkaan pitäisi olla ainakaan erikoisena tekijänä taideteoksessa...

Jallu naurahti.

— Lopeta jo puhees! Saatanan läkkiseppä! Korvat ihan lukkoon menevät.

Opettaja Kaihorinta, joka oli kuunnellut tarkkaavaisesti, vainusi jo kerettiläisten oppien läheisyyttä, ryähteli hermostuneesti ja tahtoi saada selvän tuosta jätkästä, joka tulee seuraan esittäytymättä ja röyhkeilee tuolla tavalla.

— Anteeksi. Nimeni on Kaihorinta... opettaja.. olen vähän lueskellut estetiikkaa.

Rastas vilkaisi häneen.

— Vai niin.

— estetiikkaa... ja yleensä harrastan kaunotaiteita...

— Onhan niitä lupa harrastaa.

— Se on hyvin intresanttia...

— Saattaa olla.

— Mutta mikä se on nykyään taiteilijain pyrkimyksenä . . ihanteena? Tarkoitan . .

— Hahaha! Pysyä hengissä. Toistaiseksi.

— Tarkoitan, — onko herra taiteilija? Anteeksi, tietysti herra on taiteilija.

— Enkä ole. Olin viimeksi purkamassa jauholastia satamassa ja nyt olen hakemassa kavereita piikkilankalastin purkamista varten.

Opettaja ei ymmärtänyt hymyilläkö vai olla hymyilemättä. Hän ei tietysti uskonut koko lorua lastin purkamisesta, mutta ei ollut myöskään perillä, mikä tämä mies oikein oli.

— Herra harrastaa kuitenkin taiteita ja asioita niiden yhteydessä . . . niiden yhteydessä olevia asioita.

— Olen ottanut vapauden.

Nyt alkoi opettajaa hiukan harmittaa tuo tapa, millä toinen vastaili. Hän alkoi hoksata jonkunlaista ylimielisyyttä. — Tuhman ylpeyttä, hän ajatteli, ja päätti antaa huomata, että hän tosiaankin tietää jotakin.

— Minäkin tahtoisin hiukan perehtyä taiteeseen ja keskustelen aina sangen mielelläni taiteesta.

— Niinhän me kaikki olemme hyvin kärkkäät keskustelemaan taiteesta, me, jotka emme ole taiteilijoita emmekä ymmärrä taiteesta paljon mitään. Ne, jotka luovat, ja ne, jotka tosiaankin ovat taiteenymmärtäjiä, eivät juuri keskustele taiteesta. He ovat, nähkääs, ol-

lessaan alituisesti kosketuksissa taiteen kanssa, huomanneet, että siitä keskusteleminen on ensinnäkin vaikea asia ja toiseksi se ei juuri maksa vaivaa.

— Miks'ei maksa vaivaa?

— Siksi, että he tietävät toistensa kanssa keskustellessaan olevansa joko ehdottomasti yhtä mieltä tai auttamattomasti eri mieltä; meikäläisten kanssa he joutuvat vain selvittelemään sentapaisia kysymyksiä, joilla pikkulapset piinaavat vanhempiaan. Samoin taiteilijat märehtisivät vain enemmän tai vähemmän järjettömiä kulkupuheita, tahtoessaan keskustella tiedemiesten kanssa tieteen uusista saavutuksista.

— No mutta tiede ja taide . . eri asiat .

— Ka niin. Sitä minäkin.

— Tieteestä keskusteleminen vaatii tietoa, pitkäaikaisia opintoja . . .

— Luullakseni. Ja taiteesta keskusteleminen vaatii vielä lisäksi jotakin, mitä ei jokainen edes ahkerimmalla opiskelulla voi saada.

— Niin, tietysti; minä vain ihmettelen, miksi ei enää maalata niinkuin ennen . . . Uusinkin tiede nojaa vanhoihin saavutuksiin . . .

— Suokaa anteeksi, opettaja Kaihokannel .

— Kaihorinta . . .

— Yhtä hullu nimi sekin . . .

Kaihorinta punastui, suoristautui ja sanoi hänkin:

— Suokaa anteeksi . .

— Ei mitään, Rastas naurahti, ei mitään. Minä vain pyydän anteeksi, että huomaan teidän olevan hiukan — —

— Tyhmä tietysti . . .

— Kiitoksia, että autoitte. Minun on kovin vaikea sanoa niin katkeraa totuutta lähimäisestäni.

— Suokaa anteeksi . . . herra . . .

Kaihorinta oikein suutahti. Hän ei tiennyt edes tuon jätkän nimeä.

— Ei mitään, herra opettaja, puuttui Jallu puheeseen, minua on aina sanottu tyhmäksi, ja minä suuttuisin, jos joku pitäisi minua viisaana, sellaisena koulumestarina, joka tietää kaikki. Eihän ihminen ole mikään tietosanakirja, jota kuka tahansa nulikka saa ruveta penkomaan saadakseen selville, montako karvaa on sitt'-sontiaisen takimaisessa koivessa.

Opettaja vain piti hirvittävän totisuutensa. Hän näytti siinä kiivastuksessaan oikein kauniilta tulipunaisine poskineen, kalpeine huulineen ja pystytukkineen. Eikä hän ymmärtänyt mitään tyhmää sanoneensa.

— Minä sanoin: uusinkin tiede nojaa vanhoihin saavutuksiin, mutta nykyinen taide ei käy käsikädessä vanhan taiteen kanssa.

Rastas nauroi, mutta enemmän puolikuppien sekä opettajakokelaan tärkeyden ja kiivauden vaikutuksesta kuin väitteen lapselliselle tietämättömyydelle. Opettaja kuitenkin pökertyi nyt ihan lopullisesti. Hän availi suu-

taan löytämättä sanoja, hän kaatoi kahvia housuilleen, uusille, vaaleanharmaille kesähousuilleen ja vilkuili sitten ympärilleen. Jallu ilveili:

— Hyi, opettaja! Kuinka opettaja tuolla lailla?

Opettaja koetti pelastautua jatkamalla.

— Sellaista se on. Te turvaudutte nauruun silloin, kun teidän käy vaikeaksi puolustaa mielipiteitänne.

— Samahan se on, millä selkenee, arveli Rasta, mutta teidän mieliksenne minä jankkaan edelleen. Meillä kahdella taitaa olla aikaa lörpötelläkin. Sikäli kuin minä olen kuullut — ja minä olen sentään toistakymmentä vuotta kiusannut taiteilijoita kaikenlaisilla tyhmillä kysymyksillä — ei ainakaan meillä halveksita vanhoja mestareita, oikeita mestareita, vaan nykyinen taide rakentuu juuri samoille perusteille, joille taide on aina pohjautunut ja tulee aina pohjautumaan. Se on kyllä totta, ettei Zornia ja monia muita hänen tapaisiaan jumaloida ja että esim. Böcklinin kummitusjutut eivät ole maalauksina mitään erikoisia neronleimauksia, mutta kysykää, millaisia miehiä olivat Velasquez, Veronese, Rembrandt ja muut sellaiset, niin saatte kuulla vain kiitosta ja ihailua.

— Niin, mutta miks'ei maalata sillä tavalla . . .

— Miksi eivät tiedemiehet tyydy edeltäjiensä uskoon ja heidän saavutuksiinsa? Sitäpaitsi, jos teillä on silmät nähdä, niin te huomaatte sangen pikaisellakin tarkastelulla, että teidän ihailemanne maalarit eivät myöskään maalaa sillä tavalla. Onko esim. Zornin maalaukset sa-

manlaisia kuin Veronesen? Tai Böcklinin samanlaisia kuin Velasquezin?

Jallu nousi seisomaan.

— Nyt minä alan hermostua. Tuollaisia raamatunselityksiä! Jutelkaa siitä, mistä ei tule riitaa. Tai istukaa pikemmin kuin muumiot ... ja ryypätkää. Mitäs koulumestarikaan turhia! Otetaan pienet paukut. Tuoss' on kuppi. Meissähän on yhtä vanha tauti kummassakin!

Kaihorinta punastui ja katsoi ympärilleen. Olisihan tuo voitu kuulla ja uskoa hänestä mitä tahansa.

— Tuo on sopimatonta puhetta, hän sanoi, minä en pidä sellaisesta leikistä.

— Se on vain tekopyhyyttä, uskokaa pois, ilmoitti Rastas. — Ja tekopyhyys on luonteen alhaisuuden merkki.

— Minussa ei ole koskaan ollut mitään tauteja ... sellaisia ...

— Niitä on onneksi vielä montakin, joissa ei ole ollut, mutta ne viis veisaavat, mitä ihmiset ajattelevat jonkun tuollaisen leikkipuheen perustalla. Olla parempi kuin miksi luullaan, on minusta paljon sympaattisempaa kuin päinvastoin. Vaikk'eihän ihminen oikeastaan sillä pahene, että on sattunut sairastumaan.

— Se tuo taiteellinen vapaamielisyys ja erikoisuus ei ole mielenkiintoista muista kuin koulupojista.

— Eihän tässä kuka yritä erikoinen olla. Mutta jos erikoisuuden pelosta ei uskalleta omalla tavalla askelta ottaa, ei sanaa sanoa, silloin on hullusti. Silloin tulee

kaikista sellaisia seminaristeja kuin te ja yleensä melkein kaikki nykyään kasvatetut opettajakokelaat, joille muutamat geometrian alkeet ja vieraitten kielien aakkoset kihoavat päähän. Te olette tuollaisia itserakkaita koulupoikia, mutta samalla jo fariseuksia. Herra varjelkoon sellaisista kasvattajista! Ne ovat juuri niitä, joille olisi ripustettava myllynkivi kaulaan ja — — meren syvyyteen! — — ennenkuin ehtivät pilata kokonaiset sukupolvet.

— Suokaa anteeksi, yritti herra Kaihorinta; mutta Rastaan tarkoitus oli saada hänet lähtemään. Hän jatkoi siis pysähtymättä.

— Tarvitaan rehellisyyttä, ei tuollaista valheellista hyveellisyyttä. Kaikkialla tässä maassa alkavat jo haista nuo valkeiksi sivutut haudat kuolleenluineen. Pikemmin rehellinen syntinen kuin lampaan nahkoissa piilevä susi. — — Hyvästi vain, herra Kaihokannel. Ei mitään muodollisuuksia meidän kesken. Yleensä en pidä kättelemisistä enkä esittelyistä. Anteeksipyynnöt ovat kyllä joskus paikallaan, nimittäin silloin, kun keskustelun tyyli sitä vaatii.

Ja sitten Rastas käänsi selkänsä opettajalle, alkaen keskustella Jallun kanssa piikkilankalastista, jonka purkamisesta he huomasivat voivansa ansaita hyvin. Tarvittiin vain useampia miehiä, mutta kyllähän niitä kohta ilmestyisi.

8.

RASTAAN puhe piikkilankalastin purkamisesta ei ollutkaan leikkiä. Hän oli ennenkin — puutteen pakottamana — ollut lastuutöissä ja tullut tuntemaan tämän ammatin sekä miehet, jotka sitä vakituisesti harjoittivat.

Nyt, eräänä iltana, kun ei ollut edes kahvirahoja, oli hän mennyt satamaan, tavannut siellä lastaajia, jotka juuri keskustelivat äsken saapuneen piikkilankalastin purkamisesta. Miehet eivät tuntuneet ollenkaan olevan halukkaita mokomaan työhön, käsiä ja vaatteita repimään, mutta Rastas sanoi, että kyllä hän. Ja loppujen lopuksi oli hän ottanut urakalla koko homman.

Jallu oli luvannut tulla mukaan; — missä ei Jallu olisi ollut mukana! — lisäksi tulivat likka ja Väiski, joka asusti Hermannin perukoilla nuoren, kauniin lesken, Amanda Lindin morkussa; oli jo pari vuotta asunut ja alkanut kotiutua. Sillä Manta piti pojasta hyvää huolta, hellää huolta, parempaa kuin konsanaan vihitty vaimo miehestään.

Kaksi päivää meni pojilta lastin purkamiseen. He olivat saaneet hyvän palkan työstänsä, mutta varhain oli-

vatkin he aamuisin alkaneet, myöhään illalla lopettaneet, ja verinaarmuja olivat heidän turvottuneet, jäykistyneet, pakottavat kätensä täynnä, ja heidän ruumiinsa olivat kuin suuressa tappelussa lyödyt, jokainen jäsen jäykkänä, joka lihas kipeänä kuin paise. Työnsä he olivat kuitenkin tehneet, iloisesti olivatkin tehneet, laulellen ja viisastellen ja välillä hyväsydämisen Mantan laittamia voileipiä haukaten.

Ja kun he nyt, päätettyään viettää hauskan illan Amanda Lindin luona, ajoivat autolla Hermannin kaupunginosaan mukanansa ruokatavaroita ja viinipulloja, sekä Jallun kitara, niin palautuipa heille väkisinkin mieleen ne pienet laulunpätkät, joitten sävelillä he olivat raskasta työtänsä säestäneet, helpottaneet. Iikka alkoi laulun iloisesta valssista, »missä harput ja viulut ne soi», ja kun se oli laulettu, muisti Jallu toisen laulun, laulun, jolla poika kutsuu rakastettuansa ulos, kesäiseen yöhön:

»On yö niin ihmeeen ihana...
Oi kuule, lintuni laulu soi,
et vastustella voi!»

*

Amanda Lind! Ken pojista ei olisi tuntenut Lintin Mantaa, joka oli osannut uhrautua Väiskille niin kauniisti, osannut olla tälle orvolle pirulle kaikkea, mitä hänen sielunsa kaipasi: äiti, sisar, vaimo; osannut yksinkertaisuudessaan ohjata Väiskin työhön, tehnyt hänestä aivankuin toisen miehen, tuosta ylenannetusta. Ken pojista siis ei olisi tuntenut Lintin Mantaa, ken heistä ei

olisi ollut Mantan morkussa, pullean, kirkassilmäisen, heleä-äänisen naikkosen morkussa, siellä kalliolla, korkeammalla muita morkkuja, ajurien ja ulkotyöläisten viheliäisiä asuntoja ylempänä, siellä, minne näkyi maailmaa niin paljon kuin silmä kantoi; ken ei olisi ollut kamarissa, jonka valkeaverhoisia ikkunoita aurinko ensinnä tervehti ja joille se säästi viimeisen, raukean hymyilynsä.

Lintin Manta oli poikien mielestä kaikkien Mantojen Manta. Menit sinne, ilkesit vain mennä, jo sait kahvit, saatoit saada voileivän. Sillä tiesihän Manta, etteivät poikien vatsat milloinkaan liiassa lastissa olleet. Juuri se, että hän Väiskin kautta oli oppinut tietämään ja tuntemaan poikien elämän, ilot ja surut, juuri se teki hänestä sen, mikä hän monet vuodet oli: kaikkien poikien hyväsydäminen, iloinen sisar, jonka luo mentiin silloin tällöin kuin kotiin, kuin tyyneen satamaan myrskystä ja sateesta. Kaikki pitivät hänestä, luottivat häneen. Hänelle uskottiin kaikki ne »meiningit», joita ei kenellekään »vierasseurakuntalaiselle». Mantahan kuului joukkoon, Manta oli yksi heistä.

Je kelpasi sitä katsella, millä ilolla, millä naurun helinällä hän otti poikansa vastaan, nuo villityt, jotka revittyään kätensä, riehuttuaan kipeäksi ruumiinsa jokaisen säikeen ja ansaittuaan siten muutamia kymppejä, olivat nyt valmiit uhraamaan jokaisen rovon yhteisen ilon alttarille.

Kahvit keitti Manta ihan ensimäiseksi. Hyvät kahvit. Hän oli oikein kuuluisa siitä, että osasi keittää kah-

vin, jota joi juomasta päästyäkin. Mutta kun kupit, punakukkaiset ja kullankirjavaiset, oli pöytään tuotu, muisti Väiski, että Rosberg, joka asui aivan lähellä, suutarimestari Oviruusun luona, olisi kutsuttava mukaan.

— Kutsu suutari myöskin, huudettiin Väiskille hänen painaessaan jo ovea kiinni.

Pojat olivat ennenkin istuneet iltaa suutarin seurassa ja tiesivät että suutari oli viisas mies, ajattelija, paljon lukenut ja kokenut. Arvaahan sen: kolmekymmentä vuotta oli hän istunut suutarinpöntöllä, tehnyt uusia jalkineita, rakentanut vanhoja, joutunut kosketuksiin ylhäisten ja alhaisten kanssa, kuullut yhtä ja toista ja painanut mieleensä — hänellä olikin aivan ilmiömäinen muisti — tutkinut lisäksi »itse tykönänsä tämän maailman atmosvääriä» ja tehnyt omintakeisia päätelmiä, joissa oli sikseenkin huomattavia, erikoislaatuisia ajatuksia, että niistä kerran tultaisiin vielä kirjoja kehittelemään. Sen oli suutari monastikin sanonut.

Suutari Oviruusu oli laiha ja lyhyt ja koukkupolvinen. Hänen mustat silmänsä katselivat suurina ja lempeinä, kainosti ja harhailevasti ympäri Mantan kamaria, kun hän Väiskin ja Rosbergin mukana astui sisään. Koko hänen olemuksensa näytti kovin vaatimattomalta, kuten usein henkeväin ja viisasten ihmisten. Ja kun hän siinä istui, pää niin paljon oikealle kallistuneena, että terävä leukaluu työnsi hieman ruskeahkoksi käyneen tärkkikauluksen reunan ulospäin, saattoi ken hyvänsä havaita, että hän oli ajatteluun taipuvainen sielu, että

hän todellakin oli »miettivä mies», niinkuin pojat olivat hänet ristineet silloin, kun hän ensimäisen kerran eksyi Brondalle Rosbergin mukana eikä kukaan tiennyt mikä mies hän oli. He olivat istuneet kahden kesken, hiljaisina kumpikin, ja suutari oli herättänyt huomiota paitsi ulkoasullaan myöskin sillä, että hän haki kolme kertaa täyden lautasen leivoksia ja söi ne pää kallellaan, kitukasvuisten, harvain partahaituvain herkästi värähdellessä ja lempeiden silmäin tuijotellessa haaveksuvaisina johonkin . . . ei minnekään . . .

Nyt oli hän poikain tuttava, ystävä, jutteli heidän kanssansa avomielisesti ja ymmärsi heidän työnsä niinkuin hekin hänen työnsä, joka oli tavallaan taidetta sekin, suutarintyö nimittäin, senhän kuka hyvänsä käsittää. — Niin, nyt oli juotu kahvia ja otettu vähäiset napsut ruuan alle, jota Manta valmisteli kyökin puolella punakkana, pirteänä, hyräillen kirkkain äänin. Suutari ryähteli ja keskusteli vilkkaasti pienellä, painuneella äänellään, ja joka kerran, ottaessaan sokeria lakan ja pien mustuttamilla sormillaan, kallisti hän päätänsä entistä enemmän oikealle, kohotti raukeasti kulmakarvojaan ja kehenkään katsomatta sanoi:

— Sormet niin mustana . . . kyllä ne puhtaat on . mutta se on ammattinsa kullakin.

— Niin, myönnettiin kuorossa, — ka, mitäpäs siitä, — niinhän se on, — ei siinä mitään . . .

— Juu, sanoi silloin suutari, — niin minäkin olen itse tykönäni räknännyt, että ne usein, jotka kovin ulko-

kuortansa putsaavat, ovat sisäisesti minkä mitäkin. Vaikka toisekseen, niin kyllähän ihmisen velvollisuus on puhtaudestansa huolehtia, sillä se tuo kaikki saattaa apperssipeerata sielun sisimpään asti... vaikuttaa tunne-elämään.

Yhtäkkiä kysyi Salo:

— Mistä teille on tullut mieleen ottaa sellainen nimi: Oviruusu? Eihän se kai vanha sukunne nimi liene?

— Ei se — — on se tavallaan — — se on suoranainen käännös entisestä nimestäni: Törnroos.

Poikia pyrki naurattamaan, mutta ei olisi tahdottu nauraa. Jallu sanoi:

— Se on fiksu nimi. Toista se on kuin sen miehen, joka muutti nimensä Heivaimeiksi.

Nyt oli kaikilla tilaisuus nauraa. Sanottiin, että Jallu oli keksinyt koko jutun, mutta Jallu kertoi ihan totena, että oli se sellainen mies — hullu tosin, koko lailla löylyn lyömä — joka muutti nimensä sellaiseksi.

— Se oli maalla, kertoi Jallu, — se kävi postikonttorista kysymässä kirjeitä. Me nähtiinkin joku kirje, ja niin siinä oli: Herra Antti Heivaimei.

Suutari nyt selittämään, miten hän oli tullut nimensä suoranaisena käännöksenä ottaneeksi: se oli vain hänen edesmenneitten vanhempiensa muiston kunnioittamista.

Mestari Oviruusun ajatus myönnettiin kauniiksi ja oikeaksi, ja mestari yltyi nyt filosofoimaan ihmisen siittämisestä ja syntymisestä, elämästä ja kuolemasta, kun-

nes puhe kääntyi saappaisiin ja tanssikenkiin ja — tauluihin, siis yleensä taiteeseen.

Rosberg oli istunut hiljaisena, totisena, syvämietteisen näköisenä, ikäänkuin ei olisi kuullutkaan toisten juttuja. Hänen otsansa oli syvissä poimuissa ja hänen runsasnenäinen päänsä oli nojattu käteen, jonka kynsien alla ja reunoissa oli väriä, tummanharmaata, sellaista kaikkien mahdollisten värien sekotusta.

Äkkiä hän purskahti nauramaan. Konjakki ja kahvi alkoi vaikuttaa.

— Pirujako sinä taiteesta... suutari pysyköön lestissään!

Suutari ryähti, katsahti Rosbergia ikäänkuin ihmetellen vuokralaisensa sydämen häijyyttä ja kääntyi taas toisten puoleen jatkaakseen, mutta Rosberg ei tahtonut kuulla suutarin taidefilosofiaa. Hän löi nyrkkinsä pöytään ja mölähti laulamaan, silmät pyöreinä, otsa kurtussa:

»Ei saa laulaa Rannanjärvestä,
Rannanjärvi on kuollu'!»

— — —

Ja päästyään laulun puoleen hihkaisi hän:

— Jumal'aut', pojat! Minun on vähän pirun lysti olla! Alas taide! Eläköön kauppa ja merenkulku!

Sitten hän taas nauroi; toiset eivät kylläkään tienneet, mikä häntä nauratti, mutta he nauroivat mukana, nauroivat Rosbergin nauramista.

Manta alkoi nyt kantaa ruokaa pöytään, ja jopa olivat siunautuneet poikain yksinkertaiset ostokset Mantan käsissä aivan ruhtinaalliseksi päivälliseksi.

Syödessä viehättyi Rosberg lausumaan muutamia aforismejaan, joita hänellä oli vaikka miten paljon. Suutari alkoi vaatimattomalla tavallaan tehdä vastaväitteitä. Etenkin moitti hän Rosbergin ajatelmain aatesisällön epälojaalisuutta, tarkoittaen ehkä epäloogillisuutta. Ken hänen tarkoituksistaan selvän otti. Sanoihan hän myöskin, jos oli puhe hyvästä kengästä, että kengän pitää olla kaunis, mutta samalla lojaalinen elikkä käytännöllinen.

— Tehtaan kengät ovat harvoin lojaalisia, alkoi suutari nyt selitellä, — niitä ei pitäisi kenenkään käyttää. Sanon sen ilman mitään ammattikateutta. Ne tulevat lopultakin kalliimmiksi, sillä ne eivät kestä paljon mitään, kun panevat kemiaa sinne pohjain väliin; sehän syö nahkan hauraaksi — — se on niitten konsti, enemmän saavat tuotteitansa kaupaksi.

Rosberg intoutui. Hän sanoi:

— Pidä sinä suusi kiinni! Sinä voit osata tehdä hyvän saappaan, mutta se on eri asia kuin ajattelu.

Suutari ilmoitti nyt, että Rosbergille ei sovi väkijuomat; ei sellaisen ihmisen sovi niitä käyttää, joka tulee pahaksi ja häijyksi eikä salli toisen mitään sanoa eikä tietää . . . eikä ajatella.

Rosberg nauroi suurta, toisiinkin tarttuvaa naurua. Koko sakki nauroi. Suutarikin hymyili jo, ja se oli yleensä sangen harvinainen näky.

Manta istui sattumalta Rosbergin vieressä. Hän oli iloinen ja viehkeä, ja Rosberg sai äkkiä halun likistää

Mantaa. Hän kääntyi, katseli Mantan punaista suuta ja kirkkaita silmiä, katsoi täyteläisiä rintoja — ja yht'äkkiä koppasi hän Mantan syliinsä, hyökkäsi kuin tiikeri ja nauroi ja selitti:

— Saakeli kun tää Manta on pulska likka! Mun tulee oikein paha olla.

Mutta Manta läiskäytti häntä korvalle, läiskäytti ihan totisena, ja Rosberg kääntyi jälleen pöytään päin yhä nauraen, punaisena, lämpöisenä:

— Perkele! Mun korvat soi kuin luostarin kellot. Hahhahhah!

Iikka ja Rastas alkoivat laulaa:

»Lumi se peitti maan avaran
ja luostarin kuorissa velsatahan . . .»

Jallu hyppäsi hakemaan kitaransa ja alkoi säestää.

Keväinen aurinko painui kallioiden ja metsien taa. Sen punainen loimotus värjäsi Mantan siistin kamarin, ikkunaverhot, uunin, sängyn pään . . .

Ja pojat lauloivat Jallun säestämänä:

»Kuule luostarin kellot ne soivat . . .
ne soivat . . .»

9.

HEINÄKUUN puolivälissä, kun kaupungin pöly, hehkuva kuumuus, rikkinäisten kaasuputkien haju ja asfaltin käry oli alkanut tulla aivan ellottavaksi, päättivät Salo ja Ansson matkustaa maaseudulle, johonkin Helsingin läheisyydessä olevaan majataloon pariksi viikoksi. Iikkaa he eivät saaneet vietellyksi mukaansa. Iikka oli syntynyt ja kasvanut Sörkässä, tapellut aikoinansa pikkuisten katujätkäin kanssa, ollut räätälinopissa, koulunsa käynyt, koko ikänsä hän oli ollut kaupungissa, tullut toimeen käymättä Fredriksbergin laitakyliä kauempana, jollemme ota lukuun muutamia kesäisiä soutu- ja purjehdusmatkoja Degeröhön ja Villinkiin. Hänkö siis lähtisi maalaisnavettain nurkille! Ei puhettakaan! Hän suorastaan nauraa hohotti toisten hulluudelle.

Ville ja Ansson eli Sasu lähtivät siis kahden.

Heidän yhteinen matkakassansa ei ollut kovinkaan suuri, mutta he tiesivät tulevansa hyvin vähällä toimeen.

Kolmannen luokan piletit eivät sellaisella pienellä matkalla maksaneet siihen aikaan paljon mitään, mutta kun he vaunuun päästyään laskivat varansa, huomasivat he,

että vain muutaman päivän ruokarahat olivat enää jäljellä. Entäs tupakka? Heillä eli paperossilaatikko kummallakin — Sasulla sitäpaitsi pari hyppysellistä piipputupakkaa — ja niin he päättelivät, että tupakkaa on käytettävä hyvin, hyvin varovaisesti.

Olisi voinut luulla heidän köyhyytensä huolestuttavan heitä, ja heidän mielensä olisi voinut luulla painuvan alakuloiseksi, sillä kyllähän he olivat turvattomia kuin taivaan linnut lähdettyään Helsingistä, missä sentään silloin tällöin sattui heillekin joku ansiomahdollisuus. Vaan eivätpä he surreet; mitä se olisi hyödyttänyt; helpompi, kun löi leikiksi, otti köyhyyden tuomat vastukset ja kärsimykset erikoisina kokemuksina, joista rikkaat eivät koskaan tiedä mitään, otti ne ikäänkuin armolahjoina, jotka muuttivat ihmiselämän yksitoikkoisuuden vaihtelevaksi, yllätyksistä ja kaikenlaisista vastakohdista rikkaaksi, elämisen arvoiseksi, niin että on vielä vanhanakin mitä muistelee. — Niin; miksi pitäisi köyhyys ottaa niin vakavasti kuin sekin mies, joka sattui istumaan siinä vastapäätä ja piti ärtynein mielin ja äkäisin elein koko pitkän penkin huostassaan, loikoillen siinä toisten harmina. Jokaisen täytyi nähdä, että hän oli onneton, mustaverinen mies, jolle kaikki oli käynyt ja käy hullusti; jokaisen vaunusta toiseen kulkijan täytyi hypätä tai harpata hänen koipiensa ylitse tai saada vaatteensa yhtä savisiksi kuin hänen suuret kenkänsä. Hän näytti aivan ajattelevan niin,

että koska hänen on täytynyt astua pitkä, kurainen taival työmaalta asemalle, täytyy niin monen kuin mahdollista saveutua, ja että koska hän ei voi olla iloinen, on muittenkin oltava harmissaan, jos ei muusta, niin hänen savisten saappaittensa takia.

Oli siellä vaunussa sentään vastapainoksi joku iloinenkin nuorukainen, joku pitkätukkainen, epäonnistuneesti hienoa miestä näyttelevä piikatyttöjen hurmaaja, joka heidän keskuudessaan kävi kenties kuinka suuresta laulajasta. Hän lauloi kaiken matkaa, kaikenlaisia lauluja, kaikki yhtä äitelästi, epäpuhtaasti ja omituisella kurkkuäänellä, jota tietysti pidettiin hyvänä tenorina. — Ville ja Sasu olisivat kai piankin unohtaneet tämän taiteilijan, jollei se olisi jäänyt samalle asemalle kuin hekin, tullut samaan majataloon ja esitellyt itseänsä: Sulo Sinisalo. Sepä oli sievä nimi. Sasu sanoi hänelle:

— Teilläpä on kaunis nimi.

— Niin. Sattuuhan se olemaan.

Myöhemmin saivat pojat tietää, että hänen entinen nimensä oli ollut Sikanen, että hän oli saman neiti Sikasen veli, joka paikkakunnan herrasväkiin kuuluvana neitinä tuli piankin heille esitellyksi ja jonka oli kohtalo määrännyt heidän yhteiseksi muusakseen. Niin. He tekivät eräänä päivänä runon, jonka ensimäinen ja kolmas säe oli Salon, toinen ja neljäs Anssonin. Se oli vain heidän keskustelunsa, joka aivan itsestään kiteytyi runon jaloon muotoon:

— Kas, tuolla menee neiti Sikanen — —
— Joll' ain' on niska hiukan likanen — —
— Se onkin neidin pahin vikanen — —
— Mut käyntinsä on kaunis, pikanen — —

*

Siinä he alkoivat elää, majatalossa; pienen kamarin he saivat asunnokseen, mutta heille annettiin lupa oleskella myöskin matkustajapuolen suuressa salissa. Emäntä, vaikka olikin iso ja äreän näköinen, tuntui aluksi varsin ystävälliseltä. Näytti huomanneen, että herrojahan nämä olivat, näillähän on kaikenlaisia kojeita, sellaisia laatikoita ja tellinkijalkoja mitä lienevät, maanmittareita tai muita tutkijoita. Ja emäntä ajatteli, että on varovaisinta olla näille mieliksi; vaikka tosiaankin mitä olisivat, valtion herroja; mene tiedä vaikka vanhan maanjaon tarkastajia.

Isäntää eivät pojat nähneet missään. Ehkei sitä ollutkaan, tai sitten se saattoi olla yksi noista kolmesta miehestä, jotka kaikki näyttivät rengeiltä. Vaan mitäpä hänestä. — Tämä talo näytti olevankin emännän huimenissa, emännän ja noin kahdeksan-yhdeksäntoistavuotiaan tyttären, jolla oli ilmeiset hienostelutaipumukset. Hänelle oli hankittu pianokin, jota hän kiusasi melkein yhtä mittaa, suloisen järjettömästi ja kevytmielisesti. Hän juoksenteli toimettomana sinne tänne, viserteli kuin sirkkunen ja hymyili ja hypähteli tanssiaskelin huoneesta toiseen. Pian oli poikain ja neidin kesken käynnissä silmäpeli sellainen, että emäntäkin sen

huomasi, vaikkei ollut huomaavinaan, hymyili vain ohi vyöryessään, hymyili herkutteluun luodulla suullaan, punaisina paistavilla poskillaan ja vaaleiden ripsien reunustamilla silmillään.

Ja pojille kannettiin ruokaa ja juomaa. Piika passaili heitä nöyränä, niijailevana, kunnes tuli viikkokausi täyteen ja maksamisen aika. He olivat kerrankin eläneet herroiksi. Kävelleet huvikseen ympäristöllä, tehneet pieniä luonnoksia ja piilottaneet ne, sillä he olivat tähänastisen elämänsä aikana oppineet, ettei ole terveellistä esiintyä taiteilijana, ei ainakaan silloin, kun tahtoo vuokrata huonetta tai saada luotolla syödäkseen. Se tietoisuus oli pinttynyt heihin vuosien kuluessa yhä lujemmin, se oli suorastaan liittynyt heidän itsesäilytysvaistoonsa.

Mutta nyt oli tilinteon hetki tullut. Piika kantoi heille aamukahvin kuten ennenkin, mutta tarjottimella oli lisäksi pahaaennustava paperilappu, jota he piian mentyä alkoivat lähemmin tarkastella. Eivät olleet vielä tutkimustansa lopettaneet, kun emäntä koputti, astui sisälle yhtä hymyilevänä kuin ennenkin ja sanoi, että herrat on hyvät ja suovat anteeksi, mutta se on vain sellainen tapa heillä, että aina joka seitsemäs päivä tuodaan lasku; se on vain järjestyksen vuoksi, ymmärtäähän herrat.

— Juu juul Tietysti.

— Niinpä niin . . .

He sekottivat kahvia huolettoman näköisinä ja haukottelivat, mutta kylminä olivat poikain sydämet. Ja

emäntä näytti ikäänkuin hiukan epäluuloiselta painaessaan ovea kiinni.

Pojat katsahtivat toisiinsa, hymyilivät, nauraa hissuttivat ja muuttuivat jälleen totisiksi. He olivat suunnitelleet niinikään, että kirjoittaisivat taidekauppias Stenbergille, pyytäisivät vähän rahaa ja lupaisivat hänen valita koko kesän maalauksista parhaat. Mutta tämä suunnitelma oli jäänyt toistaiseksi täyttämättä. He olivat luulleet, että saavat olla rauhassa; kun saavat sitten rahat, pyytävät laskun ja maksavat kuten herrat konsanaan.

— Pirkale!

— Mitä hittoja sille ämmälle sanotaan...

— Totuus.

— Mikä on totuus?

— Se, että meillä ei ole nyt millä maksaa, mutta olemme rehellisiä miehiä, jotka saamme pian rahaa ja maksamme.

— Niin, se on totuus meidän mielestämme, mutta emäntä pitää sitä paljaana pötynä, ajattelee, kenties sanookin, että olemme hunsvotteja, veijareita, joitten majataloksi sopisi paremmin Katajanokan tyrmä tai Turun Kakola.

— Kyllä se sen julkeaa sanoakin, tämä emäntä, se näyttää kyllä sellaiselta mummolta.

Ainoa mahdollisuus oli ottaa asia leikkinä, huvinäytelmänä. Ja niin alkoivat he keskustella jonkunlaiseen, runomittaisen murhenäytelmän tyyliin.

ANSSON

Siis mik' on neuvosi?

SALO

Sit' älä kysy!
Mun aatokseni sekoo, vaivoin enää
voin tajuta ett' elän, hengitän
ja että oomme syöstyt tähän kuiluun,
jost' ei näy tietä.

ANSSON

Kirous! Kuolema!
Täm' on jo liikaa! Tätä ei voi kestää.
Haa! Mik' on se haamu, joka lähestyy?

SALO

Maan tulen perkele!

ANSSON

Se vielä puuttui!

SALO

(hypähtää pystyyn, tempaa housunsa, levittää ne ikkunaa kohti, niin että istuinpuolen harsomaisiksi kuluneet kohdat näkyvät valoa vasten).

Oo tätä onnettuutta! Taivaan kautta
ja näitten hiiluvaisten housuin kautta
ma vannon kunnialla kuolevani
tai voittavani.

ANSSON

Sua seuraan, veli!
Yhdessä voitamme tai kaadumme!

Yhdessä kilvoitukseen! Hautamyrtit
tai laakerit nyt meitä odottaa.

SALO

Jo näen: taivaanranta kajastaa!
Mut ennenkuin se jälleen hämärtyy,
on ollut keskipäivä. Luota minuun!

ANSSON

Niin. Keskipäivä. Mutta päivällinen?

SALO

Se on kuink' onnenpyörä pyörähtää.
Mut yhden tiedän varmaan.

ANSSON

Minkä? Sano!

SALO

Uus nälkä yllättää voi vasta sitten,
kun välillä on kylläisinä oltu.

ANSSON

Oi kiitos! Sanat rohkeat voi auttaa
silloinkin, kun ei enää kalpa nouse,
kun käsi hervonnut on, jalka rampa
ja urhon aatos maahan putoaa
kuin siipirikko lintu.

SALO

Luota minuun!
Ma luotan sinuhun ja myöskin siihen,
ettei voi käydä hullummin kuin käypi.

ANSSON

Ei myöskään paremmin. Siis turha hätä
ja ahdistus on rinnassamme ollut.
Kaikk' ain' on käynyt niinkuin se on käynyt,
niin tulee edelleenkin käymään aina,
ei yhtään pahemmin, ei paremminkaan,
kuin miten käypi. Siksi huolet pois!

SALO

Pois pelko, ahdistus, te mustat korpit,
pois pahanilman linnut harmajat!

ANSSON

(hypähtää sängystä, tekee teatteri-eleitä ja -liikkeitä, lyö oikean kätensä rinnan yli sydämelleen, ojentaa vasemman ikkunaa kohti).

Oo! Katso! Kirkas päivä paistaa taas,
pois väistyi peikot.

SALO

Riemuitkaamme siis!

Poikain kamarista kajahti nyt teeskennelty seuranäytelmänauru:

— Hah-hah-hah-haa!

— Hah-hah-hah-hah-hah-haa!

Niinhän he luulivat, että kun eivät ole tietääksensäkään koko laskusta, niin se jää sillensä, kunnes he saavat rahaa. He tekivät tavanmukaisen kierroksensa riihen ohitse niittämistään odottavan ruispellon niskalle, siitä kivikkopolkua pihkalletuoksuvan metsän halki pie-

nen lammen ohi suurille niityille, missä heinä oli jo niitetty ja laitettu seipäille tai haasioille. Mutta kun he tulivat takaisin, huomasivat he, etteipä ollutkaan alettu kattaa aamiaista heille. Odottivat. Ei ketään kuulunut. Aamiaisaika oli jo ohitse. Nälkä alkoi yltyä. Kuusi säännöllisinä aikoina tarjottua hyvää aamiaista olivat heidän vatsansa saaneet sulatella, ne olivat paraiksi ehtineet tottua kylläisyyteensä, ja siksi oli nyt aamiaisetta jääminen paljon kiusallisempaa kuin joskus ennen kokonaisen päivän, kahdenkin syömättä oleminen.

Ei maistunut edes tupakka. Ja nälän kanssa kilvan kasvoi heidän levottomuutensa ja epävarmuutensa, kunnes he aivan pelolla odottivat hetkeä, jolloin asia olisi selvitettävä emännälle, sanottava totuus, jota tämä kuitenkin pitäisi huonosti tekaistuna valheena.

Vihdoin rohkaisivat he itsensä ja vetivät pitkää tikkua, kumpi menisi huomauttamaan aamiaisesta. Ja kun Salo hetkeä myöhemmin, ainaisen huonon onnensa määräämänä, arasti koputti emännän kamarin ovelle ja astui sisään, oli hän niin peloissaan, että tunsi polviensa pettävän ja huuliensa omituisesti värähtelevän, hermostuneesti, vastoin hänen tahtoaan.

Eikä suinkaan syyttä. Sillä emäntä ei ollutkaan enää se herttainen, hymyilevä emäntä, jonka he olivat oppineet tuntemaan, vaan totinen, ryppyotsainen, tuikeakatseinen syöjätär, joka vastasi, aamiaiskyselyyn, että hävetkää!

— Olen odottanut maksua. Puhutaan sitten vasta aamiaisesta.

Ville parka. Hän olisi pelastunut, jos olisi voinut suuttua, mutta suutuppas tässä. Tietysti toisella oli oikeus periä saatavansa, siinä ei ollut mitään aihetta suuttumiseen. Hän koetti selittää, että heillä ei nyt juuri sattunut olemaan, mutta he kyllä saavat.

— Tä . . .

Emäntä nousi hitaasti. Hänen vaaleat kulmakarvansa kohosivat, hänen silmänsä tulivat aivan ympyriäisiksi.

— Tätä laskua ei ole millä maksaa? Tällaista laskua!

— Niin, ei nyt. . . mutta me saamme. . . miten lienee myöhästynyt rahalähetys.

Emäntä mutisti suutansa, nosti päänsä entistä pystymmäksi ja käänsi selkänsä, meni.

Ansson näki jo Salon naamasta, että sovitteluyritykset olivat rauenneet. Hän ei kysynyt mitään. He istuivat majatalon avarassa vierassalissa sanattomina, ehkä hieman hölmöinäkin. Koko talossa tuntui olevan painostava hiljaisuus. Neitikään ei hyppelehtinyt edestakaisin eikä soittanut eikä laulanut, sirkutellut.

Sadekuuro tulla roiskahti ikkunaruutuja vasten, kohisi katoilla, sauhusi vainioilla ja viskasi tullessaan omituisen vieraan tämän ilkeän hiljaisuuden keskelle. Ihan tosiaankin näytti kuin olisi tuulenpyörteen ja sateen paino lennättänyt siihen kuljeksivan peltisepän, pienen, likaisen, karvoittuneen känttyrän, joka heitti työkalusäkkinsä suurella kolinalla nurkkaan, kirota kähähti, karisteli vettä avaran, kenties kuinka monien tuhansien tuulten ja sateiden ja päivänpaisteiden kauhduttaman

takkinsa hihoista ja liepeistä ja kuulutti sinkkiämpärin räminää muistuttavalla äänellään ovenraosta kurkistavalle emännälle:

— Kahvia ja voitaleipää ja makkaraa ja — — minä olen nälkäinen matkustavainen.

Hokmannin löyhkä alkoi tuntua ympäri majatalon salia.

Emäntä astui hitaasti saliin, haisteli ja sanoi peltiseppään katsoen:

— Kaikellaisia renttuja! Ei täällä ole lupa juopotella.

Mutta peltiseppä ei ollut kuullut yhtään sanaa, ja katsoen punaisilla, pöhöttyneillä särjensilmillään, sanoi:

— Juu! Ruokaa. Voileipää ja makkaraa. Ja kahvia.

Emäntä paukahutti oven kiinni, ja peltiseppä, nähtävästi otaksuen, että kohtahan sitä ruokaa tulee, rauhoittui, istahti sohvalle ja alkoi latailla väärikästä piippuaan nurkantakaisilla, sytytti ja polttaa lupsutteli ja sylkeä roiskutteli pitkin lattiaa.

Mutta kun piippu oli pohjillaan, eikä ruokaa kuulunut, kävellä kompuroi peltiseppä ovelle ja jyskytti hirveästi.

Emäntä ilmestyi tulipunaiseksi suuttuneena, silmät pyörivinä, mutta saamatta puheenvuoroa, sillä peltiseppä pauhasi:

— Juu! Pian sitä ruokaa kun minä olen pyytänyt! Voitaleipää ja kahvia ja makkaraa ja . . .

Hän ei kuullut, että emäntä yritti haukkua häntä, vaan otaksui emännän sanoneen jotakin sellaista kuin: Eihän sitä ajattaan voi tulla. Ja peltiseppä lopetti mahtavasti:

— Juu! Tietäkää se!

Ville ja Sasu ihmettelivät. Peltiseppä oli oikea mies, sankari heidän mielestään, pelvoton ja karski. Tuolla tavoin heidänkin olisi pitänyt aamiaista tahtoa. Mutta sitten he päättelivät, että ero heidän ja peltisepän esiintymisessä on se, että peltisepällä on rahaa, millä vastata huutonsa.

Iltapäivällä tuotiin pojillekin ruokaa. Emäntä ajatteli tietysti, että eihän niitä voi aivan syömättä pitää, sittehän ne kuitenkin lähtevät maksamatta. Mutta eipä ollut päivällinen entisten veroinen. No, mitäpä tuosta. Pojat söivät, saivat taas työhalunsa ja arvelivat nyt, ettei maksanut enää vaivaa peitellä töitään. He purkivat nyt pakettinsa, jossa kankaat olivat, ja alkoivat maalata täydellä höyryllä. Ajatelkoot mitä tahansa, ei tämä tästä somene.

Emäntä katsoi mitään sanomatta heidän hommiaan; tytär tuli eräänä päivänä, ihaili ja arvosteli maisemia ja neuvoi, että niin ja niin ja tehkääpäs oikein luonnollinen kuutamo, niin minä ostan, sanoi, minä niin tykkään kuutamosta. Mutta lopuksi kysyi, paljonko sellainen maksaisi.

— No... kalliitahan ne oikeastaan ovat... satoja markkoja, tuhansia... mutta teille se ei maksa mitään, jos saamme jättää muistoksi.

Neiti tuli kovin iloiseksi. Hän juoksi äitinsä kamariin käsiä taputellen, rallatellen ja huutaen:

— Äiti! Äiti! Minä saan taiteilijoilta muistoksi kuutamomaiseman!

Hänen palattuaan kysymään, milloin hän saisi sen, sanoivat taiteilijat, että parin päivän perästä, jos he tänään ja huomenna saavat vaivata neitiä muotokuvamallina.

— Ai ai kuin lystiä! Minä kysyn äidiltä; sanon, että istun mallina.

Salo sanoi Anssonille:

— Maalaa sinä muotokuvaa. Minä lähden mieluummin ulos. Menen tuonne suolle. Se on minusta kauniimpi kuin tuollainen letukka, joka ei ole piikatyttö eikä oikea neiti. — Minä en harrasta mitään mellansorttia.

Ansson iski hänelle silmää.

— Oikein, veli! Eihän kahden sovikaan samaa tyttöä. Sitähän sinä tietysti tarkoitat.

Salo nauroi ja myönsi toisen olevan oikeassa. Ja sitten hän lähti suolle, mutta Ansson jäi maalaamaan neidin muotokuvaa.

Ensimäiseksi kohteliaisuudeksi hän sanoi neidille:

— Teillä on puhdas ja pehmyt hipiä. Sitä on ilo maalata.

Ja neiti punastui.

Viimeiseksi, ennenkuin he siksi päiväksi lopettivat, sanoi Ansson:

— Illalla menemme kävelemään. Metsään. Siellä on suurenmoista yöllä, saattepa nähdä.

Neiti vastusteli. Hän sanoi hymyillen, että ei, mutta Ansson ei ollut kuulevinaan.

— Minä odotan teitä kymmenen aikana riihen tuolla puolen. Siinä, missä on se kummallinen kivi, se korkea, vähän tielle päin kallistunut kivi. Näkemiin asti, pikku neiti. Minä menèn etsimään kaveriani. Katsomaan, mitä hän on saanut aikaan.

*

Iltapostissa he saivat Stenbergiltä rahat, ja se teki heistä aivan eri miehet. He maksoivat velkansa, hakivat kaupasta tupakkaa,. ja vielä jäi heille muutaman päivän viipymistä varten.

Puoli kymmenen vaiheilla alkoi Ansson tulla hiukan levottomaksi. Hän katsoi tämäntästä kelloa, käveli edestakaisin ja poltti jo kolmatta savuketta.

— Mikäs sinua vaivaa? Kävelet kuin paarman pistämä härkä.

— Ei mikään. Mikäs tässä nyt vaivaisi... Menen vähän kävelemään.

— Ahaa! Onneks' olkoon!

Ansson käveli hitaasti. Hän tiesi saavansa odotella vielä kotvan aikaa, sillä talossa oltiin yhä kovin virkeinä. Tyttö huomasi hänen lähtönsä, ja Ansson oli varma, että se tulee kyllä niin pian kuin suinkin mahdollista.

Hän kiipesi kivelle, josta oli tytölle maininnut, kokoili viimeiset piipputupakkansa ja sauhutteli hiljalleen ja katseli tyyntä metsää ja puiden välitse, peltojen takaa pilkistelevää lahden poukamaa. Siellä souteli veneitä; kuului laulua, hillittyä, alakuloista naisen laulua. Taivas

punerteli selkeänä, lämpöisenä. Joku kullalla päärmätty pienoinen pilvi vaelsi kohti taivaanrantaa... vaikkei se näyttänyt yhtään liikkuvan... se oli niin äärettömän kaukana, että sitä katsoessa ihan alkoi ikävä sydäntä jäytää...

Kun tyttö vihdoin tuli, oli Anssonin mieli oikeassa vireesssä sellaisen nuoren, viattoman tytön kohtaamista varten. He kävelivät kuin kaksi lasta, juoksivat kilpaa, nauroivat ja ihailivat puita ja pensaita ja kiviä ja pehmeitä sammalikkoja, kuivia, kauniisti punertavia sammalikkoja, joita oli siellä täällä kuin mitåkin leposohvia...

He palasivat onnellisina. Alkoi tuntua siltä, että he oikeastaan rakastavat toisiaan.

He menivät puutarhan kautta, sillä tytön kamari oli sillä puolella. Hiljaa he kulkivat, ettei vain emäntä heräisi... Jos herää, hukassa ollaan, he ajattelivat.

— Kuinka sinä tulit, etteivät huomanneet?

Tyttö painoi päänsä alas, pisti kätensä Anssonin kainaloon ja kuiskasi:

— Ikkunasta... ja sitä tietä minun on mentäväkin.

Eivät olisi hennoneet erota. Monasti piti suudella siinä ikkunan alla, sireenipensaan suojassa; monast piti sanoa hyvää yötä ja syleillä... Vaan täytyihän sitä viimeinkin erota.

Ikkuna aukeni äänettömästi, kaikki kävi hyvin, kunnes ihan viimeisessä hetkessä, kun tyttö oli jo puoleksi sisäpuolella, sattui se onnettomuus, että Anssonin käsi, auttaessaan tyttöä, sattui siinä kiireessä luiskahtamaan

luvattomalle paikalle. No mitäs siitä, kun ei tyttöparka olisi niin kovasti vingaissut. Ansson hätääntyi. Hän ei edes älynnyt pötkiä matkoihinsa, vaan jäi siihen yhä pitämään tyttöä, joka ei ollut enää ulkona, mutta ei vielä sisälläkään.

Silloin se aukeni toinenkin ikkuna, aukeni äkillisellä rämähdyksellä, ja kuuluipa sieltä tiukka kysymys:

— Mitäs se on?

Ja sitten kuului topakkain askelten tömähtely sisäpuolella, ja Ansson näki vähän kauempaa, miten tyttö äkillisellä tempaisulla repäistiin kamariinsa ja ikkuna tärähti kiinni.

Sen jälkeen oli taas hiljaisuus suuressa talossa, vaikka Ansson tiesikin, että siellä tehdään parhaillaan ankaraa tiliä.

Nolona hän hiipi huoneeseensa, riisuutui hitaasti, vastahakoisesti, sillä hän ajatteli, että se on oikeastaan turha vaiva: aamulla heidät kuitenkin herätetään tavallista aikaisemmin, että ehtivät sulloa tavaransa ja kävellä asemalle ensimäisen junan tuloon asti.

Aivan oikein. Niinhän siinä kävikin. Ja kävellä he todellakin saivat asemalle, pari kilometriä, laatikoineen ja tauluineen ja muineen. — Vai vielä hevonen! sanoi emäntä; haukuskeli vielä rapuilla; kulkukoirat, sanoi, ihmisiin työntäytyvät . kujeinensa . . ole muuta virkaa, hulttioilla, kuin maleksia talosta toiseen ja pahojansa tehdä . . . siat! Häpeemättömät!

Ja kun Salo ei ymmärtänyt tämän vihanpuuskan syytä, yritti hän ruveta ensin kyselemään, sitten hän suuttui, käski akan tukkimaan kurkkunsa, koetti saada puheenvuoron hänkin, mutta emäntä pauhasi kuin ukonilma, että suu kiinni ja ulos! Ja että jäljetkin sietäisi lakaista aina tuonne asemalle asti! Retkut, sanoi, huusi ihan niin että ääni alkoi jo kaatua, tietäkääkin, ettei huoli nokkaanne näyttää tahi teille toimitetaan toisenlainen lähtö.

Ansson nauroi Salon voimatonta vihastusta ja eukon rähinää, hän nauroi oikein sydämensä pohjasta, nauroi sitä enemmän, mitä pahemmasti muija haukuskeli. Eikä hän milloinkaan virkkanut Salolle tämän metelin oikeata syytä, mutta aina kun Salo sattui siitä juttelemaan, alkoi häntä naurattaa; hän muisti koko seikkailunsa, muisti oman noloutensa, ja kaikki sen yön ja seuraavan aamun tapaukset olivat yhtä hullutusta alusta loppuun.

10.

Oli tuulinen ja sateinen sunnuntai-iltapäivä lokakuun puolivaiheilla.

Iikka oli kuljeskellut koko päivän kaupungilla. Nälkäisenä ja äkäisenä oli hän seisoskellut milloin Brondan edustalla tai Espiksen kulmassa, milloin Katajanokan sillan luona tai Eteläsatamassa. Hän oli etsinyt uhria, jolta olisi voinut kiristää vaikkapa yhden vaivaisen puuroannoksen hinnan, mutta mistäpä sellainen ihminen olisi löytynyt. Olisi kai sitä jostakin tuollaisen pikkusumman saanut, mutta ei sitä hevillä keneltä tahansa mene pyytämään.

Illan hämärtyessä hän oli jo valmis tyytymään siihenkin, että olisi tavannut jonkun yhtä nälkäisen ja yhtä pennittömän kuin itsekin oli. Mutta se sunnuntai oli yksi niitä päiviä, jolloin köyhyys oli sattunut yht'aikaa kaikille kaupungissa oleville kavereille.

Viisi miestä oli vielä maalla, jossakin Länsi-Suomen kirkonkylässä, ja niitten tuloa Iikka oikeastaan vainusikin. Ne tulisivat ensi työkseen Brondalle, sen saattoi arvata, ja jollakulla niistä olisi varmaan rahaakin. Siksi hän pistäytyi aina vähän päästä kurkistamassa kahvi-

laan: Ei mitään. Ei ketään. Siellä istuskeli vain tuo vanhojen ukkelien seurakunta: rehevä lelukauppias, jonka nauru kuului toisinaan kuin kaukainen sirkkelin ääni, joku ruotsalainen sanomalehtimies, joku poliisikamarin kirjuri, jonka likka eilen illalla oli nähnyt katuojassa; sen sellaisia, outoja, vain ulkomuodolta tuttuja ihmisiä, jotka keskustelivat milloin Venäjän vallankumouksesta, milloin merimieselämästä, vakuutellen kukin vuorostaan, että kaikki merimiehet ovat tuiki rehellistä väkeä. likkaa harmitti. Hän käveli huoneuston läpi, katseli happamena ympärilleen ja höpisi itsekseen: — Se on vale — — se on sitten vale — — kaikki merimiehet rehellisiä — — sitä ei yksikään merimies usko — —

Tuli ulos. Siellä satoi ja tuuli. Pimeäkin alkoi tulla. — Mitäs, murjuunsahan sitä täytyy — ajatteli hän, nosti taas takkinsa kauluksen pystyyn ja alkoi mennä köykkiä, tyhjä vatsa sisäänpäin imeytyneenä.

Ratakadun kulmassa muisti hän Totin, erään omin neuvoinsa taiteilijaksi kehittyneen nuorukaisen, joka asusti Punavuorenkadulla vanhan, kaksikerroksisen puutalon vinnillä. Senhän likka kyllä tiesi, ettei Totilla rahaa ollut eikä ruokaa, mutta olihan sillä aina joku lysti juttu ja se osasi edes nauraa ja olla toivorikas pahimpinakin aikoina.

Totin asuntoon mentiin ahtaita, likaisia ja haisevia keittiön rappuja myöten. Eikä se oikeastaan mikään asunto ollut; oli vain niinkuin mikäkin koirankoppi siellä pimeillä ylisillä, rikkinäisten huonekalujen, ikivan-

hain sanomalehtivuosikertojen ja muun roskan joukossa. Ei siellä ollut tuolia, ei pöytää, ei mitään, mikä olisi muistuttanut ihmisasunnosta. No olihan siellä tyhjiä olutpulloja, joita Totti maatessaan piti ultramoderneilla aatteilla täytetyn päänsä alla. Mutta hän näytti tyytyväiseltä. Eipä hän ollut kertaakaan valitellut. Päinvastoin. Hän sanoi viihtyvänsä hyvin: koko vinttihän oli hänen käytettävänään, ja piiat, jotka siellä kuivattelivat pyykkiä, olivat hyvin ystävällisiä hänelle. Eräs niistä oli sangen nätti ja viisas — sen kanssa voisi vaikka naimisiin mennä — se tuo yhtä ja toista. Totti naurahteli, katsahti likkaa ja lisäsi:

— Tänä aamuna vippasin siltä rahaa!

— Älä helvetissä!

Nyt vasta likka heräsi. — Pääsemmekö siis syömään?

— Ei niin ylpeästi, veikkonen. Minun täytyy saada väriä. Olen kyllä ollut tarkkana värin kanssa — sinähän tiedät, että kokoilen pojilta kaikki tyhjät pötkyt, jotka eivät kuitenkaan koskaan ole tyhjiä — olen aamutöikseni taaskin koonnut väriä. Katsohan! Halkaisen putket, ja sitten vasta, kun olen hetken kaapinut niitten sisuksia palettiveitsellä, voi niitä todellakin sanoa tyhjiksi. Ja kas, näin paljon olen saanut kadmiumia, näin paljon kobolttia; täss' on okraa näin paljon; ultramarinia, terraa, intianpunaista; entäs valkoista! Katsoppas millainen läjä sitä on!

— Saat minulta väriä huomenna, mutta syömistä täytyy saada tänään. Koko päivänä en ole . . .

— En minäkään. Mutta älähän hätäile. Olen sopinut Hilman kanssa niin, että hän tulee tänne vähän myöhemmin ja laittaa ruokaa. Täällä on jo priimuskeittiö valmiina. Se on . . .

— Portaista kuuluu askeleita.

— Se on Hilma. Niin, priimuskeittiö on minun omaisuuttani. Vaihdoin sen eräältä tolvanalta viidellä mitättömällä maalauksella, — selitteli Totti kiiruhtaessaan Hilmaa vastaan.

Hilma oli tummaverinen ja hänen huulensa olivat hyvin punaiset. Ja kun hän katsoi ruskeilla silmillään ja hymyili, täytyi kenen tahansa myöntää, että tyttö oli hyvin kaunis.

Hän alkoi nyt puuhailla pojille illallista. Kello olikin jo puoli yksitoista. Mutta Totti alkoi kertoa viime yönä näkemäänsä unta, ilkeää, mieltäkääntelevää, siivotonta; mutta eihän ollut pelkoa, että heistä kumpikaan kadottaisi ruokahalunsa.

Viime yönä oli ollut tavallista kylmempi ullakolla; Totti oli värissyt koko yön vanhain säkinrepaleiden ja sanomalehtien seassa. Silloin tällöin hän oli mennyt horroksiin ja nähnyt ilkeitä unia, nälkähoureita. Viimeinen niistä oli paras, se oli tosiaankin uni, jollaista ei voinut nähdä kukaan muu kuin »Lentävien lehmien» ja »Itseloistavien sikojen» maalaaja.

Ennenkuin alkoi kertoa, sanoi Totti, että hän ansaitsee tällä unellaan vielä monet kahvit, kun rupeaa sitä Brondalla kertoilemaan.

— Oli olevinaan sellainen kirkas syksyinen päivä — tuolla katuja kävellessäni ajattelin, että nenänpääni ja silmäluomeni ovat tietysti ihan punaisina — kävelin ja kävelin ja minulla oli olevinaan hyvin kiire. Olin menossa jonnekin epämääräiseen paikkaan ja naureskelin siinä mennessäni sitä, ettei minulla ollut vatsaa ollenkaan. Minä tiesin sen ja minua nauratti: Annas olla, ajattelin, mihin minä panen kahvit ja pullat, joita siellä tarjotaan. — Alkoi sataa märkää lumenräntää; oli olevinaan ilta, hämärsi jo; ja vaikka satoi, ruskotti päivänlaskun puoli niin punaisena, että kaikki talot ja kadut, koko maailma oli kuin veressä uitettu. — Minun jalkani olivat aivan märkinä, ja vaikka olikin kova kiire, piti koko aika varoa, etteivät kengänrisat tippuisi kadulle. Oikeassa kädessä minulla oli sianpotka, joka minun piti viedä lihakauppaan, jotta kauppias leikkaisi siitä leveällä kirveellään suuhun mahtuvia palasia. Siinä olikin jo lihakauppa, se sama kauppa, muistatko, missä on oven yläpuolella harmaanvihreä härän kuva, ja härällä sellainen... veitikka... kaikki pelit oikein... muistatko, sitä naurettiin kerran ohi kulkiessa. — Ovi olikin auki, ja kauppias vaaleanpunaisine paitoineen, kourat veressä, seisoi tiskinsä takana ja nauroi minulle niin että leveät, keltaiset etuhampaat näkyivät karkeiden viiksien alta — odotteli minua — tiesin, että se ihan minua odotti. Minä nauroin myöskin ja leikilläni heilautin sitä sianjalkaa — — noin, ympäri — ja lyödä jytkäytin siihen pöydälle. — Vaan eipä se enää ollut-

kaan siansorkka. Se oli — miehen pää — — lihava, pöhöttynyt, punasänkinen, sellainen homehtunut ja mähehtynyt, niinkuin olisi monta kuukautta vedessä kellunut — — saakelin inhottava nyt muistella — — mutta me nauroimme vain lihakauppiaan kanssa, ja kauppias paineli paksulla, verisellä sormellaan turvottunutta, vihreänharmaan liman ja punaisen parransängen peittämää poskea, joka jäi aina vähäksi aikaa kuopalleen, tarkasteli raolleen irvistynyttä suuta — — keltaiset hampaat, samanlaiset kuin lihakauppiaallakin — — silmät auki — — nurin, ylöspäin — — ja kurkusta riippui värittömiä lihankappaleita ja valkeita suonenpäitä. Kauppias otti suuren puukkonsa, jonka terään oli tarttunut tuoresta lihaa, viilsi ison viipaleen poskesta ja antoi minulle. Itselleen sivalsi toisen palasen. Minä söin lahonnutta, raakaa ihmisen poskilihaa. Lopuksi jäi näppieni väliin vain hauras, keltainen nahka, jonka vedin vielä hampaitteni välitse ja litsasin sitten päin teurastajan naamaa ja nauraa hohotin; teurastajakin nauroi — — nauroimme kilpaa — — ja siihen minä sitten heräsin, ja oli niin saakelin kylmä.

Sellainen se oli, Totin uni.

Ruoka oli nyt valmis: voissa käristettyä makkaraa kypsinä kuorittujen perunain joukossa, kovaa leipää ja pullo rapakaljaa. Hätäkös nyt! Pojat hyökkäsivät pannua tyhjentämään ja Hilma laittoi sillaikaa kahvin kiehumaan.

— Sinä Totti saisitkin mennä tämän Hilman kanssa naimisiin. Minä tulisin ruokamieheksi.

— Joo. Mennäänks', Hilma, naimisiin?

— En minä sinun kanssasi naimisiin; Hilma nauroi — kuka tuollaisen köyhän rotan kanssa...

Totti naureskeli ja arveli, että älähän huoli, tässä kun vain ruvetaan maalailemaan ihmisten mieliksi... kyllä sitä rahaa tulee.

Iikka ehdotti, että laitettais kerran oikea humpuukinäyttely.

— Maalataan niin saaterin nätisti, että kaikki hoksaavat, jotta nyt ne pojat alkavat osata.

— Helpompihan sellaisia valokuvia on maalata. Onhan meillä kaksi silmää, millä nähdä. Mikäs konsti on tehdä rikulleen sellaista kuin ihmiset tahtovat. Maailman yksinkertainen asia on valaa sellaisia Koli-maisemia, joita kehutaan ja joista maksetaan kymmenen, parikymmentä tuhatta...

— Ei makseta mitään taulusta, jonka kulmassa on Totin nimi. Ensin on saatava kuuluisa nimi. Täytyy olla kuuluisuus, ennenkuin on oikeus saada syödäksensä.

— Sellaista pirua se on. Mutta minun kun piti maalata erään kauppiaan muotokuva... Tietysti siitä täytyi tulla näköinen. No tulihan siitä näköinen heti, ja kauppias kehui niin pirusti; mutta kun minä seuraavalla kerralla sanoin, että nyt se olisi valmis, oli kauppias saada halvauksen. — Hyvä Jumala! se sanoi, — mitä te ajattelette? — Se on kyllä hyvä alku, mutta — —

onko tuo nyt esimerkiksi korva? Ja onkos tuo nenä? Minä koetin selittää, ettei kuvan tarvitse kuunnella eikä haistella, se on vain kuvaa — Ei! Siitä olisi pitänyt tehdä valmis. Se olisi pitänyt pilata. — Tässä se nyt on. Panen sen näyttelyyn. Hyvä niinkin: olin saanut hyvän mallin ja kahvit aina maalatessani.

— Kyllähän sitä voi maalata miten valmiin tahansa ja melkein miten tarkasti hyvänsä, eihän se pilaa... Se on se muu meininki, joka määrää maalauksen hyvyyden.

— Niin. Mutta minä teen sellaisen kuin minua huvittaa; ja niinpä sinäkin tahdot tehdä — mieleisesi.

Iikka heristi taas korviaan. Totti kysyi:

— Mitä saakelia sinä kuulet? Sinua taitaa pelottaa täällä... yöllä.

Mutta portaista kuului tosiaankin askeleita.

Hilma hätääntyi.

— Jos ovat meidän herrasväet kuulleet, kun tulin... jos ne nyt tulevat... minne ihmeeseen minä nyt menisin?

Hänet piilotettiin nopeasti. Se ei ollutkaan vaikea: olihan siellä kaikenlaista roinaa, minkä sekaan yksi ihminen katosi. Lisäksi melkein pimeä, sillä eihän Totilla ollut sähkövaloa; siellä oli vain sellainen pieni, vaivainen öljylamppu.

Jo koputettiin ovelle. Soikka astui sisään. Hänellä näytti olevan jotakin tärkeää ja kiireellistä asiaa, koskei sanonut olevan aikaa istuakaan. Vaikka mihinpä siinä olisikaan istunut.

— Mitäs hittoa sinä keskellä yötä kuleksit... ihmisiä pelottelemassa...

Soikka oli varsin totinen. Sanoi että Puukari on nyt kuolemaisillaan ja tahtoo nähdä poikia... Hittoakos siinä voit, täytyyhän kuolevan mieliksi... Muuanne nyt on vaikea päästä tähän aikaan yöstä... arvelin, että kunhan sinäkin tulet.

Hilma oli jo uskaltanut tulla piilostaan. Kovasti hän kyllä kainosteli, mutta sanoi olleen sellaisessa puristuksessa, ettei siellä pakotta viitsi kyyhöttää.

Totti nauramaan ja esitteli Hilman morsiamenaan Soikalle. Sitten lähdettiin Puukaria katsomaan, ja alas tullessa Hilma pujahti herrasväki Lindblomin keittiöön, missä hän palveli ja missä hänen vuoteensa oli.



Suuren ja korkean atelierin lamppu oli peitetty paperilla, ettei valo kovin räikeänä kiusaisi sairaan silmiä. Jallu istui sängyn vieressä katsellen Puukarin kelmeitä kasvoja, jotka värähtelivät punertavan parransängen peittäminä ja vääntyivät toisinaan kärsimysten yltyessä. Jallun nuori vaimo lapsineen oli väliaikaisesti eristetyssä nurkassa, josta kuului pojan kitinää ja äidin hyssytystä.

Totti ja likka menivät nyt sängyn luo. He näkivät heti, ettei miehestä enää ole monen hetken eläjäksi. Hän oli nyt tajuttomana, houraili nähtävästi, vaikkei hänen sanoistaan saanut mitään selvää, ja laihat, vapisevat kädet hypistelivät peittona olevaa, vanhaa päällysnuttua. Katsellessaan kuolevan luisevia, kärsimysten muut-

tamia kasvoja, tajusivat pojat, että tuollainen tulisi olemaan yhden ja toisen kohtalo... kurjuutta, vilua, nälkää; ainainen epävarmuus, ainainen levottomuus sielua kalvamassa...

Jallu kertoi nyt kuiskaamalla, miten tämä syksy oli eletty, miten kylmä tässä helvetin luolassa on ollut jo nyt, näinä viikkoina; eikä kumpaisellakaan ole ollut rahaa, millä ostaa puita. Hän katsoi Soikkaan — Soikka oli juuri tullut kaupunkiin, iltajunalla, ja löytänyt surkeassa kunnossa atelierin, joka oli joskus ollut hyvinkin hauska, kodikas ja lämmin — siksi täällä on kaikki näin, Jallu sanoi, luoden surullisen silmäyksen ympärilleen. — Soikan perintösänkykin, sellainen hieno sänky; nyt tuollainen laatikko enää jäljellä — — eihän sitä muuten, mutta kun mies tekee kuolemaa — — niin minä ajattelin, että menkööt sängyt ja kaikki, kunhan saadaan vähän lämmintä — — ja niin minä lainasin talonmieheltä sahan ja — — siinä sen nyt näette: ei ole enää sängyssä niitä korkeita, leikkauksilla koristeltuja pääpuita, ei jalkoja — — laatikko vain — — valmis arkku pojalle — — jostakin — — tuosta lattiasta muutama lauta kanneksi.

Toiset vilkaisivat lattiaa ja näkivät, että olipa siitä jo muutamia lautoja syrjäpuolilta otettukin; poltettu tietysti.

Jallu huomasi toisten ajatukset.

— Niin, hän sanoi, — kunpa olisinkin keksinyt nuo lattialaudat ennemmin, mutta eipäs tulleet mieleeni en-

nenkuin sängyn jälkeen. Talonmies katsoi kyllä epäilevästi, kun menin uudestaan sahaa — — eilen, nyt, illalla; sanoi: mitä siellä oikein sahataan? — kiilakehyksiä, minä sanoin ja viivana ulos ja tänne, ylös, lattiaa perkaamaan ja sahaamaan kamiinipuita.

Soikka naurahti.

— Siitä se tulee Jallulle tilinteko... Minä etsin huomenna toisen asunnon.

— Ei mitään. Minä isken munalukon ovelle, ja nätisti, tuolla tavalla avaimen ukolle kouraan ja sitten nostan hattuani ja sanon: Adjööö! Tack så mykky! Hehe!

Puukari käännähti, avasi silmänsä suuriksi, tuijotteli sängyn vieressä istuskelevia kavereitaan; ja sitten tulivat kyyneleet — — Hän koetti ojentaa luurangonkättään, keltaista, vapisevaa, yritti jotakin sanoa, mutta viimeinen kouristus katkaisi sanat. Loppu tuli verrattain rauhallisesti ja tuskattomasti. Hänen sinertävät huulensa jäivät hymyyn; Jallu sulki hänen silmänsä, etsi ainoan puhtaan nenäliinansa, jota oli kaksi päivää säästänyt tätä hetkeä varten, ja peitti sillä nuo ikuisesti jäykistyneet kasvot.

Pojat viipyivät atelierissa aamuun asti. Montakos tuntia siinä enää olikaan. Jallun pikkurouva keitti heille kahvia, ja niin he siinä istuivat ja juttelivat, muistelivat yhteistä vaellustaan läpi monien koettelemusten ja vaivojen. Siinä he lopuksi huomasivat, että heidän

yhteinen suruttomuutensa on ollut heidän pelastuksensa. Harvoin oli sattunut useampi mies yhtaikaa myrtymään ja happameksi tulemaan. Eikä vielä kertaakaan ollut tapahtunut, ettei aina joku joukosta olisi jaksanut ymmärtää, miten turha vaiva oli ottaa asioita niin raskaina, että niitten alle litistyy, kuten Rastas oli joskus sanonut, hän joka muuten ehkä useammin kuin kukaan erehtyi litistymään murheittensa alle. — Ja niin sitä oli selvitty kutakuinkin kunnialla ja elettiin yhä vain siinä uskossa, että kyllä se kerran valkenee, ainakin sitten, kun ei olisi väliä valkenemisesta. Vaan parempi myöhään kuin ei milloinkaan.

— Annahan olla, innostui Totti, — kunhan me vain täytetään viisikymmentä vuotta...

— Kuka meistä elää niin vanhaksi?

— Minä ainakin, nauroi Totti, — niin, silloin... ja jos ei niin vanhaksi eletä, niin meistä tulee ennemmin ukkoja, ja silloin on kaikki hyvin. Kunhan vain joutuu uusi polvi taas meidän jälkeemme, silloin on meidän vuoro sanoa: — Eeei! Ei tule mitään näistä pojista; nämä eivät kykene mihinkään; tuhrustajia, ilmanpieksäjiä, sellaisia tuulennus. tai sanotaan se latinalainen nimi, ettei naisväki loukkaannu — — ja onhan se fiinimpääkin — — no, mikäs se on... Falco tinnunculus

Joo, me lyömme rintoihimme ja teemme tauluja ystäviemme ja kylänmiestemme mieliksi — en tarkoita ehdottomasti sitä, että me alkaisimme maalata sellaista, mikä niille nyt kelpaa, mutta sellaista, mikä niille kel-

paa silloin. Ne oppivat pitämään juuri meidän maalauksiamme ainoina oikeina maalauksina — ja silloin me nauramme poikain hommille ja ideoille ja sanomme heille suoraan, että te olette laiskureita ja kerjäläisiä; huudamme meidän kunniaksemme järjestetyissä juhlissa: alas kerjäläiset! Me muodostamme osto- ja palkintolautakunnat ja kaikki helvetin komiteat, me kuulumme asiantuntijalautakuntiin, kaikenlaisiin toimikuntiin, valtuuskuntiin ja johtokuntiin ja hallintoihin ja jaostoihin ja tiedämme kaikki, tunnemme kaikki, ymmärrämme kaikki. Me perustamme uusia seuroja, saamme rintoihimme ristit ja ruusut ja vaikka mitkä hiton ripellokset ja meistä tulee tohtoreita ja kunniatohtoreita ja professoreita ja — ritareita. Astumme arvokkaina, toiset, — kuten tämä likka, jolla olisi selvät lihomislahjat — ihraisina kölhinä, totisina ja tärkeinä astumme ja tervehdimme vain niitä, joita arvomme antaa tervehtiä; meillä on omat erikoistapamme — olemme originelleja — yhden suu vääntyy käsittämättömistä syistä ylimieliseen ja hieman happameen hymyyn; toisen pää kohoaa luonnottoman pystyksi, kulmakarvain asento — toinen alempana toinen ylempänä — on merkkinä siitä, että hän on tottunut monokkeliin, mutta hänen äkäisesti taivutetut viiksensä ja hänen suupieliensä ja koko olentonsa tarmokkaat piirteet muistuttavat leijonankesyttäjää; kolmas tullaan tuntemaan siitä, ettei hän naura, ei edes hymyile koskaan, että hän on aina kuin kärsivä Kristus; neljäs tiedetään niin haja-

mieliseksi, että hän menee kolmansiin naimisiin väärän ihmisen kanssa eikä huomaa koskaan erehdystänsä. — Niin, ajatelkaas pojat sitä seurakuntaa. Koettakaapas kuvitella. Kun me satumme, sanotaan nyt me kolme, tahi mitä meitä on, neljä, johonkin, niin saattepa nähdä, kuinka ihmisillä riittää kuiskuttelemista . . .

Iikan raakamainen haukottelu katkaisi Totin kuvitelmat.

Päivä valkeni, talonmies pihalla availi porttia ja kolisi pihalla joittenkin astioiden kanssa. Hetkistä myöhemmin kolkutettiin ovelle. Talonmies. Tuli sahaansa. Jallu antoi sen kiireesti ja kiitteli. Mutta mies ei pitänyt kiirettä. Hän katseli miettiväisenä lattiaa.

— Hm . . . Täältäkin revitty ja sahailtu . . .

Sitten hän kohotti harmaat silmänsä, tuuheitten kulmakarvain alla piileskelleet, ja kysyi, että mitäs helvettiä tämä oikein on ja mitä ne meinaavat, ja katseli taas hävityksen jälkiä.

Jallu sotkemaan, ettei ne ole koskaan mitään meinanneet sellaiset joutavat laudanpäät.

— Eivätkä kannatusparrut eteisessä? kysyi talonmies.

— Niin, ei nekään, virattomina törröttäneet parrunpätkät — — vastuksina siellä olivat ja synnin aiheena vain — — sai niitä monastikin pimeässä kirota — — ja nyt ne ovat ainakin lakanneet mitään meinaamasta, sillä ne on poltettu. Tässä. Tässä näin — — kamiinissa.

Ja Jallu nauroi ja taputteli kamiinin lämmintä kylkeä.

Tähän selitykseen ei talonmies kuitenkaan tyytynyt. Hän heilutteli hiljaa sahaansa ja itsepäisesti katseli tärveltyä lattiaa. Lopulta puhkesi hän haukkumaan ja uhkasi kyllä pitää huolen siitä, että sellaiset herrat saavat oitis muuttaa.

— Täält' on jo yksi herra muuttanut, — ilmoitti nyt Jallu, nostaen liinan kulmaa, niin että Puukarin elottomasti hymyilevät kasvot näkyivät kalvaassa aamun sarasteessa.

Syntyi hiljaisuus. Vaistomaisesti otti talonmies hatun päästään, seisoi hetkisen kuolleen kasvoihin tuijotellen, ryähti sitten ja alkoi hiljaisella äänellä kysellä, milloin Puukari oli kuollut ja mikä sitä oli vaivannut. Ja lähtiessään, seistessään vielä eteisessäkin hatuttomin päin, sanoi, että eihän se muuta, mutta ettei isännöitsijä vain huomaisi noita lattioita ja muita — siitä olisi vain sellaisia selkkauksia ja rettelöitä — se on nähkääs niin joutavan tarkka tuollaisesta — vaan kyllä kai herrat taas laittavat kuntoon.

11.

Stenbergin ja Lennartsonin taidesalongit olivat tähän asti olleet pääkaupungin ainoat taidekaupat. Nyt kesän aikana oli ilmestynyt kaksi uutta, pääasiassa keskenänsä kilpailevaa taidekauppaa.

Toisen näistä uusista salongeista perusti puutarhuri Engholm, puolikuuro, Michelangelon näköinen mies. Hänen nenänsä oli kerran maailmassa erään rantajätkän nokinen nyrkki asettanut kerta kaikkiaan toiselle poskelle ja litistänyt niin moneen solmuun, ettei siitä ilma tihahtanutkaan. Siksi olikin suuri vaiva saada selvää hänen lauseistaan, jotka rakenteeltaankin olivat san^en omituisia. Hänen salonkinsa oli entinen maitopuoti. Siellä hän osti, ja olisi mielellään myynytkin, jos olisi vain käynyt ostajia. Siellä hän myöskin itse maalaili. Kuultuaan kerran pojilta, että eräät maailmankuulut taiteilijat ovat alottaneet vasta keski-ikäisinä, innostui Engholm hönöttämään:

— Saamari! Minäkin rupean maalaamaan. Kyllä minä tiedän millainen maalauksen pitää olla: vahfa työ ja puhdas tekniikki.

Ja eikös tuo hullu alkanutkin maalata! Kun Salo ja Väiski kerran menivät hänen kauppaansa, seisoi Engholm

siellä suurentamassa värillistä postikorttia. Hän laski nyt palettinsa lattialle, alkoi jutella ja näytellä ostamiaan maalauksia — enimmäkseen poikain pilallemenneitä töitä — ja selitteli kenestä tulee hyvä »taidelia», kenestä ei. Siinä sitten pois lähtiessä sattui vielä niinkin hullusti, että Salo astui Engholmin paletille. Jos ei Engholmin mieltä olisi sillä kertaa painanut suurempi suru, olisi hän tullut kovin pahoilleen ja moittinut Saloa valituin sanoin, mutta nyt hän nostaessaan palettia vain pari kertaa sanoi puoliääneen ja tuskaisesti: ai-ai! Ei sen enempää. Sillä hän oli juuri aikonut ruveta purkamaan sydäntänsä pojille.

— Mitäs minun pitikään, hän alkoi — niin, että nyt se ympärileikattu, se juutalaisäijä — — Lönnkammer — — aikoo lyödä minut laudalta. Se on perustanut galerian sekin. Kuuluu myyvän melkein vaikka mitä; vanhoja maalaisämmien rasvaisia silkkiliinoja, hikisiä hevosloimia ja ludesaumaisia kirstuja; tauluja, tuoleja, pöytiä, teetä ja piru ties mitä. Se on minusta yhdentekevää; mutta harmittaa, kun se ihmisille juttelee, etten minä ymmärrä taiteesta mitään. Jos niikseen tulee, niin minä voin kyllä ymmärtää, että kaikki ne taideliat on hyviä, jotka on kuuluisia. Ei ne muuten ole kuuluisia — — luulee, ettei kenellä hyvänsä ole siksi paljon tietoja — sivistystä. Kun esimerkin vuoksi menemme vuosisatoja taaksepäin, niin nykyään maalataan toisin — — kyllä se pitää olla puhdas tekniikki. Se on järjellisyyden kannalta sanottuna oikeutettu, että vaa-

timusta pitää olla kaikessa. Eikös niin? Juu. Ja järjestelmällisyyttä...

Pojat myöntelivät, ja Engholm innostui yhä enemmän, kunnes kuulijat eivät ymmärtäneet yhtään mitään ja sanoivat kesken kaiken hyvästi.

Israel Lönnkammer, raihnainen mies, jonka juutalaisnaama jonkunlaisen alasaksalaisen sekoituksen saaneena muistutti ketun naamaa, oli Engholmin vaarallinen kilpailija. Heti alussa saattoi huomata, että hän tosiaankin löisi toisen laudalta. Hän oli nyt, poikain palattua kesälaitumilta, järjestänyt pienen juhlan, ja niille, jotka sinne menivät, oli hän hyvin ystävällinen, alkoi heti kauppoja hieroa ja kontrahteja tehdä. Ja moni poika sai sinä iltana käsirahat ja piirusti nimensä sopimuksen alle, jossa sitoutui myymään niin ja niin monta maalausta viidelläkymmenellä tai viidelläkymmenelläviidellä markalla kappaleen. Pojat arvelivat, että mitäs, joutaahan sille jotain rojua työntää vaikka sellaisillakin hinnoil!a. Mutta siinäpä he erehtyivät. Israel tahtoi valita. Ja vielä erehtyivät pojat uudestaan, kun kantoivat hänelle lähipäivinä melkein kaikki valmiit maalauksensa — rahaa oli tarvis — ja jättivät valikoitaviksi siinä uskossa, ettei Israel kuitenkaan parhaita hoksaisi valita. Israel nauroi nyt sydämessänsä. Nyt oli hän tehnyt hyvät kaupat. Kaikki oli tähän asti käynyt hänen suunnitelmainsa mukaan. Nyt kannatti hänen maksaa kohtalainen palkkio jollekin taiteilijalle, joka valitsisi parhaat maalaukset.

Hän aivan virkistyi. Hänen alituisesti löysä vatsansa asettui, ja hänen läkähtyvä sydämensä tasaantui. Hän meni taiteilija Yllilän luo, kutsui luokseen, kestitsi hyvin ja antoi tämän yksinkertaisen sielun valita. Eikä kulunut täyttä kuukauttakaan, kun Israel Lönnkammerista tuli koppava herra ja kohta oli hän poikien kanssa vihoissa. Hänellä oli nyt aika pino poikain töitä, ja jo syysnäyttelyn aikana nähtiin, mihin Israel pystyi. Kun pojat toivoivat myyvänsä näyttelystä jotakin, niin Israel pani lehtiin ilmoitukset, joissa arvoisalle yleisölle kuulutettiin, että hän, Israel Lönnkammer, myy »suuren määrän samojen taiteilijain teoksia halvemmilla hinnoilla, eli 16 m. 50 p. alkaen 100 ja 175 mk.» Kun arvoisa yleisö kiiruhti ostamaan näitä halpoja maalauksia, ei Israelilla ollut yhtään taulua alle parin sadan markan.

— Ne on myyty, hän sanoi, mutta niitä tulla kohta uusia.

Toisessa ilmoituksessa hän tiedoitti myyvänsä myöskin kuuluisain taiteilijain teoksia, kuten Jalo Nikolai Rautenfeltin, Yrjö Penttilän, Aleksanteri Yllilän ja Eric-Fellmanin maalauksia, sekä Bylundin y. m. s. mestarien kuvanveistoksia. Pojat ihmettelivät, että Rautenfelt ja Bylundkin olivat joutuneet Israelin kauppalangoiksi. Bylundkin, jonka tapana oli sanoa huonosti puetuille pojille: Alas kerjäläiset! Myöhemmin tämä asia selkeni: nämä herrat olivat osakkaina Israelin kaupassa, jota oli nyt laajennettu ja siistitty.

Tämä ei vielä mitään, mutta se oli jo pojista liikaa, että seuraavassa Taiteilijaseuran kokouksessa tahdottiin,

Yllilän aikaisemmin tekemän ehdotuksen perustalla, valita Israel Lönnkammer Taiteilijaseuran jäseneksi. Pojat olivat päättäneet, että siitä ei tule mitään. Kun nyt alettiin uusien jäsenten vaali, ja Israelin vuoro oli tullut, alkoivat toiset nauraa hohottaa ja toiset sanoivat, että se se vielä puuttuisi. Mutta Yllilä veti taskustaan paperin ja alkoi lukea värisevin äänin, polvien vavahdellessa ja käsien täristessä, huudahdusten ja naurun tämän tästä keskeyttäessä: »Katsoen niihin ainoalaatuisiin ansioihin, joita taidekauppias Israel Lönnkammerilla on taiteemme, etenkin nousevan taiteemme ystävänä sekä nuorten taiteilijain tukijana, kuin myöskin siihen, että hän tästälähtien aikoo kokonaan antautua taiteen palvelukseen ja siten joutuu välittömään yhteyteen taide-elämän ja taiteilijain kanssa, pitävät allekirjoittaneet aivan luonnollisena, että herra Lönnkammer valitaan Taiteilijaseuraan. — Tämä valitseminen on oleva Taiteilijaseuran jäsenille kunniaksi, jota paitsi se on heidän suoranainen velvollisuutensakin.

Jalo Nikolai Rautenfelt.
Anton Bylund.
Eric-Fellman.
A. Yllilä.
Yrjö Penttilä.»

Annerfelt pyysi puheenvuoron.

— Ei me tänne juutalaisia tahdota. Meillä on jo tatareista tarpeeksi vastusta.

Kaikki tiesivät hänen tarkoittavan Schituroffia, joka kerran oli pitänyt ikimuistoisen puheensa siitä, ettei

kannata ostaa syysnäyttelystä tauluja seuran arpajaisiin, kun Saksasta saadaan monta kertaa halvemmalla yhtä suuria maalauksia.

Pojat nauroivat; puheenjohtaja koputti hiljaisuutta ja ehdotti, että äänestystä jatkettaisiin. Sonninen huusi puheenvuoroa pyytämättä:

— Kaikkea hittoa täällä keksitään. Mutta minä sanon, että siit'ei tule mitään! Repikää koko ehdotuslista. Sitä miestä ei valita; ja jos se nyt valitaan, niin se potkitaan ulos myöskin! Täällä tiedetään . . .

Jallu oli vähän hutikassa. Hän keskeytti:

— Ei tipu Joonaalle viinaa!

Sonninen huusi Jallulle:

— Turpa kiinni!

Mutta Jallu oli sillä päällä, ettei hän totellut.

— Kaikkia perkeleen sionilaisia tänne pitäisi saada. Ei kävele! Hautukoon helvittiin!

Naisväki oli kauhuissaan. Pojat nauraa hirnuivat. Sonninen uudisti:

— Turpa kiinni! Tai pääset pellolle! Täällä tiedetään, millaisia palveluksia herra Lönnkammer on tehnyt erityisesti juuri nuoremmille taiteilijoille. Ja siksi minä sanon: valitkaa! Se mies potkitaan täältä ulos kanss'! No! Ei minulla muuta ole.

Mutta Jallu oli kenenkään tietämättä varustautunut tätä kokousta varten erikoisella tavalla. Kun äänestys oli toimitettu ja herra Lönnkammer hyljätty kahdella-

kymmenelläviidellä äänellä kahtatoista vastaan — kaikki eivät halunneet ollenkaan äänestää — silloin kiiruhti Jallu eteiseen, palasi pieni posetiivi remmillä kaulaan ripustettuna ja alkoi veivata ja itse leveästi hymyilevin suin mukana rallattaa.

Syntyi yleinen hämminki ja nauru. Kokous lopetettiin ja suuri joukko poikia tulvahti kohta Sonnisen ja Annerfeltin ehdotuksesta Hultin kellariin, missä he ottivat haltuunsa erään syrjäisen huoneen.

Sinne tilattiin nyt ruokaa sekä juomaa ja Jallu pantiin soittamaan posetiivia, kosk'ei hän sanonut syömistä tahtovansa.

Hetkistä myöhemmin ilmestyivät Pummi ja Ponkki, tukeva ja punakka, miellyttävän originellisti pukeutuva aatelispoika, joka oli tervetullut mihin tahansa iloiseen joukkoon. Hän oli nyt ollut kateissa toista vuotta, maalla, ukkojen ja akkojen parissa, kylätansseissa ja talkoissa, pelloilla ja kujilla ja tyttöjen aitoissa.

Kolmaskin mies oli heidän mukanaan: mustatukkainen, kaunis nuorukainen, totinen, vanhojen roomalaisten tyyppi. Hän oli nuori kuvanveistäjä, jota sakki ei vielä ollenkaan tuntenut, sillä hän oli käynyt erään maaseutukaupungin taidekoulun ja aikoi vasta ensimäistä kertaa asettaa töitänsä näytteille pääkaupungissa. Annerfelt tunsi hänet ennestään ja selitti toisille, että se on etevä poika. Hänet sijoitettiin Markus Herttuan viereen; kuvanveistäjiä molemmat, paremmin juttu sujuu, ajateltiin.

Pummilta kysyttiin, missä hän oli viipynyt. Hän

tekeytyi matkustavaksi maalaisherraksi ja kuvitteli toisten huviksi seuraavan kertomuksen:

— No kun me tämän Ponkin ja tuon kuvanveistäjän eli kolportöörin kanssa jouduimme tuonne vesien takaisiin kyliin, niin siellähän sitä viivyttiin. Yövyttiin siinä Hyytiäis-vainaan sisarenpojan talossa, jos muistatte sen punaiseksi maalaamattoman keltasen kartanon, täältä mennessä oikealla, sieltä tullessa vasemmalla puolella sitä maantietä, joka kulkee siitä Kokkosen Juhan pellon peritse. Siitä lähtee, sen talon rannasta, ves'massina aina aamuvarhaisella — tahi ohitse kulkiessaan siinä poikkeaa — ja silläpä sitä jo piti tulla, mutta ne olivatkin, talon ihmiset, menneet aamulla ahdosta puimaan ja vaikka sitä oli illalla penätty, että meidät on aamulaivalle herätettävä, niin eihän mitä. Kovettiinhan niille sitte, vaan mitäpäs ne, nauraa muhottelivat ja sanoivat, ettei myö roahittu herroja herättää, kun näytti niin makkeesti nukuttavan. — — Vaan kyllä se olikin olemisen arvoinen se kesäinen aamu siellä Vasikkalahen rannoilla: siinä kun aamukasteista nurmikkoa paljain jaloin astelit ja lintuin laulua kuuntelit . . . ja sitte kun tallasit sellaiseen vetelään, lehmän laittamaan pannukakkuun, niin että se varpaitten välistä vain pursuili . . . niin jo se oli viihtyisä tunnelma, oikea maalaistunnelma — — tällaisille kaupunkilaisherroille — —

— Millaisia herroja täällä sitten on? kuului matala ääni oven raosta ja turpea naama sikaareineen pistäytyi huoneeseen.

Jallu hihkaisi:

— Ahaa! Setä Kivelä! Tuleppas nyt miesten sakkiin. Tämä on minun vanha biljardikamuni.

Hän veti Kivelän papan esille, löi olkapäälle ja kehui:

— Tällainen vain jullikka, mutta saakelin jempti setä biljardia hakkaamaan. Ja taiteen ystävä. Sillä on, pojat, kuulkaapas, sillä on Edelfeltiäkin. Pirunmoinen kokoelma tällä samalla Taavetilla.

Ja sitten painoi hän liikemies David Kivelän istumaan, kaatoi hänelle lasillisen konjakkia, veisaten:

»Housut jalkaan, Taavetinpoika,
ku-in tuu-u-lee-ee Herran nimeen:
Housut jaa-a-aa-alkaan,
housut jaa-a-aa-alkaan,
housut jaa-a-aa-alkaan,
housut jaa-alkaan!»

— No, setä, miten se on meidän mökkikauppojen kanssa?

— Mitäs, aletaan rakentaa vaikka huomenna.

— Mutta tuo jätkä, tuo laihanaamainen räätälin sälli tuolla pöydän takana, se tarvitsisi myöskin mökin. Sen nimi on Sonninen.

Kivelä nousi, antoi paksun kätensä Sonniselle ja kumarsi:

— Olen kuullut . . . olen kuullut . . . jassoo . . . vai niin! Jaha! Sonninen. Minun nimeni on Kivelä. Yks' tavallinen krekkula vain . . papinkirja puhdas . . . tuntomerkit: mielenvikainen, pelkää junaa. Tehdään vain mökit molemmille. Ne on kahden viikon perästä valmiit. — — Atelieri ja keittiö ja yläkertaan kamari. Selvä!

Selvä on! Kättä päälle todistajain kuullen. Maksetaan kun jaksetaan. Eiks' juu?

Ja niin saivat Vuorikoski ja Sonninen Helsingin lähistölle mökit, joille he antoivat nimet: Humala ja Krapula.

*

Pitkistä ajoista otti Ponkki sen verran liikaa, että kadulle tultua eksyi muusta sakista. Hän oli kävellyt ajatuksissaan, ja yht'äkkiä huomasi hän olevansa ypöyksin keskellä tyhjää katua, Kolmannella linjalla. Ilma oli lauha. Sataa tihuutteli.

Eräässä kulmassa seisoi ikävystynyt poliisi. Mitäs, Ponkki sen luo.

— Nyt sitä saisi olla viinaa.

— Jaa, poliisi naurahti, — ei ole minulla viinaa.

Mutta Ponkki selitti itsepäisesti, että kyllä sitä vain pitäisi saada. Pitäisi sitä nyt löytyä mistä tahansa; juuri nyt, kun on taasen juhannus ja aurinko — — missä lienee — — ja kuu paistaa — — jaa, eipä näy paistavan kuukaan.

Yhdestä ja toisesta syystä vähän särkyneellä äänellään alkoi hän nyt lauleskella:

»Mä tiedän virran, miss' ei vesi jäädy,
ei paista aurinko, ei loista kuu . . .»

Hyväntahtoinen poliisi oli kovin huvitettu. Hän kysyi ajurilta, joka hiljalleen ajeli siitä ohitse:

— Kuulkaas, ajuri, sanoi, totta kai te tiedätte paikan, mistä tämä herra saisi viinaa?

— Ei tot nyt arvaa sanoo, mut eiköhän sitä löytyis. Ponkki toivotteli poliisille onnellista uutta vuotta, ja niin lähdettiin.

Ajuri pysähdytti jonnekin pimeälle takapihalle, kuljetti monen sokkelon kautta ja koputti vihdoin: kolme pitkää, kaksi lyhyttä. — Hetkistä myöhemmin oli heidät viety puoleksi maan alla olevaan, entiseen leipomoon, joka nyt, viinakauppojen äsken tultua suljetuiksi, palveli viinakeittiönä. Päästyään lämpöiseen, alkoi Ponkki tuntea suloisen raukeuden jäsenissään ja nukahti.

Keskellä yötä hän heräsi; mietti ja mietti; muisteli eilisen illan menoa — — poliisiin ja ajuriin asti muisti katkonaisesti — — muuta ei enää; kotiin kai hän ajurilla ajoi — — siksi hän ei mitenkään käsittänyt, kuinka oli joutunut tähän outoon paikkaan, josta ei vielä pimeän tähden saanut mitään selvää. Hän alkoi kuvitella jos jonkinlaisia mahdollisuuksia. Pää oli yhä aivan sekaisin ja silmissä kipinöi. Vähitellen hän alkoi hiukan erottaa ympärilleen: joku pakkalaatikko oli siinä ihan lähellä. Muista esineistä hän ei saanut selvää, mutta ne saivat hyvin kummallisia muotoja hänen sameissa ajatuksissaan. Rapinaa . . . ikäänkuin pienten sorkkain kapsutusta lattialla . . . Hän sai ihan täyden varmuuden siitä, että pienen pienet sorkat siellä kapisivat . . . Nyt ne kiipesivät laatikon reunaa pitkin . . . luiskahtelivat

taas kiipesivät . . . ja siinä se oli . . . pikkuinen, pikkuinen piru-parka laatikon reunalta kurkistamassa . . . punaiset sarvet . . . vihreät silmät . . . ja tulenkarvaista

kieltänsä se pisteli yhtämittaa ulos ja nauroi äänetöntä naurua... Ponkki kohottautui istumaan — piru katosi.

Oli kai aamu tulossa. Päivä alkoi juuri sen verran vihertää, että saattoi erottaa yhtä ja toista ympärillään: pulloja, pari tuolin rania — yhdessä nurkassa muuripata, jonka päällä lautoja ja — — viinankeittovehkeet — — sieltähän kuului hiljaista, säännöllistä tipahtelua. Jostakin hämärästä nurkasta siellä uunin luona kuului outo ääni:

— Hei kaveri! Jo täällä olisi himpun verran. Eiks' tekisi hyvää pieni kupponen.

— Koskas se on pahaa tehnyt! vastasi Ponkki, vääntäytyen istumaan vuoteensa reunalle ja huomaten samalla, että oikeinhan siinä olikin jonkunlainen vuode.

Uunin nurkasta ilmestyi nyt pitkä miehen huikale, metsärosvon näköinen; kuppi kädessä tulla heilui, makuulavan reunalle istahti ja sanoi:

— Siinähän sitä olisi, aluksi, maistiaisiksi. Pitäisi sen kelvata.

Ponkki piti viisaimpana tunnustaa, että kyllä se hyvää on ja vielä parempaa se tekee. Sitten hän alkoi ajatella lähtöä, osti limonaatipullollisen viinaa evääksi, jätti myöskin yösijasta kympin, vaikka mies sanoi:

— Mitäs turhia! Vierailemaan te illalla tulitte, hehheh, sanoitte sukua olevanne... No kiitoksia paljon! Käykää vastakin.

*

Soikka oli muuttanut. Mutta hän oli joutunut ojasta allikkoon.

Kun Ponkki viinapulloineen tuli hänen luokseen, oli hän vielä sängyssä. Matami Pettersson avasi oven ja sanoi, että herra Soikka taitaa nukkua vielä.

Soikka huusi:

— Piruko täällä unta saisi. Kylmä kuin hangella. Matami saisi lämmittää enemmän.

Matami, laiha, itkeneen näköinen akka, tuli nyt niijaillen selittämään, että se on nyt sellaista, että kun se Pettersson itse on maannut taas pari viikkoa sairaana — — se on sellainen — — terveydeltään heikko; ja sitte se on aina niin kärtyisä, ja kun rahat on sillä, niin ei ole millä ostaa halkoja.

Soikka antoi eukolle viisikymppisen halkorahoiksi ja ihmetteli:

— Sairaana? Onhan sen kiroilu kuulunut joka päivä aamusta iltaan.

— Sitähän se on juuri äitynyt kiroilemaan, kun se on niin sairas.

Ja toinen käsi oven rivassa kertoili vesikatseinen vaimo, miten sillä Petterssonilla kolmattakymmentä vuotta sitten oli kovasti paljon niitä tuperkeleitä, ja sitte lääkäri sanoi, että ne koteloituivat. Nyt oli eilen tohtori täällä ja selitti, että se on sitä samaa tautia, sitä — — ja sellaiseen vauhtiinsa on nyt päässyt, ettei siinä enää mikään auta. Niin sanoi tohtori, kun Pettersson kovasti kiroili ja äkäili, että piruako siinä kuolevalle miehelle

valhettelet. Kyllä minä tiedän, sanoi, että kuolen tähän, ja antaa vain kuulua, montako päivää on jäljellä. No tohtori sanoi ettei niitä enää montakaan ole, päiviä, Petterssonilla. Niin Pettersson yltyi siitä kauheasti kiroilemaan ja solvaamaan tohtoria, että sika ja roisto ja vaikka mikä, että valhetta vai vielä olisit yrittänyt, puoskari; ihan sai näet kohtauksen, sellaisen tukehtumispuuskan ihan, kun ne on nähkääs kurkussa ne mitä ne on ... — perkuleita. Niin siitä kun saatiin selkenemään, niin tohtori kun oli siinä ja minä olin, — Petterssonska kertoi silmiään kuivaillen, — niin kun älysi meidät, niin kirosi kuin peto, jumalaton, ja menkää helvettiin töllistämästä, sanoi, niinkuin ei muuta tekemistä olisi sinullakin, lutkalla, sanoi; ja sitte kun vielä tohtorille, että korjaa, tölhö, raatosi pihalle; peri tuolta akalta maksu, sanoi; sille saatanallehan ne jäävät kaikki rahat ja muut.

Petterssonskan näivettynyt vartalo vetäytyi yhä enemmän käppyrään, ja katkerasti itki vaimo-parka, kertoessaan miten oli varoittanut miestään siitä kiroilusta ja jumalattomuudesta, että helvettiin vielä joudut, ja miten mies vain huusi itsensä ihan siniseksi ja tukehtua oli, solvasi kaikellaiseksi ja sanoi, että kun on tällaisessa helvetissä ollut yli kolmekymmentä vuotta, niin olkoon iankaikkisesti.

Petterssonska-raukka. Hän piteli seteliä vasemmassa kädessään, kuivaili alituiseen silmiään oikealla, ja uikutti kuin raadeltu lintu, että mitä hän, poloinen, lienee tehnyt; parastansa on koettanut eikä ole toiselle

muuta kuin helvetin valmistanut. — Pyydeltyään vielä, ettei vain herra tykkäisi pahaa tällaisesta — vaan kun sitä on niin sydän täysi — niijaili Petterssonska ja hiipi kuin varjo eteiseen ja miehensä luo, jonka kiroilu alkoi kuulua jälleen.

— Sepä on karski äijä. Sitähän pitäisi mennä katsomaan, ehdotti Ponkki, jota erikoiset tyypit aina huvittivat.

— Liekö tuossa paljon katsomista . . . Kuulemista enemmän . . . vaan mitähän tuo arvelisi, jos veisimme sille pienet naukut tuosta sinun pullostasi.

— Tietysti! Enhän minä pullotta aikonutkaan.

Vähäisen pelon vallassa koputtivat he ovelle ja astuivat Petterssonin luo, joka läähätti hikisenä ja karvoittuneena ja rypisti hirveästi tuuheain pensaitten saartamia kulmiaan.

Soikka kysyi:

— Kuinka Pettersson tänään jaksaa?

Pettersson availi kuivaa suutansa kuin veneeseen nostettu ahven, loi kysyjään lyhyitä, halveksivia silmäyksiä, ja hänen huulensa näyttivät muodostavan kaksi sanaa: »Haista p . e!» mutta hän ei sanonut niitä ääneen, vaan liikautti torjuvasti suurta kättänsä ja vaikeni.

Soikka purskahti nauramaan, mutta Ponkki sanoi:

— Etkös sitä näe kysymättäkin, moukka! Pettersson on hyvin sairas ja kuolee kohta kuin itikka.

— Kuolee kuin mies! kajahti nyt sängystä.

— Merkillisen luja ääni Petterssonilla, jatkoi Ponkki. — Minä olen tohtori ja luulen totisesti, että se virkaveli erehtyi, joka sanoi teidän kohta kuolevan. Hitto soikoon! Jos minä saan hoitaa Petterssonia, niin huomenna nousee pian jalkeille. Te olette vain vilustunut ja sen lisäksi teitä vaivaa eräs vika, joka ei kuitenkaan ole niin vaarallinen. Sen latinalainen nimi on äkäpussianus ja se paranee tavallisesti sillä aineella, jota minulla on mukanani.

Pettersson oli pari kertaa yrittänyt keskeyttää, mutta Ponkki jatkoi niin nopeasti, ettei auttanut muu kuin kuunteleminen. Ja lopuksi näytti Pettersson arvelevan, että jospa tosiaankin jäisi eloon. Hän sanoi:

— Mitä helvetin roppia se sellainen on?

— Se on vain sellaista — — se olisi otettava kahvin kanssa. Jos pyydätte matamin tuomaan kahvia.

Petterssonin sänky oli oven kohdalla, ja hänen vieressään sängyssä oli pitkä merenruokoinen vapa, jonka paksummalla päällä hän alkoi nyt hakata ovea; ja kun matami ilmestyi huoneeseen, komensi Pettersson:

— Tule tänne! Lähemmäksi! Tuohon!

Matami totteli ja sai ensin vavasta hyvän sivalluksen, sitten äkäisen määräyksen:

— Kahvia! Tuo vieraille myöskin minä tarvitsen sitä rohdon kanssa . . vieraille leipää.

— Leipää ei ole.

— Se on sitten perkelettä! Ne syövät kaikki. Vielä ne syövät minut itsenikin . . . elävältä. Sitä on haettava! Heti! Etkö sinä jo pääse siitä! Helvetin huora!

Ja ennenkuin pojat ennättivät estää, oli matami saanut uuden iskun ja kiiruhtanut pois.

Kun he sitten saivat kahvin, ja kun Pettersson oli päässyt viinan makuun, alkoi hän myhäillä, hyvin säästeliäästi tosin, ja kiroilla.

— Jo saatana! Tuo oli tosiaankin roppia! Voi helvetti, kun se tekee hyvää. Ääh!

Hänestä tuli hetken perästä kuin toinen mies. Hän muisteli jo niitä aikoja, jolloin oli seilannut ulkomeriä suuren parkin kipparina ja myöhemmin oman kaljaasin omistajana. Ja runsaasti kiroillen kertoili hän myrskyistä, sellaisista tuulen sivalluksista, että miesten partakarvatkin vihelsivät kuin pyypillit; kertoi sitten naimisiin menonsakin ja yltyi vihdoin poikain ihmeeksi muijaansakin kehumaan ja tytärtään kiittelemään.

Yht'äkkiä alkoi hän taas koputtaa oveen. Hän tahtoi, että matami ja tytär tulisivat vähäsen juttelemaan. Ja kun matami kuusi-seitsentoistavuotiaan, sinisilmäisen, surullisen ja hentoisen tyttärensä kanssa lähestyi sairasta, sanoi tämä:

— Minä vain tässä ajattelin, jotta . . . pyytää anteeksi teiltä molemmilta Helvetin häijy minä olen ollut mutta minkäs voit luonnollesi, jok' on niin paha. Menkää nyt tiehenne.

Matami ja tytär lähtivät, ja kumpikin he itkivät.

— Ja tämän taiteilijan pitää maalata kuva minusta . . muistoksi noille . . . Se pitää olla sellainen, kun minä olin muinoin maailmassa . . . minulla on kyllä valokuva siltä

ajalta kun omistin sen kaljaasin . . . ja siitäkin on kuva. Sen pitää tulla myös siihen tauluun . . . Pitää maalata niin, että minä olen siinä kaljaasin kannella ja myrsky on ja minä annan käskyjä miehille ja katson kompassia siinä. Kyllähän taiteilija sitten lopun ymmärtää.

— Kyllä vain, myönteli Soikka, kyllä ymmärretään ja tehdään sellainen kuin puhe oli.

— Selvä! sanoi Pettersson, — nyt minä olen vasta asiani selvittänyt — — ja nyt tämä purjehduskausi joutaa kyllä päättyäkin . . . Hei siellä! Trossit irti! Hyvästi nyt, pojat! Reiluja poikia! Sellaisista minä tykkään.

Pojat jäivät eteiseen kuulostamaan, mitä seuraisi.

Ja mitäs! Pettersson, joka voimansa päivinä oli kerran, omaisistansa erottuaan, myrskyistä merta seilatessaan, muovaillut laulun, alkoi nyt loilottaa:

»Tytär ja äiti
rannalle jäiti
kuivaamaan k ihonkyyneliä nenäliinalla . . .»

12.

PUMMI sanoi kerran, ettei kukaan ole niin viisas kuin ihminen. Ja se on totta.

Tämä viisaus saattaa kuitenkin monesta syystä tylsistyä, ja tylsistymisen ensimäisenä oireena — mainitaksemme tärkeimmän kenties kuinka monista, tohtorin väitöskirjan juuriksi kelpaavista symptoomeista — on se, että ihminen tulee liian totiseksi, luulee elämistänsä ja vaikutustansa liian tärkeäksi, ei ymmärrä leikkiä, eikä tule toimeen niitten kanssa, jotka — omista intresseistään kuten hänkin — ajattelevat ja toimivat toisin.

Sinä syksynä, josta tässä on juuri ollut puhe, oli tämän ikävän taudin merkkejä kovin runsaasti etenkin vanhempien taiteilijain joukossa. Eikä se ollut ihmekään: selityksen voi löytää jo virsikirjastakin, jossa sanotaan, että »Se pian itsens turmelee, Ken vatsaansa vain palvelee — — Näin meitä ylönsyöminen Ja ylöllinen juominen Saa petoin vertaiseksi; Se ruumiin voiman murtaapi Ja sieluraukan sortaapi Ijäti vaivaiseksi; Se turmeleepi tuntomme Ja sokaiseepi järkemme, Kuljetteleepi meitä Synkeitä synnin teitä.»

Mutta ihmeempi oli, että pojatkin silloin töröttivät totisempina kuin tavallisesti, ja niin sitä jonkun aikaa

katsottiin kieroon puolin ja toisin, kunnes riideltiin. Voi olla, että pojat olivat sinä syksynä tavallista hoikempia; sekin saattaa tylsistyttää.

Vahinko, ettei niitä riitoja, sinä aikana kokouksissa käytettyjä puhevuoroja, eleitä ja äänenpainoja ole voitu säilyttää tuleville sukupolville opiksi, nuhteeksi ja ojennukseksi, ennenkaikkea huvitukseksi. Täytyisi olla hevosen muisti ihmisellä, ken osaisi kertoa kaikista niistä.

Suurista suurin, originelleista omituisin, kaikkialla jumaloitu mestari Halin-Hallila oli juuri palannut Indian viidakoista, missä hän oli ollut norsuja, tiikereitä ja tiikerikissoja, vuorikauriita ja jättiläiskäärmeitä metsästämässä sekä erikoisia maalausaiheita etsiskelemässä. Hän oli nyt palannut, ja hänen ympärilleen kertyivät hänen ystävänsä ihailemaan kertomuksia ihmeellisistä seikkailuista ja luonnoksia oudoista maisemista ja eriskummaisista elukoista. Kaikkien ihastus oli vilpitön ja suuri, ja mestari huomasi ajan tulleen, jolloin oli uudistettava koko taide-elämä.

Fennian suuressa salissa istuivat nyt nuo suuruudet ja heidän ihailijansa, ja notkuipa pöytä hyvien ruokien ja jalojen juomien painosta. Pojat olisivat sanoneet sellaista pöytää könkeliköksi. Sen ääressä istui nyt maan suola. Kunniapaikalla Halin-Hallila, hänen oikealla puolellaan Jalo Nikolai Rautenfelt ja vasemmalla herra Säfström, joka yhä oli epävarma siitä, mitä yleisö ajatteli hänen neroudestaan, oliko hän sen mielestä suuri

maalari. Kuvanveistäjät Bylund ja Munstermann sekä maalari Säfström näyttivät kaikki tukkukauppiasyhdistyksen edustajilta tai — teurastajilta. Joukossa oli myöskin muutamia nuorempia, kuten Eric-Fellman ja Yllilä, jotka tiesivät, että ainoa varma keino nopeasti edistyä oli istua mestarin jalkain juuressa.

Halin-Hallila puhui:

— On vihdoinkin aika järjestää Taiteilijaseuran asiat uudelleen. Minä olen tehnyt laajakantoisia suunnitelmia, joitten merkitys tulee olemaan arvaamattoman suurenmoinen: taiteilijain ammattikunta kohoaa jälleen kunnia-asemaansa, josta sen on alentanut noitten likaisten suomalaisten pojan junttien reuhtominen kaikissa asioissa. Tulee jälleen hienojen juhlien aika, ylevien aatteiden aika, aika, jolloin hengen aateluus pääsee yliherruuteen. — — Herra Fellman on muuten ystävällisesti tarjoutunut alustamaan tämän kysymyksen Taiteilijaseurassa, jossa sen varmasti hyväksyvät kaikki sivistyneet jäsenet ja jokainen tositaiteilija. Ehkä herra Fellman tahtoisi olla ystävällinen ja tehdä mainitun ajatuksen tälle suljetulle seuralle pääpiirteissään tunnetuksi.

Eric-Fellman veti taskustaan suuren pinkan virallista paperia, jolle oli laatinut valmiin, yksityiskohtaisen esityksen asiasta: Lyhyesti sanoen oli tarkoituksena saada seuran asiat muutamain edustavien miesten käsiin, oli asetettava useammiksi vuosiksi kerrallaan valtuuskunta, jolla olisi vapaat kädet järjestää seuran asiat mielensä mukaan, niin ettei tuo nuorten nenäkäs lauma pää-

sisi, kuten tähän asti, pilaamaan hyviä alotteita. Seura huudahteli:

— Se on oikein! — Se on hyvä ajatus! — On tosiaankin aika päästä noista Sonnisista ja muista — — räätäleistä.

Bylund huusi:

— Aba me' tiggareynglingar! — Alas kerjäläisnuorukaiset!

Kaikkien hämmästykseksi kuului silloin jostakin läheisestä pöydästä:

— Aba me' humbuk!

Käännyttiin katsomaan, mutta siellä ei näyttänyt olevan ketään epäiltävää. Pöydässä oli vain herrasmiehiä, sanomalehtimiehiä ja näyttelijöitä sekä muita tuntemattomia, vakavia kansalaisia, jotka söivät kaikessa rauhassa ja keskustelivat hillityin äänin.

Kohtaus teki hyvin kiusallisen vaikutuksen, vei jonkunverran ruokahalua ja sai aikaan sen, että alettiin keskustella varovaisemmin.

Eikä vieläkään tiedetä, mistä levisi poikien keskuuteen tieto tästä suunnitelmasta. He suuttuivat, pitivät kokouksen samana iltana, jolloin Taiteilijaseurassa piti asia ajettaman läpi, ja vannoivat nostavansa vietävänmoisen metelin, jos diktatuuria yritetään saada voimaan.

Seuran kokoukseen lähdettäessä piti Sonninen repäisevän puheen.

— Kiesus Kreis! hän sanoi — koko pisnes nyt Taiteilijaseuran kokoukseen! Eipä siksi, että noista äijistä pelkoa olisi. Mitä me välittäisimme heidän huhtomisestaan. Mutta pirujamme täynnä näytetään niille, ettei se kävele sellainen kieroilu. Minä syön mittani vaikka mitä, jos se menee läpi! — Meihin nähden saisivat homehtua rauhassa ja kuolla rauhassa, mutta älkööt ruvetko silmille hyppimään! Ju pet! Meidän sisu pitää vielä kutinsa, mutta ukkojen on jo lakannut seisomasta. Ja silloin se on kaput. Ponimaajes — — ei muuta kuin työtä vain, pojat, perkeleesti työtä — — sisua — — ja lisätään reikiä suolivyöhön. Ju pet! All right! Pitäkööt omansa! Me tulemme toimeen ominemme! Hyysätkööt nerojansa, arvostelijat, puhukoot paskaa niin paljon kuin kerkiävät! Se ei meitä nykäise. Ei yhtään! Me maalaamme miten tahdomme, emmekä jonkun hidasjärkisen lauman mieliksi. Mutta koska tässä halutaan yhteenottoa, niin otetaan yhteen! Ne ovatkin kieroilleet, luoneet nahkansa kuin käärmeet, olleet niin saatanan kieroja selän takana — — niin kieroja, moni, ettei siihen paikkaan laske, mihin kykistyy. Se on fakt! Ja nyt tehdään selvä. Jes poks! All right!

Sinä iltana oli Taitelijaseuran kokouksessa paljon jäseniä ja ilmassa tuntui omituinen, kiihtymistään kiihtyvä jännitys, joka laukesi heti, kun diktatuuriasia otettiin käsiteltäväksi.

Halin-Hallila oli jollakin tekosyyllä poistunut erääseen sivuhuoneeseen. Hän oli otaksunut, että asia menee kyllä lävitse ja jättänyt sen kokonaan Fellmanin, Bylundin ja muitten ystäväinsä huostaan. Mutta ennen pitkää katsottiin tarpeelliseksi kutsua hänet »hillitsemään» Sonnista, joka käyttäytyi sopimattomasti, raakamaisesti.

Sonninen oli juuri käyttämässä verrattain paksuja sanoja, kun mestari arvokkain elein ilmestyi ovelle, suuntasi askeleensa lähemmä Sonnista, asetti hitaasti, tyynesti, mutta mahtavasti monokkelin silmäänsä ja suuntasi tiukan katseensa tuohon laihaan, kellertävään, huolimattomasti pukeutuneeseen entiseen räätäliin. Tämä keskeytti silmänräpäykseksi haukkumisensa, sitten hän sanoi:

— Luuleks' sinä perkele olevasi tiikeriä kesyttämässä! Mulkoile vain! Kyllä täällä vastataan.

Mestari säikähti. Hän kääntyi ystäviinsä.

— Herra Jumala! hän sanoi — en minä mokomaa käyttäytymistä ole tavannut — —

— Nyt tapaat! Ja nyt suut puhtaiksi, hyvät herrat! Olkaa nyt kerrankin rehellisiä. Meillä on puhtaat keinot ja me kyllä rohkenemme sanoa asiamme suoraan.

Mestari suuttui. Hän pyysi anteeksi, että oli pakotettu poistumaan Taiteliliijaseurasta, jos siihen kuuluu sellainen raakalainen kuin herra Sonninen.

— Minä annan sinulle kunnian, jota haluat. Saat jäädä kukoksi tälle tunkiolle. Minä lähden kyllä, mutta pojat, pitäkää puolenne. Tahtokaa vain heti äänestystä.

Äänestyksen tulos oli diktatuurin tahtojille musertava. Vaikka he olivat koettaneet haalia kokoukseen kaikki kannattajansa, oli poikia sittenkin enemmän. Ja poikien puolella oli vanha professori Boström, joka valkeine partoineen ja punaisiksi kuumentuneine poskineen oli kuin vanhan testamentin aikuinen patriarkka. Hänen puheensa käänsi monta diktatuurin puoltajaa sen vastustajaksi, ja noloina poistuivat kokouksesta Bylund ja Fellman, jotka olivat epätoivon vimmalla asiaa ajaneet.

*

Seuraavana päivänä oli suuri joukko poikia kertynyt Markuksen atelieriin; siellä majaili kiinalaisena äskettäin sakkiin tullut Väinö Lampinen, kuvanveistäjä, jonka Ponkki oli tuonut Hultiin sinä iltana, jolloin hän joutui viinaakeittävien sällien yövieraaksi. Siellä oli myöskin toinen kiinalainen, Kalle Fahlstedt, joka oli ollut maalla monet vuodet ja ilmestynyt äsken kaupunkiin ihmeellisiä pirunkuvia suuret pinot mukanaan.

He olivat Lampisen kanssa laittaneet vuoteensa yläpuolelle kummalliset vaakunat ja alle tekstin: »Friboren är jag och jag bor fritt.»

Joukko oli jo paljon rauhallisempi kuin edellisinä päivinä. Diktatuuririidasta kyllä keskusteltiin, mutta siitä keskusteltiin leikkisästi ja unohdettiin se taas toistaiseksi. Ja pian kääntyi puhe muihin asioihin, etupäässä siihen, miten olisi voitu päästä herraspäivälliselle. Fahlstedtin vanhaan lursahattuun koottiin nyt

yhteinen omaisuus, mutta se havaittiin riittämättömäksi. Silloin sanoi Markus:

— Mutta katsokaas! Minullahan on päälläni jaketti, josta tulee sievä paketti, — ja se kun viedään panttiin, saadaan rahaa, millä täytetään montakin mahaa.

Kohta oli hän alusvaatteisillaan kylmässä atelierissa, mutta ennenkuin oli käyty kanissa, ostettu pihvitarpeet ja saatu ne pannulle, oli Markus aivan sinisen punaisen kierennäisenä ja värisi.

— Esitäppäs, Markus, lämpimiksesi soolotanssia sillaikaa kuin pihvi paistuu, — neuvoi Fahlstedt, ja Markus sanoi:

— Niinpä onkin! Minä osaankin saakelin hienon soolotanssin. Täytyisi vain olla huntu — — tuo lakana — — että voi tehdä plastillisempia liikkeitä.

Ja suuren pihvin tiristessä ja tuoksuessa alkoi Markus laulaa ja tanssia heilutellen lakanaa puoleen ja toiseen ja koettaen parhaansa mukaan keinutella särmikkäitä lanteitaan. Hän näytti nyt alusvaatteisillaan entistänsä kummallisemmalta, kun hän siinä pitkine käsineen ja korkeine kyttyröineen, pitkänpuoleinen, musta tukka silmille pudonneena koikkelehti mallilavan ympäri ja lauloi, tehden tanssin jatkuessa kymmenvärssyisen laulun, jota sittemmin nimitettiin Markuksen ballaadiksi:

Vanhassa linnassa häät olivat niin komiat . . .
Tira-littan soi viulut ja tanssittiin . . .
tii-tintara-tit-tiralittan
tira-littan-tii-ittan,
tintara-tit-tiralittan,
tii-ittan-tii . . .

— — — —
— — — —
Mut miks' oli niin murheinen morsian?
— — — —
— — — —
Hän lempihän toista, jonk' elämän tie
niin kauaksi vie . . .
Tira-littan soi viulut ja tanssittiin . . .
tii-tintara-tit-tiralittan
tiralittan-tii-ittan,
tintara-tit-tiralittan
tii-ittan-tii . . .

ARVI A. KARISTO Oy:n KIRJAPAINO 1921

HINTA 18 MK.